

T.C.

İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ÇİZGİ FİLMLERDE DEĞERLER EĞİTİMİ,
DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN RAFADAN TAYFA
ÇİZGİ FİLMİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

SABRİYE SÜMEYRA KARACA

İZMİR-2019

T.C.

İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**ÇİZGİ FİLMLERDE DEĞERLER EĞİTİMİ,
DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN RAFADAN TAYFA
ÇİZGİ FİLMİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

SABRİYE SÜMEYRA KARACA

DANIŞMAN: PROF. DR. MEHMET BAHÇEKAPILI

İZMİR-2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum: “Çizgi Filmlerde Değerler Eğitimi, Değerler Eğitimi Açısından Rafadan Tayfa Çizgi Filminin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

..../..../2019

SABRİYE SÜMEYRA KARACA

TS EN ISO
9001:2015

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TEZ SINAVI TUTANAK FORMU

Dok. No: FR/604/21

İlk Yayın Tar.: 03.10.2017

Rev. No/Tar.: 00/..

Sayfa 1 / 1

GÖNDEREN : Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Başkanlığı
GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalımız Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sabriye Sümeyra KARACA ile ilgili Tez Sınav Tutanağı aşağıdadır.

Tarih:
Sayı :

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Muhsin AKBAS

İmza

SINAV TUTANAĞI

Tez Sınav Jürimiz tarafından incelenen “Çizgi Filmlerde Değerler Eğitimi, Değerler Eğitimi Açısından Rafadan Tayfa Çizgi Filminin İncelenmesi” başlıklı tezli yüksek lisans tezi ile ilgili olarak jürimiz 01.07.2019 tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi Tez Sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında OYBİRLİĞİ/ÇOKLUĞU ile aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL

Kabul Edilen Tezli Yüksek Lisans tezi:

- i) Bilime yenilik getirmiştir
- ii) Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir
- iii) Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır
- iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisans'ta geçerlidir)

RED

DÜZELTME *

Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mehmet BAHÇEKAPILI	
Üye	Doç. Dr. Bülent ÇELİKEL	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Safinaz ASRI	
Üye		
Üye		

Ekli : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).

* Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öngörülen düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek süre her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Çizgi Filmlerde Değerler Eğitimi,

Değerler Eğitimi Açısından Rafadan Tayfa Çizgi Filminin İncelenmesi

Sabriye Sümeyra KARACA

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Bu çalışmamızda “Değer” kavramına değinerek, bazı değerleri ele almaya çalışacak, değerlerin önemini ortaya koymaya gayret edeceğiz. Değerleri ele aldıktan sonra ise, çizgi filmlerin ortaya çıkışı hakkında bilgi vererek, TRT Çocuk kanalında yayınlanan Rafadan Tayfa Çizgi Filmi ele alınacak, bu çizgi filmin ilk kırk bölümü ile Ramazan Ayına özel on bölümü, ayrıca “Rafadan Tayfa: Türkiye’dir Burası” müzikali içerisinde, belirlediğimiz değerler araştırılacaktır. Böylece çocukların en çok izlediği programlar olan çizgi filmlerde, değerler ile ilgili örnek olabilecek anlatımlar ortaya konulacaktır.

Çalışmamızın giriş bölümünde, değerlerin önemine ve değer kazanımının çocuklukta başladığına değinilmektedir. Çocukların en kolay ulaşabildiği iletişim aracı olan televizyonun, televizyonda yayınlanan programların çocuklar üzerindeki etkisi hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, değerlerin ahlak ile ilişkisi ele alınarak, belirlenen değerler hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde, çocukluk dönemi ahlaki gelişim, değerler eğitimi ve ilgili ürünler aktarılmıştır. 2. Bölümde, çalışmamıza temel olan çizgi filmlerin yapısını tanımak için, kısaca sinema ve çizgi film tarihi ele alınarak, ana hatları ortaya konmuştur. 3. Bölümde ise, araştırmamızın konusu olan Rafadan Tayfa’nın incelenen bölümleri, tablolar halinde gösterilerek, içerdiği değerler analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer Eğitimi, çizgi film, Rafadan Tayfa, Eğitim

ABSTRACT

Master Thesis

Sabriye Sümeyra KARACA

Ethical Values in Animated Cartoons

Teaching Ethical Values Using the Example of the Animation Rafadan Tayfa

İzmir Kâtip Çelebi University

Institute Of Social Sciences

Department of Philosophy and Religious Studies

In this research we explain first of all what “values” are, explain some of the various types of them and lay great stress upon ethical values. Afterwards the origins of animated cartoons in general is illustrated, before especially the animation “Rafadan Tayfa”, which is sent in the channel TRT Kids, is elaborated. We focused on the analyse of the ethical values within the first fourty episodes as well as the special ten episodes for the month of Ramadan and also the musical “Rafadan Tayfa: This is Turkey”. In this way we will point out the ethical values contained in animated cartoons, that are the most seen TV program by kids.

In the first part of our research we point out the importance of ethical values and the development of them in childhood. Television is a medium of communication, that kids can reach the easiest way. This is the reason why we focused on the effects of TV-programs on kids. Furthermore we focus on the connection between ethical values and moral. In this regard the moral development in childhood, the value education and similar contents are discussed. In the second part the for this research important topic of animated cartoons are presented. For a better understandig the history of cinema and animated cartoons are – among other contents – outlined. The third part focuses on the analyse of the center topic of our research, namely “Rafadan Tayfa”. With the aid of tables we describe the ethical values placed in survey parts of this animated cartoon

Key Words: Value Education, Animated Cartoons, Rafadan Tayfa, Education

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	II
TEZ SINAVI TUTANAK FORMU.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
RESİMLER LİSTESİ.....	X
TABLolar LİSTESİ.....	XII
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XIV
KISALTMALAR	XV
ÖNSÖZ.....	XVI
GİRİŞ	1
1. Tezin Konusu ve Problemi	3
2. Tezin Amacı	6
3. Tezin Önemi	6
4. Tezin Yöntemi.....	7
5. Sayılıtlar	8
6. Tezin Kapsam ve Sınırlılıklar.....	8
7. Çizgi Filmler ve Değerlerle İlgili Çalışmalar.....	9

BİRİNCİ BÖLÜM

DEĞER VE AHLAK GELİŞİMİ

1. Değer, Ahlak Kavramı ve Değer-Ahlak İlişkisi.....	14
1.1. Adalet.....	22
1.2. Doğruluk.....	24
1.3. Hoşgörü.....	25
1.4. Merhamet.....	27
1.5. Tevazu.....	28
1.6. Cömertlik	30

1.7. Çalışkanlık	31
1.8. Sabır	33
1.9. Saygı	34
1.10. Yardımseverlik.....	35
1.11. Diğerkâmlık/Empati.....	36
1.12.Vatanseverlik/Yurtseverlik	38
1.13. Selamlaşma	40
2. Çocukluk Dönemi Ahlak Gelişimi	41
3. Değerler Eğitimi	45
4. Değerler Eğitiminin Çocukların Ahlaki Eğitimine Katkısı	47
5. Değerler Eğitimi ile İlgili Ürünler	49

İKİNCİ BÖLÜM

SİNEMA VE ÇİZGİ FİLMLER

1. Sinemaya Tarihi Bakış	51
2. Sinemanın Renkli Dili: “Çizgi Filmler”	55
2.1. Dünya’da Çizgi Filmler ve Gelişim Seyri	55
2.2. Türkiye’de Çizgi Film	59
2.3. Çizgi Film ve Çocuk	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RAFADAN TAYFA ÇİZGİ FİLMİ, RAMAZAN TAYFA VE MÜZİKALİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

1. Rafadan Tayfa Çizgi Filminin Değerlendirilmesi	67
1.1. Rafadan Tayfa Çizgi Filminin Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi	67
1.2. Rafadan Tayfa Çizgi Filmi Karakterlerinin Analizi	70
1.3. Rafadan Tayfa Çizgi Filminin İlk 40 Bölümünün Değerlendirilmesi	71
1.4. Rafadan Tayfa Çizgi Filminde Yer Alan Değerlerin Analizi	74
1.5. Rafadan Tayfa Çizgi Filminde Yer Alan Değerlerin Değerler Eğitimi Açısından Ele Alınışı	107

1.5.1. Yardımseverlik.....	113
1.5.2. Çalışkanlık	114
1.5.3. Sabır	116
1.5.4. Selamlaşma	117
1.5.5. Saygı.....	117
1.5.6. Cömertlik	118
1.5.7. Doğruluk	119
1.5.8. Adalet	119
1.5.9. Merhamet	120
1.5.10. Hoşgörü	120
1.5.11. Diğerkâmlık/Empati.....	121
1.5.12. Tevazu	122
1.5.13. Vatanseverlik.....	122
1.5.14. Rafadan Tayfa Çizgi Filminde Tespit Edilen Olumsuz Davranışlar	123
2. Ramazan Tayfa Çizgi Filminin 10 Bölümünün Değerlendirilmesi.....	123
2.1. Ramazan Tayfa Çizgi Filminin 10 Bölümünde Yer Alan Değerlerin Analizi	126
2.2. Ramazan Tayfa'da Yer Alan Değerlerin Değerler Eğitimi Açısından Ele Alınışı.....	134
2.2.1. Vatanseverlik.....	134
2.2.2. Sabır	135
2.2.3. Yardımseverlik.....	135
2.2.4. Çalışkanlık	136
2.2.5. Selamlaşma	137
2.2.6. Cömertlik	137
2.2.7. Hoşgörü	138
2.2.8. Adalet	138
2.2.9. Saygı.....	139

2.2.10. Diğerkâmlık/Empati.....	139
2.2.11. Doğruluk	140
2.2.12. Merhamet	140
2.2.13. Tevazu	141
3. Rafadan Tayfa “Türkiye’dir Burası” Müzikalinin Değerlendirilmesi.....	142
TARTIŞMA	149
SONUÇ.....	154
KAYNAKÇA	161
ÖZGEÇMİŞ.....	173

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Dörtlü Koşan Atlar 1872	52
Resim 2: Rus Abidesi'nin Yıkılışı.....	54
Resim 3: Bir Mağarada Bulunan Av Sahnesi.....	56
Resim 4: Emile Cohl' a ait çizimler.....	57
Resim 5: Felix The Cat.....	58
Resim 6: Mickey Mause Karakterinin İlk Çizimlerinden Biri.....	58
Resim 7: Cemal Nadir'in "Amca Bey" Tiplemesi.....	59
Resim 8: Oğuz Aral "Koca Yusuf" Çizgi Filmi.....	60
Resim 9: Amentü Gemisi Nasıl Yürür Filminden Bir Görüntü.....	61
Resim 10: Karınca Ailesi Filmi'nden Bir Sahne.....	61
Resim 11: UGY İsimli Karakter.....	62
Resim 12: Topkapı Sarayı, Ayasofya, Sultan Ahmet Camii.....	73
Resim 13: Galata Kulesi, Süleymaniye Camii.....	73
Resim 14: Bölüm 2 "Kadın İşi", Yardımseverlik.....	116
Resim 15: Bölüm 34 "Tiyatro Kulübü" Yardımseverlik.....	116
Resim 16: Bölüm 4 "Evlere Servis" Çalışkanlık.....	118
Resim 17: Bölüm 20 "İcat Peşinde" Çalışkanlık.....	118
Resim 18: Bölüm 8 "Define Sandığı" Sabır.....	119
Resim 19: Bölüm 5 "Bir İki Üç Tıp" Sabır.....	119
Resim 20: Bölüm 6 "Kazan Dairesi" Selamlaşma.....	120
Resim 21: Bölüm 21 "Abra Kadabra" Saygı.....	121
Resim 22: Bölüm 20 "İcat Peşinde" Cömertlik.....	121
Resim 23: Bölüm 32 "Rafadan Taşımacılık" Doğruluk.....	122
Resim 24: Bölüm 4 "Evlere Servis" Adalet.....	123
Resim 25: Bölüm 1 "Ekmek Teknesi" Merhamet.....	123
Resim 26: Bölüm 7: "Uçurtma Şenliği" Hoşgörü.....	124
Resim 27: Bölüm 1: "Ekmek Teknesi" Empati/Diğerkamlık.....	124
Resim 28: Bölüm 35: "Anı Rozetleri" Tevazu.....	125
Resim 29: Farklı tarihi eserlerin görselde kullanıldığı sahne.....	125
Resim 30: Ramazan Tayfa Giriş Fragmanından Bir Görüntü.....	127

Resim 31: Ramazan Tayfa, Tarihi Eser Görüntüleri	137
Resim 32: Ramazan Tayfa: Ayasofya üzerinde yer alan mahya	137
Resim 33: Ramazan Tayfa: “Ramazan Arifesi” Sabır	138
Resim 34: Ramazan Tayfa: “İftar Çadırı” Yardımseverlik.....	139
Resim 35: Ramazan Tayfa: “İftar Yemeği” Çalışkanlık	139
Resim 36: Ramazan Tayfa “Ramazan Arifesi” Selamlaşma	140
Resim 37: Ramazan Tayfa“Pişi Dökme” Cömertlik	141
Resim 38: Ramazan Tayfa“Pişi Dökme” Hoşgörü.....	141
Resim 39: Ramazan Tayfa “Pide Kuyruğu” Adalet	142
Resim 40: Ramazan Tayfa: “Veresiye Defteri” Diğerkamlık/Empati.....	143
Resim 41: Ramazan Tayfa:”İftar Çadırı” Doğruluk	143
Resim 42: Ramazan Tayfa: “Pişi Dökme” Merhamet.....	144
Resim 43: Ramazan Tayfa: “Pide Kuyruğu” Tevazu.....	144
Resim 44: Rafadan Tayfa Müzikali Birlik ve Beraberlik.....	146
Resim 45: Rafadan Tayfa Müzikali Dini Görseller (Köy Camisi).....	147
Resim 46: Rafadan Tayfa Müzikali Ekmeğe Saygı	147
Resim 47: Rafadan Tayfa Müzikali Birlik ve Beraberlik	147
Resim 48: Rafadan Tayfa Müzikali Yardımseverlik	148
Resim 49: Rafadan Tayfa Müzikali Çalışkanlık	149
Resim 50: Rafadan Tayfa Müzikali Selamlaşma	149
Resim 51: Rafadan Tayfa Müzikali Vatanseverlik.....	149
Resim 52: Rafadan Tayfa Müzikali Vatanseverlik.....	150
Resim 53: Rafadan Tayfa Müzikali Merhamet.....	150

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Bölüm 1: Ekmek Teknesi.....	75
Tablo 2: Bölüm 2: Kadın İşi.....	76
Tablo 3: Bölüm 3: UFO Nöbeti.....	77
Tablo 4: Bölüm 4: Evlere Servis.....	78
Tablo 5: Bölüm 5: Bir-İki-Üç Tıp.....	79
Tablo 6: Bölüm 6: Kazan Dairesi.....	80
Tablo 7: Bölüm 7: Uçurtma Şenliği.....	81
Tablo 8: Bölüm 8: Define Sandığı.....	82
Tablo 9: Bölüm 9: İp Yumağı.....	82
Tablo 10: Bölüm 10: Telsiz.....	83
Tablo 11: Bölüm 11: Rafadan TV.....	84
Tablo 12: Bölüm 12: Kelebek Etkisi.....	85
Tablo 13: Bölüm 13: Kamera Motor.....	86
Tablo 14: Bölüm 14: Voleybol.....	87
Tablo 15: Bölüm15: Çember ve Taş.....	87
Tablo 16: Bölüm 16: Yumak'ın Kulübesi.....	88
Tablo 17: Bölüm17: Grup Rafadan Tayfa.....	88
Tablo 18: Bölüm 18: Kırık Sandalye.....	89
Tablo 19: Bölüm 19: Köfte Tarifi.....	89
Tablo 20: Bölüm 20: İcat Peşinde.....	90
Tablo 21: Bölüm 21: Abra Kadabra.....	90
Tablo 22: Bölüm 22: Uzay Yolculuğu.....	91
Tablo 23: Bölüm 23: Gizemli Günlük.....	91
Tablo 24: Bölüm 24: Öykü Yarışı.....	92
Tablo 25: Bölüm 25: Hıçkırık.....	92
Tablo 26: Bölüm 26: Oyun Bozan.....	93
Tablo 27: Bölüm 27:İz Peşinde.....	94
Tablo 28: Bölüm 28: Gurbetten Gelen Misafir.....	95
Tablo 29: Bölüm 29: Esnaf Dediğin.....	95
Tablo 30: Bölüm 30: Maket Ev.....	96
Tablo 31: Bölüm 31: Trafik Haftası.....	97

Tablo 32: Bölüm 32: Rafadan Taşımacılık.....	98
Tablo 33: Bölüm 33: Dünya Rekoru.....	99
Tablo 34: Bölüm 34: Tiyatro Kulübü.....	100
Tablo 35: Bölüm 35: Anı Rozetleri.....	101
Tablo 36: Bölüm 36: Rüya Peşinde.....	102
Tablo 37: Bölüm 37: Çöl Sıcağı.....	103
Tablo 38: Bölüm 38: Masa Tenisi.....	104
Tablo 39: Bölüm 39: Çember Yarışı.....	105
Tablo 40: Bölüm 40:Gezgin Ekibi.....	106
Tablo 41: Rafadan Tayfa Bölümlerinde yer Alan Değerlerin Toplam Analizi	109-112
Tablo 42: Ramazan Tayfa: “Ramazan Arifesi”	130
Tablo 43: Ramazan Tayfa: “Top Patladı”.....	130
Tablo 44: Ramazan Tayfa “İftar Çadırı”.....	131
Tablo 45: Ramazan Tayfa “ Pide Kuyruğu”.....	131
Tablo 46: Ramazan Tayfa “Veresiye Defteri.....	132
Tablo 47: Ramazan Tayfa “Orucu Ne Bozar?”.....	132
Tablo 48: Ramazan Tayfa “Orucu Unutmak”.....	133
Tablo 49: Ramazan Tayfa “Ramazan Davulu.....	133
Tablo 50: Ramazan Tayfa “Pişi Dökme”.....	134
Tablo 51: Rafadan Tayfa Bölümlerinde yer Alan Değerlerin Toplam Analizi....	135

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Rafadan Tayfa'da Yer Alan Değerler.....	113
Grafik 2: Ramazan Tayfa'da Yer Alan Değerler.....	136

KISALTMALAR

ABD	:	Anabilim Dalı
A.g.e	:	Adı geçen eser
A.g.m	:	Adı geçen makale
Akt	:	Aktaran
Ç.Ü.	:	Çukurova Üniversitesi
çev.	:	Çeviren
der	:	Derleyen
D.E.Ü.	:	Dokuz Eylül Üniversitesi
D.İ.B.	:	Diyanet İşleri Başkanlığı
DEM	:	Değerler Eğitim Merkezi
DİB	:	Diyanet İşleri Bakanlığı
ed.	:	Editör
EKEV	:	Erzincan Kültür ve Eğitim Vakfı
H.z.	:	Hazreti
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
s.	:	Sayfa
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
TRT	:	Türkiye Radyo Televizyonları
Ts.	:	Tarihsiz
TÜBAR	:	Türklük Bilim Araştırmaları
TÜBİTAK:	:	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
vb.	:	Ve benzeri
vd.	:	Ve diğerleri

ÖNSÖZ

Değerler, insan davranışları üzerinde oldukça büyük etkisi olan tutumlardır. Bu anlamda değer kazanımı, insan hayatı ve toplum düzeni açısından incelenmesi önemli konulardandır. Büyük bir kısmı çocuklukta kazanılan değerler, aile, çevre, okul, iletişim araçları gibi unsurlarla, her geçen gün şekillenebilmektedir. Bu anlam ve özelliği ile değerler, dinamik bir yapı göstermektedir.

Günümüz çocuklarının okul dışındaki vaktinin büyük bir kısmı, televizyon karşısında geçmektedir. En çok izledikleri program olan çizgi filmler ise çocukların gelişim dönemlerine uygun bir şekilde hazırlandığında olumlu, aksi durumda ise olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Son yirmi yılda, ülkemiz yerli çizgi film yapımında ilerlemeye başlayarak, yerli çizgi film kanalları ile çocukların dünyasına merhaba demiştir. Bu bağlamda yerli çizgi film kanallarından TRT Çocuk kanalında yer alan “Rafadan Tayfa” çizgi filmi, özellikle çocuklarımıza geçmişten günümüze unutulmaması gereken değerleri aktarması açısından örnek bir yapım olarak incelemeye çalışmada değer bulunmuştur.

Bu araştırmaya başlamadan önce, “Neyi, Nasıl, Niçin?” araştırmamız gerektiği konusunda yol gösteren her aşamada sunduğu katkılarla yolumu aydınlatan danışman hocam Prof. Dr. Mehmet BAHÇEKAPILI’ya, bu süreçte ve ilerlememde büyük emeği olan hocam Dr. Öğr. Üyesi Safinaz ASRI’ye, ayrıca Rafadan Tayfa ile ilgili paylaştığı kıymetli bilgiler için yapımcısı İsmail FİDAN’a teşekkürlerimi sunarım.

Sabriye Sümeyra KARACA

İZMİR-2019

GİRİŞ

İnsan, yaratılış itibariyle yalnız başına hayatını devam ettirebilen bir varlık değildir. Yaşamak için başkalarına ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaç, onun başka insanlarla birlikte olmasını zorunlu hale getirir. Birlikte yaşayan insanlar, toplulukları oluşturur ve oluşan her topluluk kendi arasında bir düzen mekanizması meydana getirmeye çalışır. Bu mekanizma bazen yazılı kurallardan oluşurken, bazen de o toplumu şekillendiren yazılı olmayan davranış ve tutumlara dayanır. Din, bu davranışlara belirtilen anlamda şekil veren en önemli olgulardandır.

Dinin insan hayatını kuşatan ve ona şekil veren bir yönü vardır. Ortaya koyduğu inanç sistemleri, ibadet ve ritüellerle şekillenen dinlerin fonksiyonları yanında insanın dini yapıya bağlılığı, çeşitli faaliyet ve etkinliklere katılımı, bu kuşatmanın etkinliğini ve niteliğini belirlemektedir. Dinin söz konusu işlevinin temelinde insan davranışlarını iyi ve güzel bir şekilde geliştirmek vardır. Dinin öngördüğü, fertte oluşmasını istediği doğru davranışlar, aynı zamanda ahlaki davranışlardır. Ahlak, kişinin davranışlarını düzenleyen bir sistemler bütünüdür.¹ Ahlakın konu edindiği davranışların pek çoğu “Değer” dediğimiz toplumu kontrol eden mekanizmayı oluşturmaktadır.

“Bilgi” beyinse, “değer” kalptir² sözü, toplumu bir vücut olarak düşündüğümüzde, değerlerin ona hayat verdiğini anlatan bir tespittir. Değerler, toplumu kontrol eden, şekillendiren, olumlu davranış kazanımı sağlayan kuvvetli tutumlardır. Bu anlamda toplum içerisinde değer aktarımının oldukça önemli bir yeri vardır.

Değerler farklı şekillerde sınıflandırılabilirdiği gibi toplumdan topluma değişen değer ayırımlardan da söz edilmektedir. Fakat değişken bu yapılara rağmen değerler toplumlar tarafından sahiplenilen pek çok ortak özellikleri gösterebilmektedir.³

¹ Erol Güngör, Emin Işık, *Ahlak*, Ankara: Devlet MEB Kitapları, 1976, s.18.

² Kadir Ulusoy, *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi, 2016, s.16.

³ Nevzat Tarhan, *Güzel İnsan Modeli*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2011, s.20.

Çocukluk dönemi, değerlerin kazanımında büyük önemi olan bir dönemdir. Ailede başlayan kazanım, genel itibari ile okulda devam etmektedir. Bu kazanımı olumlu ya da olumsuz etkileyen bir de çevre faktörü bulunmaktadır. Çevreyi oluşturan unsurlar oldukça fazladır. Kitle iletişim araçları da bu anlamda çocukluk dönemi kazanımlarını etkileyen faktörlerden biridir. Bu anlamda çocuğun kitle iletişim araçlarından öğrendiği bilgi, davranış ya da tutumlar, onun kazanımları açısından önemli görülmektedir.

Çocukların en kolay ulaşabildiği kitle iletişim aracı, televizyondur. Araştırmalar, çocukların televizyonda en çok izlediği programların, çizgi filmler olduğunu göstermektedir.⁴ Çizgi filmlerin renkli dünyası, çocukları etkilemekte ve onların davranışına yön verebilmektedir. Gördükleri farklı çizgi film uygulamalarıyla öğrendikleri artan çocukların bilişsel/sosyal/ahlaki gelişimi her geçen gün şekillenmektedir. Bu nedenle çizgi filmlerin konusu, karakterlerin davranışları, çocukların davranış edinimi için oldukça önemlidir. Doğru kurgulanmış bir çizgi film, çocuğa pek çok olumlu davranış kazandırabileceği gibi, önemsenmeden yapılan bir çizgi film çocukta olumsuz davranışlara sebep olabilmektedir.⁵

Türkiye’de çizgi filmlerle ilgili ilk çalışmalar 1900’lü yılların başında yapılmıştır. Ancak bugünkü manada çizgi film denemeleri, 1950’den sonra gerçekleşmiştir.⁶ Bununla birlikte, ilk çizgi film gösterimi, 1932 yılında yapılmıştır. “İskelet Dansı” isimli bu çizgi film, kısa olmakla birlikte, ilk olması ile tarihteki yerini almıştır. Sonraki yıllarda çizgi filmler teknik imkânsızlıklara takılmıştır.⁷ 1947 yılında yapımı gerçekleştirilen “Zeybek Dansı” isimli kısa çizgi film, Türk kültürüne ait dans figürlerini gösteren düzenlenme niteliği taşımıştır. Onu yine içerisinde kültürel öğeleri barındıran Nasrettin Hoca ve Keloğlan çizgi filmleri takip etmiştir.⁸

⁴ <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/ilkogretim-cagindaki-cocuklarin-televizyon-izleme-aliskanliklari-arastirmasi0053-2.pdf> (erişim tarihi: 19/03/2018).

⁵ Bilal Yorulmaz, *Sinema ve Din Eğitimi*, İstanbul: DEM Yayınları, 2016, s.119.

⁶ Fethi Kaba, “Türkiye’de Çizgi Film Gelişim ve Seyri” <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/919?show=full> (erişim tarihi: 11.11.2017).

⁷ Erdem Göktepe, *Geçmişten Günümüze Hareketli Görüntü ve Türkiye’de Animasyonun Gelişimi* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2015, s.66.

⁸ Çiğdem Taş Alicenap, “Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması”, *TÜBAR*, XXXVII/ (2015) s.13.

Çizgi film yapımı Türkiye’deki gelişim seyri açısından, 1990’lı yıllardan sonra yeni bir ivme kazanarak, farklı sektörlerde de kullanılan birer araç haline gelmiştir. Yerli çizgi diziler ise 2000’li yıllarda hayat bulmuştur. Ardı ardına yapılan yerli çizgi filmlerin, kültürümüze pek çok katkısı olmuştur. 2013 yılında yapımına başlanıp, 2014 yılında ilk kez yayına giren Rafadan Tayfa Çizgi Film, sözü edilen yerli yapımlar içerisinde yer almaktadır.

1. Tezin Konusu ve Problemi

Tezin ana konusunu, adalet, doğruluk, hoşgörü, merhamet, tevazu, cömertlik, çalışkanlık, sabır, saygı, yardımseverlik, diğerkâmlık/empati, vatanseverlik, selamlaşma değerleri bağlamında, çocukların en fazla izlediği program olan çizgi filmlerinden 2014 yılında TRT Çocuk ekranlarında yayın hayatına başlayan Rafadan Tayfa çizgi filmi ile Ramazan Tayfa çizgi filmi ve Rafadan Tayfa “Türkiye’dir Burası” müzikali içeriğinin değerler eğitimi açısından incelenmesidir.

Değerler, toplumları şekillendiren ve bireyler arasında mutluluğu sağlayan, tutum ve davranışlara yön veren mekanizmalardır.⁹ Bu mekanizma, yani değer anlayışı, kültürlerin kendilerine ait milli kimlik edinimini gerçekleştirir. Böylece o topluluğun benimsediği değerler, ait olduğu topluluğun simgesi haline gelerek, gelecek nesillere aktarılır.¹⁰ Değerler farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır.¹¹ Bu sınıflama içerisinde ahlaki değerler, din eğitimi ile yakından ilişkilidir.

İnsan gelişimi üzerine yapılan çalışmalar, insanın ahlaki gelişiminin, henüz bebekken başladığını ortaya koymaktadır. Ahlakın ise, değerler üzerine önemli etkileri bulunmakta ve değerlerin doğru şekilde öğrenilmesi ahlak ile sıkı bir ilişki içinde olduğu ileri sürülmektedir. Ailede öğrenilmeye başlayan değerler, çocuğun gelişim süreci içerisinde, karşılaştığı ortam ve etkenlerle şekil kazanmaktadır.¹²

⁹ Ahmet N. Serinsu, “Bizi Biz Yapan Değerlerimiz ve Hayatı Anlamlandırmadaki Rolü, Üçüncü Bine Girerken Türkiye”, *Kutlu Doğum Sempozyumu*, Ankara: TDV Yayınları, 1999, s.38.

¹⁰ Ziya Gökalp, *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1992, s.28.

¹¹ Nevzat Tarhan, *Güzel İnsan Modeli*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2011, s.22; S.Hayri Bolay, *Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1996, s.82; Ayşe Taşkent, “Estetik ve Etik Değerler Bütünlüğü”, 6. *Dini Yayınlar Kongresi*, İstanbul: 2013, s. 25; Öznur Özdoğan, “Din Psikolojisi ve Manevi Değer İlişkisi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 15, (2005), s.159.

¹² M. Zeki Aydın, *Aile’de Çocuğun Ahlak Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları, 2008, s.6.

Çocuğun, okul dönemine rastlayan gelişim evresinde, aile ile birlikte ortaya çıkan çevre faktörünün, değerlerin öğrenimi üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Bu dönemde çocuğun değer sisteminin, çevrenin kontrolüne geçtiği ifade edilmektedir.¹³ Dolayısıyla bireyi şekillendiren eğitimin, değerlerin öğrenimine uygun ve birbirini tamamlayacak nitelikte düzenlenmesi, büyük önem arz etmektedir. Çünkü ailede başlayan eğitim okul ile gelişmekte ve böylece kalıcı hale gelmektedir.¹⁴

Çocukluk döneminde farklı şekillerde ve farklı kaynaklardan öğrenilen değerler, ilerleyen yaşlarda bireyin hayatına yön vermekte, dolayısı ile toplumu da derinden etkilemektedir.¹⁵ Çocukların, değerleri öğrendiği araçlar, aile ve okul ile sınırlı değildir. Günümüzde değerleri anlatan, değerler eğitimi konu alan pek çok ürün oluşturulmuştur. Basılı, sözlü, görsel, dijital seçenekleri olan bu ürünlerin çocukların değer dünyasına eğlenceli bir yolculuk seçeneği olduğu düşünülmektedir.¹⁶

Değişen ve gelişen teknoloji, çocukların öğrenmesi üzerinde ciddi etki eder hale gelmiştir. İcat edildiği günden günümüze kadar çocukların henüz bebekken kendilerini karşılarında buldukları televizyon, ulaşılması en kolay kitle iletişim aracı olmuştur. Kontrolsüz kullanımı söz konusu olduğunda pek çok olumsuz davranışın öğrenilmesine yol açan televizyon, çok masum bir araç olarak görülmemelidir.¹⁷ Televizyonlarda yayınlanan bazı programların, çocuklar üzerindeki olumsuz neticeleri bazı araştırmalarda ele alınarak sonuçlarda sebep olunan olumsuzluklar ortaya konulmaktadır.¹⁸ Bu bağlam televizyon aracılığı ile yayınlanan filmlerin, gizli

¹³ Mustafa Köylü, “Çocukluk Dönemi Ahlak Gelişimi”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 12, (2013), s.70.

¹⁴ Kadir Ulusoy, Ali Arslan, Değerli Bir Kavram Olarak “Değer ve Değerler Eğitimi”, *Değerler Eğitimi*, Edit: Refik Turan, Kadir Ulusoy, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2016, s.10.

¹⁵ Ali Baz, Bilici, 0-6 Yaş Grubu Çocuklarda Dini Gelişim Süreci ve Din Eğitimi, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2014, s. 70.

¹⁶ Alpaslan Durmuş, “Karakter Eğitiminde Çevre İmkânları”, *Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, Edit. Recep Kaymakcan vd., İstanbul: DEM Yayınları, 2013, s.326.

¹⁷ Kubilay Yazıcı, “Medya ve Değerler” *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, Edit. Refik Turan, Kadir Ulusoy, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2016, s.151.

¹⁸ Yazıcı, a.g.e., s.154.

ya da açık şekilde verilen mesajlarla, çocukları olumsuz yönde etkileyebileceği ileri sürülmektedir.¹⁹

Çocuk seyircinin televizyonlarda en fazla izlediği ve sevdiği program, çizgi filmler olarak ifade edilmektedir.²⁰ Çizgi filmler aynı zamanda, başka bir araştırmaya göre, çocukların televizyonda en çok görmek istedikleri programlardır. Çocuklar hangi programı izlerse izlesin, özellikle bilinçsiz bir izleme söz konusu olduğunda, olumsuz davranışlar konusunda savunmasız kalmaktadır.²¹ Bu nedenle çizgi filmlerin içerik açısından değerlendirilme gereksinimi kendini bir gereksinim olarak açıkça ortaya koymaktadır. Buradan hareketle ülkemizde bir takım çalışmalar yapılmış/yapılmaktadır. Söz konusu araştırmaların bir kısmı olumsuz örnek teşkil eden çizgi filmleri konu edinirken,²² bir kısmı olumlu yönlerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Çizgi filmlerin olumlu yönlerini konu edinen araştırmaların temel sorularından biri, çocukların çizgi filmlerden hangi değerleri öğrendiğidir.²³

Gelişen ve değişen toplumlar, değer aktarımı konusunda yenilikçi bir tutum sergilemeye çalışmakta ve çocukluk döneminden başlayarak, değerlerle ilgili eğitim vermeye çalışmaktadır. Çocukların en fazla ilgisini çeken yapıtlardan olan çizgi filmler, bu anlamda da olumlu ve olumsuz etkiye sahip olabilmektedir. Bu yapımlar

¹⁹ Bilal Yorulmaz, *Sinema ve Din Eğitimi*, İstanbul: DEM Yayınları, 2016, s.119.

²⁰ Metin İnce, *Çizgi Filmlerin 6-18 Yaş Grubu Bireylerin Yaşantılarında Yeri Ve Önemi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1991, s.91.

²¹ Eftal Orhan, “*Televizyonda Yayınlanan Şiddet, Cinsel ve Dini İçerikli Filmlerin ve Çizgi Filmlerin Çocukların Dini Duyguları Üzerine Etkisi*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1995, s.48.

²² Orhan, a.g.e.; AYTEKİN CAN, “*Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Çocuk Programları İçinde, Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1995; BELGÜZAR AŞKAROĞLU, *Şiddet İçeren Çizgi Filmlerin İlköğretim Dönemi Çocuklarının Resimleri Üzerine Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2006; MELİKE SEHER İŞSEVER, *Çizgi Filmlerdeki Şiddetin İlkokul Öğrencileri ile İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008; ÖNDER EBREN, *Çizgi Filmlerde Sempatik Şiddet Olgusu: TRT Çocuk Televizyonu Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2015.

²³ PINAR ÖZGÖKBEL BİLİS, *Çizgi Filmlerde Temsil Edilen Toplumsal Değerler Sistemi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2011; ZEYNEP SEVİM, *Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak 2013; BİLAL YORULMAZ, “*Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 24, (2013).

araştırılmalı, çocuklar üzerindeki etkisi ile ilgili bilgiler verilmelidir. Değer kazanımına önem atfeden yapıtların araştırılarak, bu alandaki katkılarına dikkat çekmek gerekmektedir. Çalışmanın konusu ve belirtilenlerden hareketle araştırmanın temel problemi, çizgi filmlerin değer kazanımındaki rolü, bu bağlamda, TRT yapımları arasında en fazla izlenen ve çocuklar tarafından en çok beğenilen yapımlardan olan Rafadan Tayfa Çizgi Filminin belirlenen değerleri içerip içermediğinin analiz edilmesidir.

2. Tezin Amacı

Bu araştırma, TRT Çocuk ekranlarında yayınlanan Rafadan Tayfa Çizgi filmi, Ramazan Ayı'na özel tasarlanan; "Ramazan Tayfa" bölümleri ile Rafadan Tayfa "Türkiye'dir Burası" müzikali içeriğinde: adalet, doğruluk, hoşgörü, merhamet, tevazu, cömertlik, çalışkanlık, sabır, saygı, yardımseverlik, diğerkâmlık/empati, vatanseverlik, selamlaşma değerlerinin varlığını tespit ederek, ne şekilde verildiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda; değer kavramı ne olduğunun, ahlak ve değerler arasında nasıl bir ilişki bulunduğu çizgi filmlerinin nasıl ortaya çıktığı ve çocuklar üzerindeki etkileri Rafadan Tayfa çizgi filmi, Ramazan Tayfa bölümleri ile Rafadan Tayfa "Türkiye'dir Burası" müzikalini değerler eğitimi açısından nasıl bir içeriğe sahip olduğunun belirlenmesi alt amaç olarak tespit edilmiştir.

3. Tezin Önemi

Değerler, insan davranışlarını şekillendirip toplumu etkileyen unsurlardır. Kazanılan her değer topluma katkı sağlarken kaybedilenler toplumdaki birçok şeyi alıp götürür. Çocuklar bu değerleri farklı yollarla öğrenmektedir. Televizyon, içerdiği programlarla değer aktarımında büyük rolü olan bir iletişim aracıdır.

Hemen her evde bulunan ve kontrolsüz izlendiğinde olumsuz sonuçlara yol açabilen televizyon, çocuğun yaşantısında büyük etkiye sahiptir. Bu çerçevede televizyonda, çocukların en çok izlediği program olan çizgi filmler, onların yaşamını olumlu/olumsuz etkileyen programlar olarak yerini almaktadır. Çocukların izlediği çizgi filmin içeriği, uzmanlar tarafından kontrol edilip, gelişimlerine uygun

olduğunda, değer kazanımı açısından olumlu rol oynayacaktır. Rafadan Tayfa çizgi filminin incelenmesi, bu anlamda yeni akademik çalışmalara örnek teşkil etmesi bakımından önemli bulunmaktadır.

4. Tezin Yöntemi

İki bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde literatür tarama tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma tekniklerinden olan literatür tarama, araştırma yapılan konu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmaları incelemeyi esas alan bir tekniktir. Bu teknik, söz konusu problem hakkında ne yapıldığının görülmesini sağlayarak, araştırmacıya bu konu hakkında yol haritası çizmeye yardım eden teknikler arasında yer almaktadır. Literatür tarama, esasen birinci derecede kaynaklara ulaşmayı hedeflemekle birlikte, ulaşılamaması durumunda ikincil kaynaklarla da gerçekleştirilebilen bir tarama tekniğidir.²⁴ Bu çerçevede çalışmada önce alan yazında oluşturulmuş yerli yabancı kaynaklar taranmıştır. Taranan kaynaklar arasında çalışmaya örnek teşkil edenlerin ilkinin, 2011 yılında, Pınar Özgökbel Bilis'in "Çizgi Filmlerde Temsil Edilen Toplumsal Değerler Sistemi"²⁵ isimli doktora tezi olduğu tespit edilmiştir. Bu teziyle benzerlik gösteren diğer bir çalışma Zeynep Sevim'in "Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması" isimli yüksek lisans tezi olup, bu araştırmayla da metodolojik açıdan benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.²⁶ Bunlara ilaveten teze örneklik teşkil eden bir diğer çalışma Bilal Yorulmaz'ın: "Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi"²⁷ isimli makalesi ile "Sinema ve Din Eğitimi"²⁸ isimli doktora çalışması olmuştur. Özellikle Yorulmaz'ın "Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı makalesi, yöntem ve içerik analizi açısından çalışmaya önemli ölçüde katkılar sağlamıştır.

²⁴ Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2006, s.57.

²⁵ Pınar Özgökbel Bilis, *Çizgi Filmlerde Temsil Edilen Toplumsal Değerler Sistemi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2011.

²⁶ Zeynep Sevim, *Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak 2013.

²⁷ Bilal Yorulmaz, "Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 24, (2013).

²⁸ Bilal Yorulmaz, *Sinema ve Din Eğitimi*, İstanbul: DEM Yayınları, 2016.

Araştırmanın 2. Bölümünde, literatür tarama yöntemi ile, Sinema ve Çizgi film/Animasyon tarihinden bahsedilerek, çalışmaya temel teşkil etmesi açısından özet bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın 3. bölümünde Rafadan Tayfa Çizgi Filmi'nin ilk 40 bölümü daha önceden belirlenerek değerler açısından incelenmiştir. Burada araştırmanın konusu gereği, birden fazla yöntemden yararlanılmıştır. İlki nicel veri toplama tekniklerinden olan içerik analizi olmuştur. İçerik analizi, metinleri inceleyerek, içerikte yer alan her türlü öğeyi analiz etmeyi hedefleyen bir yöntemdir. Metnin iletişimle ilgili her ögesi incelenerek analiz edilen içerik analizi tekniği tepkisiz analiz tekniği çeşidi olarak değerlendirilmektedir. Çünkü burada metne araştırmacının her hangi bir etkisi bulunmamakta, yönlendirme yapılmaksızın gerçekleştirilen araştırmanın, metin ile ilgili farklı bilgi veya değerlendirmelere açık olabilmektedir.²⁹ Araştırmanın başlangıcında literatür ve uzman görüşleri doğrultusunda belirlenen değerler dikkate alınarak değerlendirilmiş, izlenen bölümler sıklığına bakılmaksızın tablolar halinde gösterilmiştir. Bu sonuca ulaşmak için analiz tekniklerinden, betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz tekniği, var olmuş ya da var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlamaktadır. Bu yöntemde araştırmaya konu olan her unsur kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır.³⁰ Aynı zamanda veri toplama tekniklerinden olan görüntü incelenmesi de kullanılan yöntemler arasında yer almıştır. Bu yöntem, kayıtların defalarca izlenmesini mümkün kılmakta ve böylece kapsamlı verilere ulaşılabilmektedir.³¹ Yöntem gereği aranan değerlerin yer aldığı çizgi film sahnesi doğrudan anlatılarak, içeriğe uygun ekran fotoğrafları her bir değer için ayrı ayrı verilmiştir.

5. Sayıtlar

Araştırmada, belirlenen değerlerin, araştırmaya konu olan çizgi filmin izlenecek bölümlerinde ve müzikalde olabileceği var sayılmaktadır.

6. Tezin Kapsam ve Sınırlılıkları

Evrensel ve kültürel değerlerin tamamının incelenmesi, araştırmanın sınırlarını aşacağı için, ele alınan değerler bir sınırlamaya gidilerek belirli temel değerler

doğrultusunda seçilmiştir. Bu bağlamda araştırma, adalet, doğruluk, hoşgörü, merhamet, tevazu, cömertlik, çalışkanlık, sabır, saygı, yardımseverlik, diğerkâmlık/empati, vatanseverlik/yurtseverlik, selamlaşma değerleri ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın temel aldığı Rafadan Tayfa çizgi filmin yayınlanan bölüm sayısı araştırma başladığı sırada 40 olarak belirlendiği için araştırma sürecinde bu sayı artmasına rağmen örneklem olarak belirlenen bölüm sayısı yine 40 ile sınırlandırılmıştır. Ancak planlanan bölümler kapsamında yer almayan Ramazan Ayı'na ait özel bölümlerden 10 tanesi ile araştırmaya olumlu katkı sağlayacağı düşünülen müzikal gösterisi ilerleyen aşamalarda araştırmaya dâhil edilmiştir.

Araştırma çerçevesinde ele alınan bölümlerde çalışma kapsamında incelenen değerler, bölümlerde yer alma/alınması durumları çerçevesinde tablolar halinde gösterilmiştir. Bu doğrultuda tekrar edilen değerler, istatistiksel anlamda incelenmemiş, tekrar sayısı göz önünde bulundurulmamıştır. Sözü edilen değerlerin varlığı araştırılarak bu değerler, izlenen bölümlerin kaç tanesinde yer alıyorsa bu sayısal olarak grafik halinde gösterilmiştir. Grafiklerden sonra verilerin analizi gerçekleştirilmiştir.

7. Çizgi Filmler ve Değerlerle İlgili Çalışmalar

Ülkemizde çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkisi ile ilgili ulaşabildiğimiz ilk çalışma 1991 yılında tamamlanan, Metin İnce'ye ait yüksek lisans tezidir.²⁹ Çizgi film/animasyon teknikleri ile ilgili araştırma örneklerinde konu edilen bu çalışmada; animasyon, animasyon tarihçesi, Türkiye'de animasyon, eğitimde görsel algı gibi konulara değinilmekte ve bu konuların ardından 6-18 yaş arası bireylere uygulanan pek çok anket çalışması değerlendirilmektedir. Araştırmada 1991 yılında henüz şimdiki gibi özel çizgi film kanallarının olmadığı bir zamanda yapılmasına rağmen çizgi filmlerin o dönemde de ne kadar revaçta olduğunu gösteren dikkat çekici bulgulara ulaşılmıştır. Nitekim çalışmaya katılan çocukların %77'sini çizgi filmleri severek izlediğini ifade etmiştir. Bulgularda genel olarak, doğru bir şekilde

²⁹ İnce, a.g.e.. s.85.

hazırlanan çizgi filmlerin, izleyici kitlesine olumlu davranış ve kültürel değerleri kazandırılabilceği belirtilmiştir.³⁰

1995 yılında yapılan Eftal Orhan'a ait çalışmada, televizyonda yayınlanan şiddet, cinsel ve dini içerikli filmler ile çizgi filmlerin, çocukların dini duygularına etkisi araştırılmıştır. Araştırmada, o dönemde televizyonlarda yayınlanan birçok program, çizgi filmlerle birlikte ele alınarak çocuklar üzerindeki etkilerine değinen anket çalışması yapılmıştır. Yapılan anketlerin birinde, çocuklara "Televizyonda en çok görmek istediğiniz programlar hangileridir?" sorusu sorulmuş, ankete katılan çocukların %36'sı "çizgi filmler" şeklinde cevaplamıştır. Bu veriler 90'lı yıllarda da çocuklar tarafından en çok sevilen programların çizgi filmler olduğu sonucuna ulaştırmıştır. Aynı çalışmada o dönemde televizyon kullanıcılarına yönelik akıllı işaretlerin olmaması sebebiyle, çocukların birçok programı kontrolsüzce izlediği de ulaşılan bulgular arasında yer almıştır. Bu programlar arasında bazılarının şiddet, bazılarının cinsel içerikli olduğu görülmüştür. Çocukların gelişim dönemlerine uygun olmayan programları izlediklerinde ortaya çıkan olumsuz davranışlara değinen araştırmacı, konu ile ilgili haberlere de çalışmasında yer verilmiştir.³¹ Araştırmada elde edilen genel bulgulardan hareketle çocukların dini bilgi ve duygular yanında pek çok olumsuz davranışı izlememeleri gereken programlardan öğrendikleri sonucuna ulaşılmıştır.³²

Çizgi filmlerle ilgili yapılan araştırmalardan bir kısmı sadece okul öncesi çocuklarla yapılmıştır. Bu çalışmalar her ne kadar okul öncesi çocuklarla yapılsa da, okul çağındaki çocukların önceki dönemlerden getirdikleri tutum ve davranışlar konusunda da bilgi vermesi açısından önem taşımıştır. Aytekin Can, "Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Çocuk Programları İçinde, Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri" isimli 1995 tarihli doktora tezinde, çocukların gelişim dönemlerinden bahsetmekte, çizgi filmlerle ilgili genel bilgiler vererek, çizgi filmlerin ve farklı programların çocuklar üzerindeki etkisi üzerinde durmuştur. Nihai

³⁰ İnce, a.g.e., s.91.

³¹ Orhan, a.g.e., s.48.

³² Orhan, a.g.e., s.60.

olarak araştırmada, çocukların eğitimlerinde, doğru kullanılan yayınların olumlu etkiler ortaya çıkardığı sonucuna ulaşılmıştır.³³

Çizgi filmleri konu edinen araştırmalardan biri de çizgi filmlerdeki şiddet içeriklerinin çocuklar üzerindeki etkisini inceleyen Aşkaroğlu'nun çalışması olmuştur. Çocukları yaptığı resimlerden hareketle gerçekteştirilen araştırmada, çocukların, izledikleri çizgi filmlerdeki şiddeti, resimlerine yansıttıkları tespit edilmiştir. Yaşamları ile ilgili kesitleri yaptıkları resimlerle sembolleştiren çocuklar, gördükleri şiddet sahnelerinin etkilerini gerek renklerle, gerekse şekillerle resimlerine aktarmışlardır.³⁴

Çocukların davranışlarını etkileyen şiddet içerikli çizgi filmlerle ilgili diğer bir çalışmanın Melike Seher İşsever'e ait olduğu görülmüştür. "Çizgi Filmlerdeki şiddetin İlkokul Öğrencileri ile İlişkisi", isimli yüksek lisans tezinde, şiddet içerikli olduğu düşünölen çizgi filmler incelenmiştir. Çalışmada değerlendirilen çizgi filmlerdeki şiddet görüntülerinin çocuklar üzerinde bıraktığı etki incelenerek, yapılan anket çalışması ile ortaya çıkan olumsuzluklar belirlenmiştir.³⁵ Önder E布伦'in "Çizgi Filmlerde Sempatik şiddet Olgusu: TRT Çocuk Televizyonu Örneği" isimli 2015 yılında yapılan çalışma da çizgi filmlerdeki şiddeti konu edinmiştir. Bu çalışma, çizgi filmlerde var olduğu düşünölen şiddet görüntülerini ele almış ve bu görüntülerin kaç kez tekrar ettiğini istatistiksel olarak sunmuştur. Bu bağlamda dövme, yakma, tokat atma, tükürme, kol kıvrırma, ellerini kollarını bağlama, kol ve bacak kırma, saçından sürökleme, tekmeleme, zarar verici bir şey atma, silahla yaralama ve öldürme gibi şiddet eylemlerinin varlığını TRT Çocuk kanalında yayınlanan çizgi filmlerde araştırmıştır.³⁶

Çizgi filmler ve değerleri, ana konu başlığı olarak inceleyen ulaşabildiğimiz ilk çalışma, 2011 yılında, Pınar Özgökbel Bilis'in "Çizgi Filmlerde Temsil Edilen

³³ Aytekin Can, "Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Çocuk Programları İçinde, Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1995, s.120.

³⁴ Belgüzar Aşkaroğlu, *şiddet İçeren Çizgi Filmlerin İlköğretim Dönemi Çocuklarının Resimleri Üzerine Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2006.

³⁵ Melike Seher İşsever, *Çizgi Filmlerdeki şiddetin İlkokul Öğrencileri İle İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008.

³⁶ Önder E布伦, *Çizgi Filmlerde Sempatik şiddet Olgusu: TRT Çocuk Televizyonu Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2015.

Toplumsal Değerler Sistemi” isimli doktora tezi olmuştur. Bu çalışmada değer kavramı üzerinde durularak, değerlerin farklı disiplinlerdeki yeri incelenmiştir. Farklı değer kuramlarına değinilen çalışmada, okul çağı çocuklarının izledikleri ile yetişkinlere yönelik çizgi filmlerden bazıları ele alınarak, bu çizgi filmlerin seçilen bölümlerindeki değer aktarımı üzerinde durmuştur. Bu çerçevede çizgi filmlerde çocuklara aktarılmak istenen değerler ve olumsuz olduğu düşünülen davranışlar ayrı ayrı ele alınmış, çalışmada bölümlerde tespit edilen örnekler resimlerle aktarılmıştır.³⁷

Değerler ve çizgi film ilişkisi ile ilgili diğer bir çalışma 2013 yılında yapılan “Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması” isimli tez olmuştur. Bu çalışmada, çizgi filmlerin tarihsel gelişimi incelenerek değerler eğitimi açısından çizgi filmler değerlendirilmiştir. Yapılan araştırma ile en çok izlenen çizgi filmler ve bu çizgi filmlerde yer aldığı düşünülen değerler araştırılmıştır.³⁸ “İki Bin Sonrası Sinemalarda Gösterilen Çizgi Filmlerin, Okul Öncesinde Kazandırılması Gereken Değerler Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezi Sevim’in araştırması ile benzerlik gösteren, değerler konusunu ele alan bir diğer çalışma olarak karşımıza çıkmıştır. 2015 yılında yapılan bu çalışma, 2001 ve 2012 yılları arasında gösterime giren tüm çizgi filmleri değerler açısından kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Tüm çizgi filmlerin içerdiği değerler, tablolar halinde gösterilen çalışmanın değer analizlerinde, bilimsel, politik, estetik ve etik olarak ayrılarak 12 değer seçilmiştir. Bu değerlerden dürüstlük, saygı, alçakgönüllülük, hoşgörü çalışmayla ortaklık arz etmiştir.³⁹

³⁷ Pınar Özgökbel Bilis, *Çizgi Filmlerde Temsil Edilen Toplumsal Değerler Sistemi*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2011.

³⁸ Zeynep Sevim, *Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak 2013.

³⁹ Özgür Özer, *İki Bin Sonrası Sinemalarda Gösterilen Çizgi Filmlerin, Okul Öncesinde Kazandırılması Gereken Değerler Açısından İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2015.

Çizgi filmler ve değerler ile ilgili pek çok makale çalışmasının yapıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan bazılarında ele alınan çizgi filmlerdeki değerler incelenmiş,⁴⁰ bazılarında ise çizgi filmlerin izleyici kitle üzerindeki etkileri tartışılmıştır.⁴¹

⁴⁰ Bilal Yorulmaz, “Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 24, (2013), s.238-248; Erkan Yaman vd.; “Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Değerler Eğitimi Merkezi Cilt 13, Sayı 29, (Haziran 2015), s.245-269; Kevser Tozduman Yaralı, Neslihan Avcı, “Bir çizgi Filmin Popüler Kültür Açısından İncelenmesi”: Rafadan Tayfa”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, (Mart 2017), s.462., <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/256664> (erişim tarihi: 13/03/2018).

⁴¹ Mustafa Yaşar, “Çizgi Filmlerdeki Saldırgan İçerikli Görüntülerin, Çocukların Serbest Oyunları Sırasındaki Saldırganlık Düzeylerine Etkisi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 20, Sayı 2, (2011), s. 279- 298; Cemil Oruç vd. “Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Kişilik Gelişiminde Rol Modellik ve Çizgi Filmler”, *EKEV Akademi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 48, (Erzurum 2011), s.303- 319; Mustafa Önder, “Medya Kıskaçında Çocuklar, Din Bilimleri”, *Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt VIII, Sayı 4, (2008), s.183-190; Fethi Kaba, “Çizgi Filmlerde Grafik İfade ve Konu açısından Kültürel Etkiler, Türk Çizgi Film Örnekleri” <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/178076> Selçuk İletişim, 2014, 8(3): 178; Çiğdem Taş Alicenap, “Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması”, *TÜBAR-XXXVII* (2015), s.13; Güven Büyükbaykal, “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri”, *İletişim Fakültesi Dergisi*, <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/view/1019010386>, (erişim tarihi: 23/07/2018); Deniz Güler, "Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film", *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli İletişim Dergisi*, Cilt 5, (2016), s.163-177; Suat Cebeci, Recep Demir, “Çizgi Filmler Neyi Vaad Ediyor”, *Diyanet İlmî Dergisi*, Cilt 54, Sayı 1, (2018) s.139-170.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEĞER VE AHLAK GELİŞİMİ

1. Değer, Ahlak Kavramı ve Değer-Ahlak İlişkisi

Değer, kullanıldığı alanlara göre tanımlanması farklılık gösteren bir kavram olmakla birlikte; “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet ya da bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, kıymet, paha”⁴² şeklinde ifade edilmektedir. Bunun yanında değer “Arzu edilen, arzu edilebilen şey, olaylarla ilgili insan tavrı” olarak da tanımlanmaktadır. Biyolojik, ekonomik, estetik, ahlaki, dini vb. olmak üzere pek çok değer vardır. Ancak değerlerde genel olarak doğru, iyi, güzel şeklinde üç esas kabul edilir. Bu çerçevede değer, olgular ve nesnelere hakkında ihtiyaç ve ideallere göre verilen yargıyı ifade eder.⁴³ Felsefi açıdan ise: “Değer, olgu bilincinden sonra ortaya çıkan ve olguya, belli duyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve eylemleri olan özneye ilişkisi içinde, belli nitelikler yüklemeye belirlenen tavır, öznenin, olana, olguya yüklediği nitelik”⁴⁴ şeklinde ortaya konmaktadır.

Bu bilgilere göre “değer” tek bir alan ve anlamda kullanılan kavram değildir. Farklı alanlarda yapılan çalışmalar, değer kavramında tanım çeşitliliğine neden olmaktadır. Bundan dolayı, ortak bir tanımla ve herkes için genel geçer değer algısından söz edilememektedir.⁴⁵ Bireyin yaşamında büyük bir öneme sahip olunan değerler, öznel ya da nesnel ayrımları söz konusudur.⁴⁶ Değer tanımları farklılık gösterse de çalışmamızda esas alacağımız değer kavramı, genel olarak toplumlarda var olan ortak değerleri tanımlamada kullanılan, “erdem” de diyebileceğimiz,

⁴² http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yanlis&view=yanlis&kelimez=101 (erişim tarihi: 31.12.2016).

⁴³ Süleyman Hayri Bolay, *Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1996, s.82.

⁴⁴ Ahmet Cevizci: *Felsefe Sözlüğü*, Ankara: Ekin Yayınları, 1997, s.16.

⁴⁵ Kadir Ulusoy, Bülent Dilmaç, *Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2015, s.5.

⁴⁶ Antony Flew, *Felsefe Sözlüğü*, (çev. Nurşen Özsoy), İstanbul: Yeryüzü Yayınevi, 2010, s.13.

kazanılması mümkün olan özelliklerdir.⁴⁷ Tanımlamada kullanılan “erdem” kavramının sözlükte: “Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet”⁴⁸ olarak açıklandığı görülmektedir.

Değerlerin bilimle ilişkisine dair, bağımlı ya da bağımsız olduğu gibi farklı görüşler bulunmaktadır.⁴⁹ Ancak değerlerin tanımı, hangi bilgi ve bakış açısına göre yapılırsa yapılsın, insanın hayatına yön veren bir araç olduğu görülmektedir.⁵⁰ Bu araç, yani değer anlayışı, öyle önemlidir ki, farklı kültürlerin, kendilerine ait milli bir kimlik kazanmasını sağlamaktadır. Böylece o, yani topluluğun benimsediği değer, ait olduğu topluluğun adeta bir simgesi olmakta ve gelecek nesillere aktarılmaktadır.⁵¹

Değerler, bireysel gibi gözükse de, aynı zamanda bireyden başlayarak toplumu olumlu yönde şekillendiren ve geliştiren, o toplumun hayat tarzını anlamlı hale getiren yaşam kontrol mekanizmalarıdır.⁵² Aynı zamanda değerler, insanı diğer canlılardan ayıran özellikler arasında yer almaktadır. Zira insan dışında hiçbir varlık için değerlerden söz edilememektedir. Bununla birlikte değerler, insanla şekillenen özelliklerdir.⁵³

Değerler birçok şekilde sınıflandırılabilir. Amaç-araç değerler, evrensel-kültürel değerler⁵⁴ şeklinde ayrılırken içeriğine göre de çeşitlilik göstermektedir. Bireysel-sosyal⁵⁵, estetik-etik⁵⁶, asli-içsel⁵⁷ bunlardan bazılarıdır. Çalışmada din eğitimi ile yakından ilişkili olması hasebiyle, etik/ahlaki değerleri ele alınacaktır.

⁴⁷ Nevzat Tarhan, *Güzel İnsan Modeli*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2011, s.20.

⁴⁸ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yanlis&arama=kelime&guid=TDK__ (erişim tarihi: 05.01.2017).

⁴⁹ Mehmet S. Aydın, “Beşeri İlimler ve Ahlaki Değerler”, *Diyanet Dergisi*, Cilt 21, Sayı 3, (Ankara 1985), s.38.

⁵⁰ Ahmet N. Serinsu, “Bizi Biz Yapan Değerlerimiz ve Hayatı Anlamlandırmadaki Rolü, Üçüncü Bine Girerken Türkiye”, *Kutlu Doğum Sempozyumu*, Ankara: TDV Yayınları, 1999, s.38.

⁵¹ Ziya Gökalp, *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1992, s.28.

⁵² Hayati Hökekleli, *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2013, s.25.

⁵³ Süleyman Hayri Bolay, “Aşkın Değerler Buhranı”, *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, Recep Kaymakcan vd., İstanbul: DEM Yayınları, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2013, s.60; Cavit Ünal, “Genel Tutumların veya Değerlerin Psikolojisi Üzerine Bir Araştırma”, Ankara Üniversitesi Dil Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları, No:301, Eğitim Psikolojisi dizisi 1, 1981, s. 14.

⁵⁴ Tarhan, a.g.e., s.22.

⁵⁵ Bolay, a.g.e., s.82.

⁵⁶ Ayşe Taşkent, “Estetik ve Etik Değerler Bütünlüğü”, 6. *Dini Yayınlar Kongresi*, İstanbul: 2013. s.24.”

Ahlaki değer denildiğinde pek çok değerden söz edilebilir.⁵⁸ Bu değerlere geçmeden önce ‘‘Ahlak’’ kavramını ele alarak ‘‘Ahlaki Değerler’’i açıklanmaya çalışılacaktır.

Ahlak, ‘‘Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları’’⁵⁹ şeklinde ifade edilen bir terimdir. ‘‘İnsan topluluklarınca zamanla benimsenen, fertlerin birbirleriyle aile, toplum, devlet ve bütün insanlarla ilişkilerini düzenleyen kurallar, ilkeler ve inançlar bütünü, kişiler ve gruplarca benimsenen eylem kurallarının tamamı’’⁶⁰ olarak da tanımlanabilen ahlak; ‘‘Genel anlamda mutlak olarak iyi olduğunu dşnlen ya da belli bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kuralları bütünü; bir kimsenin iyi niteliklerini ya da kişiliğini ifade eden tutum ve davranışlar bütünü, huy, insanların kendine göre yaşadıkları, kendilerine rehber aldıkları ilkeler bütünü ya da kurallar toplamı’’⁶¹ şeklinde açıklanmaktadır.

Ahlak, ilk çağdan itibaren felsefenin konu edindiği kavramlardan biridir. Ahlak ile ilgilenenlerin başında Sokrates gelmektedir. Bilgi ile ahlaki özdeşleştiren Sokrates’ten sonra, ahlaki iyilik ideasına bağlayan Eflatun, mutluluğun asli unsurların arasında kabul eden Aristo, mutluluğa ulaşmak için bir yol olduğu konusunda fikirler ileri süren Epikuros, ‘‘erdem için erdem’’ idealizmini ortaya koyan stoacılar, ilk ağ felsefesinin ahlakla ilgilenen filozoflarındanır.⁶² Ahlak, ilkçağdan itibaren toplumları şekillendirmesinin de etkisiyle, felsefenin ele aldığı konuları içinde bulunmaktadır.⁶³ Birçok filozof, ahlaki erdemlerden, bunların öneminden bahsetmekte, toplumların refahının bu erdemlerin kazanılmasına bağlı

⁵⁷ znur zdoğan, ‘‘Din Psikolojisi ve Manevi Değer İlişkisi’’, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 15, (2005), s.159.

⁵⁸ Mustafa ağrı, ‘‘İslam Ahlakı ve Temel Değerleri’’, *2006 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007, s.50.

⁵⁹ <http://tdk.gov.tr/> (erişim tarihi:13.01.2017).

⁶⁰ Bolay, a.g.e., s.4.

⁶¹ Cevizci, a.g.e., s.16.

⁶² Suat elikkol, *Farabi’ de Ahlak Eğitimi*, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2010, s.7-20.

⁶³ Bedia Akarsu, *Felsefe Terimleri Szliğ*, Ankara: Savaş Yayınları, 1984, s.18.

olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda mükemmele ulaşmanın, erdemlerin varlığına bağlı olduğu farklı kaynaklarda açıklanmaktadır.⁶⁴

Ahlak kavramı İslam literatüründe ifade ettiği anlamlar açısından incelendiğinde farklı tanımlarla karşılaşılmaktadır. İslam ahlakı ile ilgilenen düşünürler ahlakı “Düşünme ve taşınma olmaksızın, insandan kolaylıkla fiillerin çıktığı yerleşik durum”⁶⁵ şeklinde tanımladığı görülmektedir. Günümüze çalışmaları ulaşan ve konu üzerinde önemli çalışmalar yapan İslam ahlakçılarının öncülerinden Kınalızade Ali Efendi, ahlakı terbiye ile ilişkilendirmekte ve felsefi temele oturtmaya çalışmaktadır. Yaşadığı dönem için ahlak ve felsefeyi ilişkilendirmesi, onu ahlakla ilgili eserler oluşturan diğer ilim adamlarından ayrılmasını sağlamaktadır. Ahlakı huy ile ilişkilendiren Kınalızade huy kavramını, “Hiçbir fikre ihtiyaç duymadan ortaya çıkan meleke” olarak tanımlamaktadır.⁶⁶ Ahlak kelimesini “tabiat, seciye, karakter, huy ” kelimelerinden yola çıkarak açıklayan bir diğer isim Ahmed Hamdi Akseki, tanımlamayı insanın fiillerine yön veren iç kuvvetler şeklinde yapmaktadır.⁶⁷ Yine yakın tarihte konu ile ilgili müstakil eserler ortaya koyan Nurettin Topçu, farklı bilim dallarının ahlakı kendi çerçevelerinde tanımladığından söz ederek, ilk medeniyetlerden günümüze toplumların gayelerinin ahlaki bir düzen kurmak olduğuna işaret etmektedir. Ahlakın tek başına kişiyle ilgili olmayıp başkalarıyla ilişkilerinde belirleyici bir unsurdur diyen Topçu, ahlakın varlığını sevinç duygusuyla bağdaştırmaktadır.⁶⁸ “*Ahlak iyiye verilen değerdir*” diyerek sistemlerin koyduğu ahlak ilkelerinin sonsuzlukla ilişkilendirilmediği müddetçe tam olarak istenilen ahlaki düzeye gelinemeyeceğini, bununla birlikte, ahlaki davranışların başkalarının dikte etmesiyle değil, kişinin kendi içsel kabulüyle gerçekleştiğini sözlerine eklemektedir.⁶⁹ Yani ahlaki davranış tamamen içten gelmeli ve hiçbir etki

⁶⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz; N. Murat Omay, *Aristoteles’ te İnsanın Nihai Amacı*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s.5-20.

⁶⁵ Cürcani, et-Ta’rifat:101, akt. Şaban Haklı, “*İslam Ahlak Teorileri*”, *Teorik ve Pratik Yönleriyle Ahlak*, Edit. Recep Kaymakcan, Mevlüt Uyanık, İstanbul: DEM Yayınları, 2007, s.119.

⁶⁶ Ayşe Sıdika Oktay, “*Kınalızade Ali Efendi’nin Ahlak İlmi ve Ahlak Terbiyesi Hakkındaki Görüşleri*” (Son Dönem Osmanlı Ahlak Terbiyecileri ve Ahlak Terbiyesi), Düzce: Düzce Belediyesi Kültür Yayınları, 2016, s.65.

⁶⁷ Ahmet Hamdi Akseki, *Ahlak İlmi ve İslam Ahlakı*, İstanbul: Üç Dal Yayınları, 1968, s.16.

⁶⁸ Nurettin Topçu, *Ahlak*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2017, s.19.

⁶⁹ Topçu, a.g.e., s.32.

altında kalmadan ortaya çıkmalıdır.⁷⁰ Ahlakı iyi-kötü vasıflandırması olarak ele alan Aydın, ahlakın huylar ve huyların sonucunda ortaya konan davranışlar olduğunu belirtmektedir.⁷¹

Ahlak tanımlarının ortak yanı, davranışlarla ilişkili olması ve bireyle ortaya çıkmasıdır. Bireyle ortaya çıkan ve ahlaki olarak nitelendirilebilecek her türlü davranış, sonucu itibariyle toplumu da ilgilendirmektedir.⁷² Bu nedenle ahlaki davranış ve değerler, birbiriyle ilişki içerisinde olan kavramlardır. Değer tanımı yaparken değinildiği üzere, değerler sınıflamasında ahlaki değerler de bulunmakta ve davranışlarla iç içe bir durum arz etmektedir.

Ahlak sadece ferdin hayatı için değil, toplum açısından da önemli bir ihtiyaçtır. Ahlak ferdin hayatında öyle önemli bir kazanımdır. Ferdin bu kazanımdan payını almak toplum bulunduğu noktadan daha ileri seviyeye taşınabilir. Çünkü ahlak, Toplumsal hayat için çok önemli bir güçtür. Buradan yola çıkılarak ahlakın yerleşmediği toplumların, gelişim açısından bir noktada tıkanıp bu ihtiyaca binaen yeniden yapılanmaya gitmek zorunda kalacağı düşünülmektedir.⁷³

İnsan hayatını sadece biyolojiyle açıklamak mümkün değildir. Çünkü insan sürekli bir anlam arayışıyla hayatı gözlemlemektedir. Bu arayışa yön veren disiplinlerden biri de dindir.⁷⁴ Din, insanı iyiliğe güzelliğe yönlendirdiği noktada ahlakla kesişmektedir. İkisinde ortak husus, davranışları dolayısıyla hayatı güzelleştirme çabasıdır. Ahlak kişinin sadece kendi kontrolünde ibaret bulunduğu, temellerinden biri olmayan ev gibi eksik kalır.

Din ahlaki davranışların kalıcılığını sağlamayı hedef edinen bir sistemdir.⁷⁵ İslam dini açısından düşünüldüğünde ahlak, kazandırdığı değerler bakımından, diğer

⁷⁰ Haklı, a.g.e., s.120.

⁷¹ Mehmet Aydın, "Ahlak", *İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 2, (1989), s.10-14.

⁷² Erol Güngör, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2008, s.12.

⁷³ Mazhar Osman, *İlim-Ahlak-İman*, Derleyen: M. Rahmi Balaban, Ankara: DİB Yayınları, 1979, s.165.

⁷⁴ Âdem Akıncı, "Hayata Anlam Vermede Dini Değerlerin ve Din Öğretiminin Rolü", *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 9, s.12.

⁷⁵ Mehmet Yaşar Kandemir, *Din İle Ahlakın Münasebeti, Milli Eğitim ve Din Hayatı*, (Milliyetçiler 3. Büyük İlmî Kurultayı, Tebliğler/Açıklamalar/Müzakereler, Boğaziçi Yayınları, İstanbul:1981, s.289.

kurallarla bütünlük sağlayan şartlardandır. Bu ahlaki özellikler, aynı zamanda dindarlığın da bir nevi ölçüsü konumundadır.⁷⁶ Kur'an-ı Kerim'de yer alan pek çok ayetin ahlaki davranışları ele alması, sünnet olarak nitelendirilen peygamber davranışlarının ve tavsiyelerinin mahiyeti, ahlakın İslam Dini açısından önemine işaret etmektedir. Bununla birlikte ahlakın, varılmak istenen nokta olduğu ayet ve hadislerden de çıkarılabilecek sonuçlardandır.⁷⁷

Ahlaki değerler, kültürü oluşturan diğer öğeler gibi, sahip olduğu kültürel yapının önemli bir parçasıdır.⁷⁸ Türk İslam kültüründe ahlaki değerlerin önemini, bu konuda yazılan müstakil eserlere bakarak da anlayabiliriz.⁷⁹ İslamiyet'in etkisiyle Türk kültüründe yer alan "Pendname" yani "Nasihatname" olarak isimlendirilen bu eserler, farklı kitlelere yazılarak birçok kişiye ahlaki tavsiyeler konusunda rehberlik yapmayı hedeflemiştir.⁸⁰ Pendname geleneğinin Feridüddin Attar ile başladığı kabul edilmekte olup⁸¹ Kur'an ve hadislerden yola çıkarak oluşturulan farklı Pendname örnekleri bulunduğu belirtilmektedir.⁸² Ancak İslami kültürde Pendname ismiyle anılmayan, ancak amacı yine ahlaki nasihatler olan farklı eserler bulunmaktadır.⁸³

Ahlakın farklı ilim dalları ile ilişkisi vardır. Ahlakı, müstakil bir ilim dalı olarak ilk ortaya koyan kişi, Auguste Comte'dur.⁸⁴ Ancak ahlak kuralları denildiğinde, konuyla ilgili bilgilerin çok eskiye dayandığı söylenebilir.⁸⁵ Bununla birlikte yeryüzünde yaşayan hemen her dinin, kendine ait ahlaki değerleri mevcuttur.

⁷⁶ Cafer Sadık Yaran, "İslam'da "Ahlakın Şartı Kaç?": İslam "Erdem Etiği"nin (Yeniden) Yapılandırılması Önerisi, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, Sayı 11, (2015), s.37.

⁷⁷ Müfit Selim Saruhan, "İslam Düşüncesinde Ahlak İlmi", *Eski Yeni Dergisi*, Sayı 28, (2014), s.60.

⁷⁸ Orhan Türkdoğan, *Niçin Milletleşme, Milli Kimliğin Yükselişi*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1995, s.110.

⁷⁹ A. Hilal Kalkandelen, "Pendnameler Işığında İnsani Değerler", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 43, (2015), s.287.

⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul:2006, Cilt 32, s.409.

⁸¹ Feridüddin Attar, *Pendname*, (çev.Yusuf Çetindağ), Etkileşim Yayınları, 2013, s.3.

⁸² Ayrıntılı bilgi için bkz. Erdoğan Merçil, "Sebüktekin'in Pendnamesi", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: 1975, s.203-233; Âlim Yıldız, "İbrahim Gülşeni'nin Pendname'si", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 16, (2002) s.57-95, Himmet Konur, a.g.e., s.97-107.

⁸³ Sibel Kocaer, *Pendname-i Azmi'nin Osmanlı Nasihatneme Geleneğindeki Yeri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, s.11.

⁸⁴ Erol Güngör, *Değerler Psikolojisi*, Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları, 1993, s.13.

⁸⁵ Akseki, a.g.e., s.12.

Dinlere ait ahlak değerleri, çoğu zaman birbiriyle kesişmekte ve kaynağı itibariyle benzerlik göstermektedir.⁸⁶

Ahlak, insanlar arası ilişkileri olumlu yönde etkileyen kuralları barındırır. Bu kurallara uygun yaşantılar sonucu, küçük yaştan itibaren doğru yöne iletilebilmek mümkündür.⁸⁷ Ailede başlayan ahlak eğitimi, toplumda devam eden eğitimle birleşerek, insan hayatı için önemini her gelişim düzeyinde devam ettirir. Bu bağlamda ahlak ile eğitimin bağlantısı oldukça kuvvetlidir.⁸⁸ Çünkü ahlak eğitiminin temeli ailede atılsa da sosyalleşmenin önemli bir basamağı olan okullarda, daha kalıcı hale gelir.⁸⁹ Bireyin sosyalleşmesinde ahlaki davranışlarının büyük etkisi vardır. Bireyin tek başına ahlaki olması diye bir şeyden söz etmek mümkün değildir. Kişi, ancak ahlaki donanımları edinerek topluma kendini kabul ettirebilir.⁹⁰

Günümüzde, birçok ülkede, ahlak alanında birtakım sıkıntıların yaşandığı görülmektedir. Bu problemlerin çeşitliliği, toplulukları olumsuz yönde etkilemektedir.⁹¹ Günümüz toplumlarının refah düzeyi geçmişe göre daha iyi olmakla birlikte, ahlaki sorunların dünyanın hemen her yerinde var olduğu ve bu konuda farklı çalışmaların yapılmaya çalışıldığı görülmektedir.⁹² Ahlak, birçok düşünürün göre değişken bir özellik arz etmektedir. Bu açıdan ele alındığında ahlak eğitimi olumlu hale getirilip, farklı yöntemlerle bireyin ahlaki davranışlarını şekillendirilebilir.⁹³ Kınalızade ahlaki değerleri, bireysel, toplumsal ve evrensel olarak üçe ayırarak, bireyin içinde yetiştiği aileden başlayarak yaşadığı topluluktaki her sosyal ortamın, onun ahlakına etki ettiğini sözlerine eklemektedir.⁹⁴ Bu nedenle ahlakın, eğitimin de konusu olması gerektiği düşüncesinden hareketle devlet

⁸⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Köylü, *Dünya Dinlerinde Ahlak*, İstanbul: DEM Yayınları, 2012.

⁸⁷ Erol Güngör, Emin Işık, *Ahlak*, Ankara: Devlet MEB kitapları, 1976, s.18.

⁸⁸ Umut Kaya, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı'da Ahlak Eğitimi*, İstanbul: DEM Yayınları, 2013, s.23.

⁸⁹ Emile Durkheim, *Ahlak Eğitimi*, (çev. Hüseyin Portakal), İstanbul: Cem Yayınevi, 2013, s.26.

⁹⁰ Hasan Yönden, *Ahlaki İlke ve Ahlaki Değerler, Problemi Üzerine*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2015, s.10.

⁹¹ Köylü, a.g.e., s.204.

⁹² Köylü, a.g.e., s.84-85.

⁹³ Seçil Uyman, *"Ahlakta Değişim ve Gelişim" Nasiruddin Tusi Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2016, s.109-112.

⁹⁴ Resul Altuntaş, *Kınalızade Ali Efendi ve Ahlak Eğitimi İlişkin Görüşleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2015, s.74-75.

tarafından önemsenerek medreselerde ders olarak okutulduğu kaynaklarda yer almaktadır.⁹⁵ Ahlak ile şekillenen davranışların, bilinçli bir şekilde birey tarafından gerçekleştirilmesinin ergenlik çağını bulduğu⁹⁶ düşünülürse, ergenlik çağından önce başlayıp, neredeyse bitene kadar devam eden eğitim hayatında, ahlak ile ilgili bir düzenlemenin, ya öğretim için programın yapılması, olağan bir durumdur. Ayrıca toplumlarda yer alan ahlaki problemler, gelişim basamaklarına uygun bir ahlak eğitimiyle en aza indirgenebilir. İşte bu nedenle ahlak eğitimi, örgün ve yaygın her eğitim çeşidi ve kademesinde üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Türk Eğitim Sistemi'nde ahlakın eğitime konu olması, yeni bir durum değildir. Yaygın ya da örgün eğitimin her kısmında yer alan ahlak dersleri, farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır.⁹⁷ Bugün mevcut eğitim sistemimizde de ahlak, önemini korumaktadır. Önemi dolayısıyla, Milli Eğitimin genel amaçları arasında;

“Türk Milli Eğitiminin Amaçları

Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini: Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek; Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek... ”⁹⁸ ifadeleri ile yer almaktadır.

Ahlaki değerlerin kazandırılmasının Milli Eğitimin temel amacı olması, ne derece önemli olduğunun bir işaretidir. Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı üzere,

⁹⁵ Melek Yıldız Güneş, *Darü'l- Fünun'da Ahlak Dersleri, Programlar-Ders Notları-Hocalar*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri ABD, İstanbul 2015, s.17.

⁹⁶ Turgay Gündüz, *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları, 2015, s.99.

⁹⁷ Kaya, a.g.e., s.43-61.

⁹⁸ http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html, (erişim tarihi:02.03.2017).

eğitim bireyin sadece akademik başarı sı ile değil, toplumla ilgili sorumluluklarıyla da ilgilenmektedir. Çünkü bireye ve topluma yön veren eğitim, ancak akademik ve ahlaki başarıya paralel olarak kazanılmasıyla gerçekleştirilebilir.

Çalışmamızın bundan sonraki aşamasında temel ahlaki değerleri açıklanacaktır. Ancak, ahlaki değerlerin tamamını ele almak çalışmamızın sınırları açısından mümkün olmadığı için, temel değerlerden bazıları dikkate alınarak seçilmiştir. Bunlar adalet, doğruluk, hoşgörü, merhamet, tevazu, cömertlik, alışkanlık, sabır, saygı, yardımseverlik, diğerkâmlık/empati, vatanseverlik/yurtseverlik ve selamlaşmadır.

1.1. Adalet

Adalet kelimesi sözlükte, “Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, tre. Hak ve hukuka uygunluk, herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk.” anlamlarına gelmektedir. İslam literatürü açısından ahlak; “Ferdî ve içtimai yapıda dirlik ve düzenliği, hakkaniyet ve eşitlik ilkelerine uygun yaşamayı sağlayan ahlaki erdem”⁹⁹ şeklinde tanımlanmaktadır. Adalet aynı zamanda “Yaşayan tüm canlıların sahip olduğu hakları kullanabilmesi ve haksızlığa uğramamasıdır.”¹⁰⁰

Adalet tanımlarda ifade edilenlerden daha fazla derinliği olan bir kavramdır. Bu nedenle adaletin içeriği ve nasıl ulaşılması gerektiği antikçağdan bu yana tartışıldığı görülmektedir.¹⁰¹

Adalet, Kur’an’da farklı anlamlarda kullanılmaktadır.¹⁰² Adaletli olmak, bazı ayetlerde emredilen bazı ayetlerde de iyilikle zikredilen bir tutumdur.¹⁰³

Adalet, fert ve toplumu yönlendiren temel değerdir. Bir toplumda adaletin sağlanması, o toplum açısından büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle adaletin

⁹⁹ Mustafa Çağrıncı, “Adalet”, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1988, Cilt 1, s.341.

¹⁰⁰ Antony Flew, a.g.e., s.9.

¹⁰¹ Arslan Topakkaya, “Adalet kavramı bağlamında Aristoteles-Platon Karşılaştırması”, *Felsefe Dergisi*, Sayı 6, s. 28. <http://www.flfsdergisi.com/sayi6/27-46.pdf> (erişim tarihi:02.03.2017).

¹⁰² Mustafa Kara, “Kur’an’da Adâlet Kavramı ve Güncel Değer”, *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 34, (2013), s.141.

¹⁰³ Nisa: 4/58; Nahl: 16/90; Araf: 7/29; Maide: 5/42; Maide: 5/8; Nisa: 4/135.

sadece emredilen değil, aynı zamanda övülen ve Allah'ın sevgisine ulaştıran bir değer olduğu Kur'an'da; "Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adaletli olanları sever."¹⁰⁴ ifadeleriyle vurgulanmaktadır.

İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in hayatında da adalet, büyük rol oynamıştır. İslam'dan önce de adalet vasfı öne çıkan Hz. Muhammed, genç yaşlarında, Mekke'nin bu mahiyetteki kurumu olarak kabul edilen "Hılf-u'lFudul" topluluğunun bir mensubu olmuştur. Zira topluluk, o günün şartlarında zulmü engellemek için kurulmuştur.¹⁰⁵ O, cahiliye devrinden, ömrünün sonuna dek bütün olaylarda, adaletle hareket etmiştir.¹⁰⁶ Kur'an'da emredilen adalet, Hz. Muhammed tarafından da şeklinde farklı hadislerle hassas olunması tavsiye edilen hususların başında yer almıştır.¹⁰⁷

Ahlaklı olmanın en önemli gerekliliklerinden biri adaletli olmaktır.¹⁰⁸ Hakka riayet etmek olarak da ele alacağımız adalet,¹⁰⁹ toplum düzeninin sağlanmasına etki eden en önemli değerlerden biridir.¹¹⁰ Bireyin benliğinden sıyrılarak, başkalarını da düşünmesini sağlayan adalet, diğer değerlerde kendini gösteren ve onları dengeleyen bir tutumdur.¹¹¹ Çünkü sevgi, bağışlama, merhamet, adalet ile sıkı sıkıya ilişkisi olan değerlerdendir.¹¹²

¹⁰⁴ Mümtetine: 60/8.

¹⁰⁵ Ali Himmet Berki, Osman Keskiöğlü, *Hatemül Enbiya, Hz. Muhammed ve Hayatı*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013, s.46.

¹⁰⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz; İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007, s.274-276.

¹⁰⁷ <http://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/?p=kitap&i=4.0.419> (erişim tarihi 17.06.2018).

¹⁰⁸ İsmet Kayaoğlu, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/772/9836.pdf>, (erişim tarihi:15.01.2017), s.201.

¹⁰⁹ Rahmi Yaran, "İslam'da Adalet Anlayışı", *Din, Hayat Dergisi*, (Şubat 2013), s.6.

¹¹⁰ Nurettin Turgay, "İslam Kardeşliğinin Ahlaki Temellerinden Adalet ile İlgili İlahî Mesajlar", Kutlu Doğum Haftası "Hz. Peygamber Kardeşlik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku" Sempozyumu, Ankara: DİB Yayınları, 2012, s.291.

¹¹¹ Tarhan, a.g.e., s.67.

¹¹² Hayati Hökelekli, *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2013, s.51.

1.2. Doğruluk

Doğruluk; “Doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, adalet... Düşüncenin gerçekle uyuşması, yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olması”¹¹³ şeklinde açıklanan, içerisinde gerçekliği, dürüstlüğü ve adaleti barındıran bir erdemdir.

Doğruluğun bazı kaynaklarda “sıdk” olarak da ifade edildiği görülmektedir. Niyette dürüstlük anlamında kullanılan sıdk kelimesi, söz ve davranışların doğru ve gerçeğe uygun olmasını ifade eden bir ahlak terimidir.¹¹⁴

Doğruluk, İslam dininin ana kaynağı Kur’an’ın en önemli emirleri arasında yer almakta nitekim ilk sure Fatiha’da yer alan “sırat-ı mustakim” ifadesi, tefsirlerde “doğru yol” şeklinde açıklanmaktadır.¹¹⁵ Peygamberimize yöneltilen “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!”¹¹⁶ ayeti, O’nun şahsında, tüm Müslümanlara yöneltilen bir emirdir.¹¹⁷ Ayetler yanında Hz. Peygamber’in de doğrulukla ilgili pek çok örnek davranış ve tavsiyesi bulunmaktadır. O’nun, peygamberlik gelmeden önce “emin” lakabıyla anılması, güvenilir olup doğruluktan sapmadığının açık göstergelerindedir.¹¹⁸ Hadislerde özellikle doğru olmak tavsiye edilirken, doğruluğun iyilikle birlikte cennette bulunacağını bildirilmesi,¹¹⁹ bu değer insan hayatındaki önemine işaret edip Müslümanların yürümesi gereken çizgiyi göstermesi açısından anlamlıdır.

Doğruluk, yalandan uzak durma, iftira atmama, dürüstlük gibi tutumları da içerisinde barındırmaktadır. Doğru insan, aynı zamanda doğruluğun zıddı her türlü davranıştan kendini koruyan ve uzak duran kişidir. Bu nedenle doğruluk, tek boyutlu

¹¹³ <http://tdk.gov.tr/index.doğruluk>, (erişim tarihi:24.01.2017).

¹¹⁴ İslam Ansiklopedisi, İstanbul:2009, Cilt 37, s.98. <http://www.diyaretislamansiklopedisi.com/sidk/> (erişim tarihi:24.01.2017).

¹¹⁵ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul:1982, Cilt 1, s.124; İmam Taberi, *Taberi Tefsiri*, (çev. Mehmet Keskin), İstanbul: Yeni Neşriyat, 1995, Cilt 1, s.11; Seyyid Kutup, (çev. M. Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa), İstanbul: Hikmet Yayınları, 1972, s.45.

¹¹⁶ Hud: 12/112.

¹¹⁷ Elmalılı Hamdi Yazır, a.g.e., Cilt 4, s. 2831; Seyyid Kutup, a.g.e., Cilt 8, s.276.

¹¹⁸ Berki, Keskiöglü, a.g.e.. s.53.

¹¹⁹ İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı*, Ankara: Akçağ Yayınları, Cilt 17, s.503.

bir erdem değildir.¹²⁰ Örneğin adalet ve dürüstlük, doğrulukla birlikte anlamlı hale gelen değerlerdendir. Doğruluk yalandan da uzak durmak olduğu için toplum adına büyük önem arz etmektedir. Doğruluk ve dürüstlüğün olmadığı toplumlar, huzurun da eksik olduğu toplumlardır.¹²¹

Doğruluk, hayatın her aşaması ve alanında varlığını korunması gereken bir değerdir. Bu bağlamda doğru insan aynı zamanda iyi özellikleri de üzerinde taşıyan ve söz konusu değerler doğrultusunda davranan bireydir.¹²² Doğruluk sözle ifade edilmenin ötesinde her türlü davranışı şekillendirdiği zaman ahlaki bir anlam ifade etmektedir. Nitekim Kur'an'da birçok ayette, yapılması istenen "salih amel", sadece iyiye değil, doğru davranışlara da işaret etmektedir.¹²³ Kur'an'da gerçeklik anlamına gelen hak kelimesiyle ifade edilirken doğruluk, ayrıca gerçeğe uygunluğu kapsamaktadır.¹²⁴

1.3. Hoşgörü

Hoşgörü kavramı; "her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans"¹²⁵ anlamına gelen bir erdemdir.

Hoşgörü, temelinde anlayışlı olmayı gerektiren bir tutumdur. Bu durum başkalarına karşı anlayış göstermeyi içermesi dolayısıyla toplumsal huzuru sağlayan en önemli değerlerdendir. Hoşgörünün varlığı, barışın varlığına adeta ışık tutar.¹²⁶ Çünkü özünde her canlıyı olduğu gibi kabulü gerektiren hoşgörü, bu kabullenme ile çatışmaları gidermeye katkıda bulunan bir değerdir.¹²⁷ Özellikle günümüzde pek çok konuda farklılaşan insanların arasındaki problemler, ancak hoşgörü yardımıyla gerçekleşebilecek bir

¹²⁰ Hayati Hökelekli, *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*, İstanbul: DEM Yayınları, 2013, s.173.

¹²¹ Tarhan, a.g.e., s.90.

¹²² Âdem Höçük, *Kur'an-ı Kerim'de "Sıdk" (Doğruluk) Kavramı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2009, s.19.

¹²³ Ayşe Sıdika Oktay, "Hz. Peygamber'in İslami Değerlerin Yaşanması ve Uygulanmasında Model Olması", *8. Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğler*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2005, s.113.

¹²⁴ Toshihiko İzutsu, *Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar*, (çev. Selahattin Ayaz), İstanbul: Pınar Yayınları, 2013, s.171.

¹²⁵ <http://tdk.gov.tr/index.hosgörü>, (erişim tarihi:24.01.2017).

¹²⁶ Yaşar Yiğit, *Peygamberimiz ve Hoşgörü*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010, s.37.

¹²⁷ Ömer Aslan, "Hoşgörü ve Tolerans Kavramlarına Etimolojik Açından Analitik Bir Yaklaşım", <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/325.pdf>, (erişim tarihi: 24.01.2017).

zeminde giderilebilir. Tüm bunlar hoşgörünün bir toplumda var olması ve varlığını korumasını çok önemli olduğunu açıkça göstermektedir.¹²⁸

Tek bir kişiden yaratılıp farklı olmamıza değinen ayetlerin¹²⁹ öngördüğü kardeşlik duygusu, İslam dini açısından hoşgörünün ne kadar önem arz ettiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca Hz. Muhammed'in peygamberlik hayatı boyunca örneklik teşkil eden birleştirici ve farklılıklara saygılı tutumu ve davranışları ile bu doğrultudaki tavsiyeleri hoşgörünün İslam'ın temel değerlerinden biri olduğunu göstermektedir.¹³⁰ Özellikle İslam'ın ilk yıllarında, kendisine ve Müslümanlara yapılan kötü muamelelere karşılık, muhataplarına aynı şekilde cevap vermemesi, hoşgörü değeri açısından Hz. Peygamberin dikkat çeken davranışlarındandır.¹³¹ O'nun hayatı incelendiğinde, sadece Müslümanlara değil, Müslüman olmayan insanlara karşı sergilediği hoşgörü,¹³² aynı zamanda İslam'ın insana verdiği öneme de işaret etmesi açısından anlamlıdır.¹³³

Hoşgörü, bencillikten uzaklaşarak kendisi dışında başkalarını da düşünmektir. Olaylar ve kişilerin davranışlarında hatalı tarafları değil, daha çok güzel tarafları görmek, değiştirilemeyen yönleri olduğu gibi kabul etmektir.¹³⁴ Hoşgörü, günlük yaşamda sık kullanılan ifadesiyle yarısı su dolu bardağın boş değil dolu tarafını görmektir. İnsan kusursuz bir varlık değildir. Dolayısıyla hoşgörü, bu hususu bilerek, gördüğü kusurlara anlayışla yaklaşmaktır.

Hoşgörü, insanların hatalarını anlayışla kabullenmek olsa da her hataya duyarsız kalmak demek değildir.¹³⁵ Hoşgörü, yapılan hatanın insanın yaradılışı itibariyle,

¹²⁸ Hüseyin Yılmaz, "Hz. Peygamber'in Eğitiminde Bir İlke Olarak Hoşgörü", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, (Sivas Haziran-2004), s.112.

¹²⁹ Beyza Bilgin, *İslam'ı Yeniden Anlamak ve Anlatmak*, (Kültürel Çeşitlilik ve Din: Edit: Remziye Yılmaz) Ankara: Sinemis Yayınları, 2005, s.3.

¹³⁰ Beyza Bilgin, "İslam'da Ötekine Bakış", s.12. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/756/9629.pdf> (erişim tarihi: 28.01.2017).

¹³¹ İhsan Arslan, "Hz. Peygamber Örneğinde ,Hoşgörülü Olmanın Şartları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 8, Sayı 37, (Nisan 2015), s.1033. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt8/sayi37_pdf/7ilahiyyat/ARSLAN_Ihsan.pdf (erişim tarihi: 28.01.2017).

¹³² Sabri Demirci, "Gayri Müslimlerle (Yahudi Ve Hıristiyanlarla) İlişkilerde Dostluk Meselesi", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, (Mart 2014), s.21.

¹³³ Hamit Dikmen, "Hz. Peygamber'in Hoşgörü ve İnsan Sevgisi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, (Temmuz-Aralık 2003), s.7.

¹³⁴ Tarhan, a.g.e., s.206.

¹³⁵ Muhiddin Okumuşlar, *Sosyalleşme Sürecinde Din Eğitimi*, Konya: Yediveren Yayınları, 2013, s.168.

olabilirliğini kabul etmektir. Hoşgörünün varlığı insanlar arası sevgi ve barış bağlarının kuvvetlenmesine vesile olur. Sevgi temeline oturan toplumdaki bireyler ise birbirine olan bağlarının kuvvetiyle hareket eder. Böylece toplumda sevgi temelli bir yaşam hâkim olur.

1.4. Merhamet

Merhamet sözlükte; “bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma”¹³⁶ şeklinde tanımlanmaktadır. Ancak merhamet sadece acıma duygusu olarak ifade edilebilecek bir basit bir kavram değildir. İçerisinde birçok iyi niyeti barındırarak bunlara göre davranış ve tutum sergilemesini gerekli kılan merhamet,¹³⁷ özellikle şefkat ile ayrılmaz bütünlük gösteren bir kavramdır.¹³⁸

Merhamet, Kur’an’da pek çok yerde zikredilen Allah’ın sıfatlarından biridir. Kur’an’da 114 defa geçen besmelede yer alan “Rahman ve Rahim” ifadeleri de merhametin kökü olan rahmet kelimesine¹³⁹ işaret etmektedir. Hz. Muhammed’in, farklı olaylar karşısındaki bağışlayıcı tutumu merhamet özelliğinin göstergesidir.¹⁴⁰ O’nun hayatında merhamet sıfatıyla gösterdiği davranışları tebliğ vazifesinin gereği olmakla birlikte¹⁴¹ diğer insanlar için de örnek teşkil etmektedir. Özellikle Hz. Peygamberin “merhamet etmeyene merhamet olunmaz”¹⁴² hadisi, merhametli olmayan kimselerin affa muhatap olamayacaklarının ifadesi olması anlamında dikkat çekmektedir.

Merhamet, sadece insanlar arası değil, insanlarla diğer canlılar arası dengeyi de sağlayan bir değerdir. İslam dini, insanları tüm canlılara karşı şefkatli olma

¹³⁶ <http://tdk.gov.tr/index.merhamet>, (erişim tarihi:28.01.2017).

¹³⁷ Hayati Hökekleli, *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*, İstanbul: DEM Yayınları, 2013, s.187.

¹³⁸ Hökekleli, *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2013, s.69.

¹³⁹ Muhammed Abduh, *Fatiha tefsiri*, (çev. Abdülkadir Şener-Mustafa Fayda), Kahire:1382, s.16. (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/1700/18163.pdf>, (erişim tarihi:30.01.2017).

¹⁴⁰ Fikret Karaman, *Sünnetin Işığında Tebliğ ve Davet*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010, s.229.

¹⁴¹ Ferhat Koca, *Kur’an-ı Kerim’e Göre Hz. Peygamber’in Örnek Hayatı*, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2005, s.24.

¹⁴² Müslim, *Fedail*: 66.

konusunda uyarmaktadır.¹⁴³ Hz. Muhammed farklı işler için kullanılan hayvanlara da şefkat gösterilmesini istemekte, şefkat ile örtüşmeyen eziyeti yasaklamaktadır.¹⁴⁴ Hz. Muhammed'in uyarıları sadece hadislerdeki sözlü ifadelerle sınırlı kalmamaktadır. O hayvanlar, çevre düzenlemesi ve ağaç dikimi gibi pek çok alandaki uygulamaları ile tüm dünyaya merhamet mesajı vermektedir.¹⁴⁵ O'nun bir kişinin evindeki kediye yaptığı merhametsiz davranıştan dolayı cezalandırılacağını bir başkasında muhtaç köpeğe yardım ettiği için ödüllendirileceğini bildirmesi, diğer canlılara merhamet göstermenin en az insanlara gösterilmesi gereken merhamet kadar önemli olduğuna dikkat çekmesi açısından önemlidir.¹⁴⁶

Merhametin var olduğu toplumlarda bununla bağlantılı sevgi, hoşgörü, yardımseverlik gibi diğer değerler, kendilerine daha çok yer bulabilir. Çünkü canlılara gösterilen merhamet, sevginin, hoşgörünün, yardımseverliğin ve benzerlerinin izlerini taşımaktadır.

1.5. Tevazu

“Alçakgönüllülük”¹⁴⁷ şeklinde tanımlanan tevazu, kişinin eksik olduğunu bilerek, bu eksiklik doğrultusunda, kimsenin tam olamayacağını fark etmesidir. Tevazu kişide bıraktığı etki ile etrafına daha fazla sevgi, saygı ve hoşgörü ile bakmasını sağlar.¹⁴⁸ Alçak gönüllü, tevazu sahibi insan “mütevazı” olarak da adlandırılmaktadır ki, bu aynı zamanda gösterişsiz ve iddiasız anlamına gelir.¹⁴⁹

Günümüz toplumlarında azalan değerler arasında yer alan tevazu, insanın aynı zamanda içi ile dışının bir olması, kendini büyük göstermemesi yani kibirden uzak

¹⁴³ Akseki, a.g.e., s.267.

¹⁴⁴ Mehmet Dilek, “Hadislerde Hayvan Bedenlerine Eziyete Engel Olma Örnekleri”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 20, (Temmuz-Aralık 2008), s.202.

¹⁴⁵ İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007, s.332-333.

¹⁴⁶ Ayla Abak, *Çevre Bilinci*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009, s.51; Nevzat Tarhan, *Toplum Psikolojisi*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2011, s.247.

¹⁴⁷ http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_gts&view=gts, (erişim tarihi:08.02.2017).

¹⁴⁸ Hayati Hökekleli, *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2013, s.113.

¹⁴⁹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.589cc86d407fb4.88763504 (erişim tarihi:09.02.2017).

durması anlamına da gelmektedir.¹⁵⁰ İslam dini alçak gönüllüğü överken, kibri yani büyüklenmeyi yasaklamaktadır. Özellikle “Yeryüzünde böbürlenerek yürümeyin!”¹⁵¹ ayeti bu bağlamda Müslümanlara yöneltilen önemli bir uyarıdır. Hakiki Müslüman’ın kibirli olmayıp tevazu sahibi olması çok önemlidir. Çünkü tüm fertleriyle bu esasa bağlı kalındığında, toplum içerisindeki sevgi, saygı artacak ve İslam’ın oluşturmak istediği toplumsal düzen için önemli adımlar atılacaktır.¹⁵²

İslam Peygamberi Hz. Muhammed, tevazuda en önemli örnektir. Onun bu konudaki uygulamaları ona toplumun sevgisini kazandırdığı görülmektedir. Özellikle kendinden korkan bir kişiye, kendinin sadece bir insan olduğunu söylemesi, misafirleri gelince onları ayakta selamlaması, kendisine yöneltilen övgü sözlerinden rahatsız olması.¹⁵³ O’nun alçakgönüllü kimliğinin göstergelerindedir. Hz. Peygamberin hayatında düstur edindiği tevazu, tüm İslam âlemine bu konuda yol gösterici niteliktedir.

Tevazu, kendinin üstün yönlerini görmezden gelmek değil, fark edilen bu yönlerin asıl sahibini bilerek ona göre davranmaktır. Kibirden uzaklaşmak ve uzaklaştıkça daha güzel ahlaki davranışlara kucak açmaktır.¹⁵⁴ Mütevazı insan, eksikliklerinin farkına varır ve bu eksiklikleri tamamlamaya çalışır. Bunu yaparken var olan özellikleri ile kimseyi hor görmeden hayatını sürdürür. Tüm bunlar mütevazı insanın diğer insanlarla olan ilişkisini de olumlu yönde etkiler. O’nun mütevazı hareketleri, diğer insanlarla arasındaki sevgi bağlarını kuvvetlendiren bir nitelik olur.¹⁵⁵

¹⁵⁰ Tarhan, *Güzel İnsan Modeli*, s.144.

¹⁵¹ İsra: 17/37.

¹⁵² Akseki, a.g.e., s.164.

¹⁵³ Ayrıntılı bilgi için bkz., Nevzat Aşık, *İbadette Aşırılığa Karşı Peygamberin Tutumu*, İzmir: Tibyan Yayıncılık, 2000, s.36-47.

¹⁵⁴ Muharrem Demir, *Kur’an’da Tevazu Kavramı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010, s.71.

¹⁵⁵ Hayati Hökelekli, “Bir Değer: Tevazu/Alçakgönüllülük”, *DEM Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, s.118.

1.6. Cömertlik

Cömertlik kavramının kökünde yer alan cömert kelimesi; “para ve malını esirgmeden veren, eli açık, selek, semih, ahi, bonkör”¹⁵⁶ şeklinde açıklanmaktadır. Cömertlik bu nedenle yardımla ilişkili olan bir değerdir. Çünkü para veya malını esirgmeden verebilecek insanın, bu davranışında yardım amacı bulunur. Cömertliğin yardımdan ayrıldığı nokta ise, karşıdakinin sadece ihtiyaç sahibi olmasına bakılmadan gösterilen davranış olmasıdır.¹⁵⁷

Kur’an-ı Kerim’de, cömertlik kavramı “eli açıklık” anlamında kullanılmaktadır.¹⁵⁸ Burada eli açıklıktan maksat, eldekini israf etmemek ve sahip olunanı paylaşma amacı gütmektir. Nitekim “Ey Âdemoğulları! Her secde edişinizde güzel elbiselerinizi giyin; yiyin, için, fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri sevmez”¹⁵⁹ ayeti ile saçıp savurma anlamına gelen israf davranışının Allah tarafından hoş görülmediği vurgulanmaktadır. Başka bir ayette de tutumsuzluk ve israf niteliğindeki her türlü harcama yasaklanmaktadır.¹⁶⁰

Bunlara ek olarak Allah’ın özellikleri arasında sayılan cömertlik,¹⁶¹ Hz. Muhammed tarafından “Cömert, Allah’a yakın, cennete yakın, diğer insanlara yakın, ama cehenneme uzaktır. Cimri ise Allah’a uzak, cennete uzak, diğer insanlara uzak, cehenneme ise yakındır. Cömert cahil, Yüce Allah katında cimri abidden daha sevimlidir.”¹⁶² ifadesi ile yapılması istenip, ödülünün de Allah tarafından verileceğine işaret edilen bir davranış olarak zikredilmektedir.

Cömertlikte unutulmaması gereken en önemli nokta, gösteriştten uzak olması, hiçbir şekilde başkalarının beğenisi için değil sadece Allah’ın rızasını kazanmak amacıyla gerçekleştirilmesidir. Zira İslam cahiliye döneminde sergilenen cömertlik

¹⁵⁶http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58a0a961903786.22451335 (erişim tarihi:12.02.2017).

¹⁵⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız:<http://www.islamansiklopedisi.info/index.php?klme=c%C3%B6mertlik>, (erişim tarihi: 14.02.2017).

¹⁵⁸ Kamil Yaşaroğlu, *Gönülden Gelen Bir Paylaşım: Bir İyilik Türü Olarak Cömertlik ve İnfak, İyilik*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015, s.82.

¹⁵⁹ Araf: 9/31.

¹⁶⁰ İsrâ: 15/29.

¹⁶¹ Neml: 20/40; İnfitar: 82/6.

¹⁶² Tirmizi, Birr; 40.

davranışlarına, gösteriş kaygısı bulunması dolayısıyla karşı çıkmakta ve cömertliğin bu tür niyetlerden uzak bir anlayışla yapılmasını tavsiye etmektedir.¹⁶³

İslam'da cömertlik tavsiye edilirken, eli sıkı olmak yani cimrilik yapmak yasaklanmaktadır. Çünkü mala aşırı düşkünlük toplumda yardım, merhamet gibi duyguların yara almasına sebep olmaktadır. Böyle davranışlar, dayanışmayı engellemekte ve bireylerin arasını açmaktadır.¹⁶⁴ Cimrilik insanlar arası ilişkilerin ciddi bir şekilde bozulması ortamı oluştururken hırsla beslenen bu davranış, kişiler arasında düşmanlığı ortaya çıkması sonucunu doğurabilmektedir.¹⁶⁵

Hz. Muhammed'in, hayatının farklı dönemlerinde cömertlikle ilgili birçok örnek davranışı ortaya koyduğu, vermeyi sevdiği özellikle misafir ağırlama konusunda cömertlik sergilediği kaynaklarda yer almaktadır.¹⁶⁶ Bu doğrultuda kendisine uzaktan ya da yakından gelen her misafirine ayrı bir özenle, imkânları doğrultusunda, cömertçe davrandığı, etrafındakilerin ihtiyaçlarına duyarsız kalmadığı belirtilmektedir.¹⁶⁷

1.7. Çalışkanlık

Çalışkanlık kelimesinin kökü olan çalışkan: “gayretli, çalışmayı seven, faal”¹⁶⁸ anlamına gelirken; çalışkanlık, bu tanıma bağlı olarak gayretli olma halidir. Zıddı tembellik olan çalışkanlık, kişinin hayat standartlarını belirleyen unsurlar arasında yer almaktadır.¹⁶⁹

¹⁶³ Toshihiko İzutsu, *Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar*, (çev. Selahattin Ayaz), İstanbul: Pınar Yayınları, 2013, s.143.

¹⁶⁴ Mehmet Şeker, *İslam'da Sosyal Dayanışma Müesseseleri*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2000, s.75.

¹⁶⁵ Alfred Adler, *İnsan Doğasını Anlamak*, (çev. Deniz Başkaya), İzmir: İlya Yayıncılık, 2004, s.239

¹⁶⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz; Ferhat Koca, a.g.e., s.27.

¹⁶⁷ Ömer Çelik, “vd.”, *Üsve-i Hasene*, İstanbul: Erkam Yayınları, 2004, Cilt 2, s.121.

¹⁶⁸ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58a4a47acdfe3.25660290, (erişim tarihi: 15.02.2017).

¹⁶⁹ Ali Fuad Başgil, *Gençlerle Baş Başa*, İstanbul: Yağmur Yayınları, 2014, s.21; Mehmet Nuri Kardaş, “Orhun Abidelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Açısından Önemi II: Kül Tigin Abidesi”, file:///C:/Users/HP/Downloads/Documents/9-Mehmet_Nuri_Kardas Orhun_Abideleri.pdf (erişim tarihi:19.02.2017), s.11.

Gayretli bir şekilde yapılan işler, kişinin hedefine ulaşmasını sağlamaktadır. Gayret için; “insanı harekete geçiren dürtü”¹⁷⁰ tanımını yapan Tarhan, gayretsiz milletleri yakıtsız araca benzetmektedir. Dolayısıyla çalışkanlığın temeli olan gayret, çalışmaya, çalışkanlık da hedefe ulaşmaya yardımcı olan en önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Kur’an-ı Kerim’de, “İnsan için ancak çalıştığı vardır”¹⁷¹ buyrulmaktadır. Bu ayet, insanın her şart ve koşulda, çalışarak elde edeceği karşılığa işaret etmektedir. Her türlü nimet Allah tarafından verilse de İslam çaba harcamadan Allah’tan beklemeyi tasvip etmemekte ve önce gerçekleştirilmek istenenler için çalışmayı tavsiye etmektedir.¹⁷² Hz. Muhammed’in hayatı boyunca, birçok işini kendisinin yaptığı ve insanlara hiçbir konuda yük olmamaya çalıştığı, kaynaklarda zikredilen önemli özelliklerindedir. Hicret sonrası Mescid-i Nebi’nin inşaatında bizzat çalışması, O’nun bu özelliğine örnek teşkil etmektedir.¹⁷³ Yine Hz. Peygamberin boş vaktin kıymetinin bilinmesi ile ilgili hadisi,¹⁷⁴ de her zaman bir işle meşgul olmanın önemini ortaya koymaktadır.

Çalışkanlığın zıddı olarak ifade edilen tembellik, kökeninde farklı sebepler olan davranış biçimidir. İnsanın sadece kendi rahatına düşkünlüğünü gösteren tembellik, tedavi edilmediğinde bireyde birçok sıkıntılara sebep olabilecek bir durumdur.¹⁷⁵ Çalışkanlıktan uzaklaşan insan yavaş yavaş tembelleşerek, hedeften ayrılır ve faydalı işler yapamaz hale gelir. İnsanları çıkmaza sokan ve başarıyı engelleyen tembellik, ancak çalışkanlık ruhu ile kontrol altına alınabilir.

¹⁷⁰ Tarhan, a.g.e., s.101.

¹⁷¹ Necm: 53/39.

¹⁷² Mehmet Şeker, *Helal Kazanç ve Kanaat, “Güzel Ahlak”*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013, s.32.

¹⁷³ Berki, Keskiöglü, a.g.e., s.203.

¹⁷⁴ Buhari: Rikak, 3.

¹⁷⁵ Nevzat Tarhan, *Duyguların Psikolojisi ve Duygusal Zekâ*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2016, s.151.

1.8. Sabır

Üzüntü veya sıkıntı veren durumlar karşısında bekleme erdemine sabır denilmektedir.¹⁷⁶ Ancak sabır, sıkıntılar karşısında boyun eğerek, boş bir beklemeden ibaret değil; karşılaşılan zorluklarla mücadele edildikten ve yapılacak her şeyi yaptıktan sonra, bu zorluğa karşı dayanma gücüdür. Zorluklarla mücadele etmek, sıkıntılara göğüs germek, başa gelen kötü olaylara katlanmak, sabrın gerekliliklerindedir. Bir sorunla karşılaşıldığında, bunu çözebilmek adına gösterilen her türlü çaba, sabır erdeminin sonucunda gerçekleşmektedir.¹⁷⁷

Sabır, Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayette inanan insanın özellikleri arasında sayılmakta,¹⁷⁸ sabırlı kişi de Allah'ın sevdiği kişi olarak övülmektedir.¹⁷⁹ Sabır ile ilgili ayetlerden bazılarında, sıkıntı ve zorluklar karşısında sabredenlere, Allah'ın onlarla birlikte oldukları ve O'nun sevgisini kazanacakları müjdelenmektedir.¹⁸⁰

Peygamberlerin en önemli özelliklerinden olan sabır, onların kendilerine karşı gelen topluluklarla yaptığı mücadelede kendini göstermektedir. Hz. Muhammed'in hayatında doğumundan itibaren pek çok zorlukla karşılaştığı ve tüm zorluklarla davası uğruna baş etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır.¹⁸¹ Sabrın üç türü olduğunu ifade eden Hz. Peygamber, sabredenlerin pek çok mükâfat kazanacağını müjdelemektedir., "Sabır imanın yarısıdır" hadisi de sabrın, iman eden kişinin özellikleri arasında olduğunu bildirmektedir.¹⁸²

Sabır, kişinin zorluklarla baş etmesini sağladığı gibi sosyal hayattaki münasebetlerine de katkı sağlayan bir değerdir. Sabırlı insan aceleden uzak, doğru kararlar vermeye çalışarak ilişkilerini düzenler. Bu niteliği ile sabır, toplumunun

¹⁷⁶ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=SABIR, (erişim tarihi: 01.10.2018).

¹⁷⁷ Akseki, a.g.e., s.168.

¹⁷⁸ Bakara: 2/ 177, 250; Al-i İmran: 3/ 120,200; Rad: 13/22; Nahl: 16/42, 110; Hacc: 22/35; Ankebut: 29/59; Secde: 32/ 24, 31; Ahzab: 33/35.

¹⁷⁹ Bakara:2/250; Al-i İmran:3/17, 120, 125, 142,186; Rad: 13/24.

¹⁸⁰ Bakara:2/153, 155, 177, 249; Enfal: 8/46, 66; Beled: 90/17; Asr: 103/3.

¹⁸¹ Mehmet Bahçekapılı, Mehmet Dağ, *Kur'an-ı Kerim'i Anlamak*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016, s.161.

¹⁸² İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1990, Cilt 9, s.538.

daha huzurlu ve sakin yaşamasına katkıda bulunur. Sonradan pişman olunacak işlerin yapılmasını önleyen sabır, aynı zamanda bireyi ahlaki anlamda olgunlaştırır.¹⁸³

1.9. Saygı

Saygı: “değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram...Bir kişiye, bir düşünüşe, bir eyleme, bir başarıya yüksek değer vermekten doğan özel bir duygu”¹⁸⁴ dur. Tanımda geçen pek çok güzel hasleti içeren bu özel duygu, aynı zamanda, kişinin hak ve hürriyetlerindedir. Her insan, haklarına saygı gösterilmesi gereken bir varlıktır.¹⁸⁵ Ancak saygı, sadece hak ve hürriyetlere saygı göstermekle açıklanabilecek bir değer değildir. Kişinin kendi benliğine olandan ana-babasına gösterdiğine, doğaya karşı sergilediğinden canlılara gösterdiğine kadar her türlü saygı, dünyayı daha yaşanılır hale getirebilecek davranışlara kaynaklık eden değerlerin başlıcalarındandır.

İslam dinine göre, insan varlıklar içinde en üstün niteliklerle yaratılmıştır.¹⁸⁶ Dolayısıyla, insan saygıyı en fazla hak eden canlıdır. Hz. Muhammed’in hayatına bakıldığında da Kur’an’ın saygıya değer insan modeli ile ilgili tüm davranış örneklerine rastlanılmaktadır. O’nun çocuklara gösterdiği sevgi, gençlere gösterdiği ilgi, yaşlılara gösterdiği hürmet, kadınlara gösterdiği ihtimam, farklı dinden olanlara gösterdiği anlayış ve hoşgörü,¹⁸⁷ aslında tüm bu insanlara gösterilmesi gereken saygının dini temelini ve örneklerini oluşturur. Ayrıca konuyla ilgili ahlaki emir ve tavsiyelerinin her biri, insanlara gösterilmesi gereken saygının niteliğini, özelliğini, nasıl olması gerektiğini vb. hususları açıkça ortaya koymaktadır.

Saygı denilince genelde büyüklere saygı anlaşılrsa da, gösterilmesi gereken tutum ve davranışların niteliğini ifade etse de aslında bu, her canlıya gösterilmesi gereken bir tutumun ifadesidir. Saygı bazen farklı inanıştaki insanlara sergilenen

¹⁸³ Hökelekli, a.g.e., s.126.

¹⁸⁴http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58ade5b9e1bcf0.10601772 (erişim tarihi: 23.02.2017).

¹⁸⁵ https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html, 29. Madde (erişim tarihi:23.02.2017).

¹⁸⁶ Tin: 95/1,2.

¹⁸⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz: İbrahim Sarıçam, a.g.e., 334-347.

hoşgörü ile¹⁸⁸ bazen de kişinin çevreye karşı takındığı duyarlılıkla gerçekleşebilmektedir.¹⁸⁹ Dünya üzerindeki her canlı saygıyı hak etmektedir. Dolayısıyla saygı, diğer değerlerle birlikte hayata geçirilmesi gereken tamamlayıcı bir değer niteliği taşımaktadır.

1.10. Yardımseverlik

Yardımseverlik kelimesi, yardım etmek fiilinden türemiş, bileşik bir kelimedir. Kökünde yer alan “yardım” kelimesi sözlükte; “kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet, bir ülkeye bağış veya ödünç olarak verilen para ve ihtiyaç maddeleri, bağış, iane, işlerin daha etkin ve verimli olabilmesi için sağlanan katkı, destek”¹⁹⁰ şeklinde açıklanmaktadır. Dolayısıyla, bir değer olarak kullanıldığında yardımseverlik, yukarıda sözü edilen tüm yardım işlerini sevmek ve ona göre hayır yapmaktır.¹⁹¹ Görüldüğü üzere yardımseverlik, anlamında hem maddi hem manevi iyiliği, katkıyı, desteği barındırmaktadır.

İnsan, doğduğu andan itibaren başkalarına gereksinim duyan ve yardım almadan yaşaması neredeyse imkânsız olan bir canlıdır. İnsanoğlu yapısı gereği, hayatının her safhasında farklı yardımlara ihtiyaç duyan,¹⁹² İslam dini bu gereksinim dolayısıyla, insanlar arası sosyal ilişkilerde yardımlaşmayı, farklı terimlerle ifade ederek davranışın boyutunu genişletmektedir. İslam ayrıca, sadece İslam’a inananlara değil, farklı dinden olanlara da aynı yardımsever tavrın takınılması gerektiğinin altını çizmektedir.¹⁹³ Kuran’da zikredilen, Allah’ın tüm iyiliklere vaat ettiği mükâfatlar ise yardım etmenin önemini kanıtlar niteliktedir.¹⁹⁴

¹⁸⁸ Levent Öztürk, “İslâm Toplumu’nda Hristiyanlara Gösterilen Hoşgörü Örnekleri”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 4, (2001), s.27.

¹⁸⁹ Kemal Göz, “İslâm Felsefesinin Davranış Temelli Çevresel Tutuma Bakışı”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, (Eylül 2014), s.98.

¹⁹⁰ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58b1d76d6a75e6.28430454 (erişim tarihi:25.02.2017).

¹⁹¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58b1d777134c21.68405681, (erişim tarihi:25.02.2017).

¹⁹² Mustafa Ergün, *Eğitim ve Toplum*, Ankara: Ocak Yayınları, 1992, s.23.

¹⁹³ Celal Kırca, *Kur’an ve İnsan*, İstanbul: Marifet Yayınları, 1996, s.196.

¹⁹⁴ Hüseyin Atay, “İslam’da Hayr”, Ankara.edu.tr/dergiler/69/1743/18498 (erişim tarihi: 25.02.2017).

Kaynaklarda İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in hayatı boyunca yardımseverlik konusunda örnek teşkil edecek davranışlar sergilediği görülmektedir. O, etrafındaki herkese elinden gelen her türlü iyilik ve yardımseverliği göstermekte aileden komşuya, akrabadan hizmet eden kişilere kadar, her bireye karşı yardımsever davranılmasının gerektiğini tüm Müslümanlara hatırlatmaktadır.¹⁹⁵ Ayrıca O'nun, Müslümanları bir vücudun organlarına benzettiği hadisi,¹⁹⁶ Müslümanların birbirinin ihtiyaçlarına duyarsız kalmaması gerektiğinin bir göstermesi açısından önem taşımaktadır.

İslam dininde maddi yardım ile ilgili zekât, sadaka, fitre gibi ibadetler farklılıklar arz etseler de¹⁹⁷ ihtiyaç sahiplerine destek olma noktasında ortak nitelik göstermektedir. Ancak yardımlaşma maddi konular yanında manevi hususları içerdiğinden kapsamı oldukça geniş bir kavramdır. Türk-İslam kültürü açısından bu değere bakıldığında yardımın ne derece önemsendiği, yardım amaçlı oluşturulan kurumlardan anlaşılmaktadır. Nitekim her türlü yardımı ihtiyaç sahiplerine ulaştırma amacı güden vakıflar, Türk İslam kültürünün en bilinen kurumlarından. Böylelikle Anadolu topraklarında, yani kurulan vakıflarla ihtiyaç sahiplerine ulaşarak, onların derdine çare bulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.¹⁹⁸

1.11. Diğerkâmlık/Empati

Diğerkâm¹⁹⁹ kelimesi kaynaklarda; “özgeci, özgecil”²⁰⁰ olarak açıklanmaktadır. Kavramın isar kelimesi ile önemli bir bağı bulunmaktadır. İsar da “başkaları için özveride bulunma, bir şeyi veya bir kimseyi diğerine üstün tutma, tercih etme, ahlâk terim olarak; bir kimsenin, kendisi ihtiyaç içinde bulunsa bile sahip olduğu imkânları başkalarının ihtiyacını karşılamak üzere kullanması, başkasının yararı için

¹⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz., Çelik, “vd.”, a.g.e., s.451-503.

¹⁹⁶ Canan, a.g.e., Cilt 10, s.133.

¹⁹⁷ İzzet Er, *Sosyal Gelişme ve İslam*, İstanbul: Rağbet Yayıncılık, 1999, s.111.

¹⁹⁸ Şeker, a.g.e., s.142.

¹⁹⁹ Bu terim, bazı kaynaklarda “diğergâmlık” şeklinde geçse de; T.D.K. Yazım kılavuzunda ve İslam Ansiklopedisindeki şeklini esas almış bulunmaktayız. bkz: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yazimkilavuzu&view=yazimkilavuzu (erişim tarihi: 29.10.2017).

²⁰⁰ <http://www.tdk.gov.tr/> (erişim tarihi:05.03.2017).

fedakârlıkta bulunması” demektir. Cürcânî îsârı, “kişinin başkasının yarar ve çıkarını kendi çıkarına tercih etmesi veya bir zarardan öncelikle onu koruması” şeklinde tarif ederek bu anlayışın din kardeşliğinin en ileri derecesi olduğunu belirtmektedir. Îsâr aynı zamanda Türkçe’de diğerkâmlık ve özgecilik terimleri yerine kullanılmaktadır. Bir kimsenin cömertlikte îsâr derecesine ulaşabilmesi için ikram ettiği şeye kendisinin fiilen muhtaç durumda bulunması şart değildir; önemli olan, muhtaç olsa dahi başkasını kendisine tercih edebilecek bir ahlâk anlayışına ve irade gücüne sahip bulunmasıdır.”²⁰¹

Son yıllarda kullanımı sıklaşan empati, diğerkamlığı andıran bir tutum olarak algılanabilmektedir. Birbiriyle ilişkisi olan bu iki kavramdan diğerkâmlık, empatiyi kapsar niteliktedir.²⁰² Empati: “kişinin kendisini başka bir bilincin yerine koyarak söz konusu bilincin duygularını, isteklerini ve düşüncelerini, denemeksizin anlayabilmesi becerisi”²⁰³ şeklinde tanımlanmaktadır. İfadeden anlaşıldığı üzere empati, bir bakıma diğerkamlığın ilk basamağıdır. Kişi, kendini empati yoluyla, önce karşısındakinin yerine koyar, kendisi olsaydı nasıl hareket eder ve nasıl hissederdi sorularını kendine sorarak ona göre davranır.²⁰⁴ Empatinin zorlama ile değil, içten gelerek gerçekleşmesi gerekmektedir. İçten ve samimi olması empatiyi değerli kılmaktadır.²⁰⁵ Empati duygusunun yerleşmediği durumlarda, adalet değerinin de tam olarak yerleşemediği görülmektedir.²⁰⁶ Empati sahibi olan insanlar, diğer insanların düştüğü sıkıntılı durumlardan ders çıkarır, dolayısıyla da etrafına karşı daha duyarlıdır.²⁰⁷

Sosyal ilişkilerde insanlar arası iletişimi geliştirecek ortamlar hazırlayan empati genel kanaate göre öğretilbilir bir değerdir.²⁰⁸ Çocukluktan itibaren gelişim

²⁰¹ Mustafa Çağrı, “İsar”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul:2000, Cilt 22, s.490.

²⁰² Hayati Hökelekli, *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*, İstanbul: DEM Yayınları, 2013, s.248.

²⁰³ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58ba4ae19792a5.18863761 (erişim tarihi:04.03.2017).

²⁰⁴ Muhiddin Okumuşlar, a.g.e., s.164.

²⁰⁵ “Hasan Metin Empatik İletişim Ve Yönetişim”, s.182. file:///C:/Users/HP/Desktop/empati%20iletişim.pdf, (erişim tarihi:05.03.2017).

²⁰⁶ Tarhan, *Toplum Psikolojisi*, s.217-218.

²⁰⁷ Tarhan, a.g.e., s.78.

²⁰⁸ Aynur Pala, “Öğretmen Adaylarının Empati Kurma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 13, (2008), s.14.

dönemlerine uygun ve doğru bir şekilde kazandırılacak empati, kişinin şefkat, merhamet, yardımlaşma gibi değerlerinin gelişimine zemin hazırlar.²⁰⁹ Empati gerçekleşikten sonra kişi, karşıdakini kendinden önde tutar ve böylece fedakârlığa dayalı bir ilişki meydana gelmiş olur. Empatinin üst basağı olan diğerkâmlık da empatinin varlığı için çok önemlidir.

Kur'an-ı Kerim'de empati ve diğerkamılığın en üst seviyesinde zikredilen ve yardımı da kapsayan "İsar" kavramı, beş yerde geçmektedir. Özellikle, hicret edenlere yardım eden ensarı yücelten ayetlerden biri, isar kelimesi ile, açıkça diğerkâmlığa işaret etmektedir.²¹⁰

Her türlü iyi davranışı ve karşısındakini kendinden öncelikli görerek verici olmayı sağlayan isar, Hz. Muhammed'in de temel özelliklerindedir.²¹¹ Özellikle O'nun; "sizden birisi, kendisi için istediğini (din) kardeşi ya da komşusu için de istemedikçe (kâmil anlamda) iman etmiş olmaz"²¹² hadisi, diğerkâmlığı anlatan en güzel örneklerdendir.

1.12.Vatanseverlik/Yurtseverlik

Vatanseverlik, sözlükte yurtseverliğin eş anlamlısı olarak kullanılmakta ve "insanların ülkelerine, topraklarına, yaşama biçimlerine vb. karşı olan sevgilerini yansıtan, değişik tarihsel dönemlerde değişik içeriği olan tutum"²¹³ şeklinde açıklanmaktadır. Vatan sevgisi, sadece yalın sevgiden ibaret olmayan, aynı zamanda mensubu olduğu vatani, bulunduğu yerden daha ilerilere taşıma çabasını da içeren bir değerdir.²¹⁴ Vatanseverliğin içeriği ile ilgili birçok görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerin kesiştiği noktalar, vatana karşı gösterilen sevgi, saygı, kültürel birliğin oluşturulması gibi hususlardır.²¹⁵ Vatanseverlik ayrıca günümüzde birçok ülkede ders

²⁰⁹ Tarhan, *Duyguların Psikolojisi ve Duygusal Zekâ*, s.101.

²¹⁰ Haşır; 59/9.

²¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: "Durak Pusmaz, Kur'an'da İsar Kavramı", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 25, (2011), s.77-104.

²¹² Buhârî, İman 10; Tirmizî, Sıfâtü'î-Kıyâmet 59.

²¹³ <http://www.tdk.gov.tr>, (erişim tarihi,05.03.2017).

²¹⁴ file:///C:/Users/HP/Desktop/vatanseverlik.pdf, (erişim tarihi: 08.03.2017) (Mehmet Elban, Gazi Üniversitesi).

²¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. file:///C:/Users/HP/Desktop/vatanseverlik%20üzerine.pdf (erişim tarihi: 08.03.2017).

olarak vatandaşlara kazandırılmak istenen değerler arasında olarak yer almakta²¹⁶ ve uygun derslerin içerisinde yer verilmek suretiyle bu alanda çalışmalar yapılmaktadır.²¹⁷

Vatanseverlik, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları arasında yer almaktadır. Nitekim daha önce belirtilen:

“Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek”²¹⁸ şeklindeki MEB’in amaçları vatanseverliğin eğitim açısından önemine işaret etmektedir. Buradan Türk milli eğitiminin, ailesini, vatanını, milletini seven bireyler yetiştirmeyi öncelendiği açıkça anlaşılmaktadır.

Vatan sevgisi basit bir toprak sevgisi değildir. Çocukluktan başlayarak şekillenen, en az aile sevgisi kadar önem arz eden ve sahip olunanı gerekirse canı pahasına korumaya kadar giden bir sevgidir. Vatan için çalışarak sorumluluklarını üstlenmek de bu sevginin yansımasıdır.²¹⁹ Devlet, düzenlediği eğitim programıyla söz konusu değere sahip vatandaşlar yetiştirmeye çalışır. Zira mensubu olan bireylerin, yaşadığı yurdu sevmesi ve onun için çalışması, devletin ona kazandırdığı değerlerle gerçekleşir.²²⁰

Vatanseverlik zaman zaman milliyetçilik ya da memleketçilik kelimeleriyle açıklanmaktadır.²²¹ Vatanseverlik, vatani kurma çabalarından hemen sonra gelmektedir. Bu doğrultuda düşünüldüğünde ülkeler açısından din, vatan uğruna

²¹⁶file:///C:/Users/HP/Desktop/yurtsevrelilik%20ve%20sosyal%20bilgiler.pdf (erişim tarihi:08.03.2017).

²¹⁷ file:///C:/Users/HP/Desktop/vatanseverlik%20eğitimi.pdf (erişim tarihi:08.03.2017).

²¹⁸ http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html (erişim tarihi: 08.03.2017).

²¹⁹ Güngör, a.g.e., s.164.

²²⁰ Zafer Çakmak, İ. Hakan Aygün, “*Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitiminin Gerekliliği*”, *Değerler Eğitimi*, (edit: Refik Turan, Kadir Ulusoy), Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2016, s.233

²²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz., Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul: Ülken Yayınları, 1998, s.277-287.

yapılan fedakârlıkların kaynağı olmaktadır.²²² İslam dini ırkçılığa dayanan bir vatanseverlik anlayışını kabul etmemektedir. Ayrıştırmanın aksine birleştirici, birliği saylayıcı özellikleri öne çıkaran İslam milliyete değil millet olmaya verilen önemle ortaya çıkmaktadır.²²³

1.13. Selamlaşma

Selam kelimesi sözlükte; “bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket gösterisi yapma, esenleme, merhaba/barış, rahatlık, sonu iyi ve hayırlı çıkma.”²²⁴ şeklinde tanımlanmaktadır. İslam literatüründe Müslümanların karşılaştıklarında birbirlerine sağlık ve esenlik dilemeleri anlamına gelen selâm, Kur’ân-ı Kerîm ve hadislerde ise “eman, kurtuluş, esenlik, barış” manalarında kullanılmaktadır.²²⁵

Kur’ân-ı Kerîm’de selamı konu edinen ayetlere bakıldığında bir değer olarak selam vermenin nasıl yapılması gerektiğini ayrıntılı ele alındığı görülmektedir.²²⁶ Selam aynı ve benzer hususlarıyla hadislerde de yer almaktadır.²²⁷

Selam vermek, sadece birkaç kelimenin söylenmesinden ibaret basit bir eylem değildir. Selamlaşma kişiler arası ilişkileri olumlu yönde etkileyen bir davranıştır. Çünkü bireyler arasında yakın iletişimin kurulmasını sağlayan selamlaşmanın, sosyal ilişkilerde büyük bir önemi vardır. Özellikle kişilerin birbiriyle ilgili ilk izlenimlerinde selamlaşma, o ilişkinin niteliğini göstermesi açısından bir işaret kabul edilmektedir. Selam vermenin bu olumlu etkisine karşın selam vermemek, ilişkini daha başlamadan çıkmaza girmesine sebep olabilmektedir.²²⁸ Selam, sevgi ve saygıya dayalı bir ortamın başlangıç koşuludur. Bu nedenle sadece bir nezaket kuralı

²²² Mehmet Şeker, *Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007, s.156.

²²³ Ömer Faruk Beşer, *Din Demokrasi ve Hayat*, İstanbul: Nun Yayıncılık, 2007, s.151

²²⁴ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58c8437f562329.84210521, (erişim tarihi: 14.03.2017).

²²⁵ <http://www.islamansiklopedisi.info/index.php?klme=selam>, (erişim tarihi: 14.03.2017).

²²⁶ Nisa: 4/86; Nur: 24/ 27,61.

²²⁷ Ebu Davud, 5200; Buhari, Edebu'l-Müfred 1010; Müslim, 2162/4, 5; Buhari, 1239.

²²⁸ Tarhan, *Toplum Psikolojisi*, s.153.

olarak görülmeyip bir dayanışma başlangıcı olarak yayılmalı, alışkanlık haline getirilmesi konusunda çaba sarf edilmelidir.²²⁹

Çalışmada, değer ve ahlaki değer kavramı bütünleştirilerek kullanılmıştır. Bu bağlamda, 13 ahlaki değerden önce genel olarak ele alınmış sonra İslam literatürdeki anlamlarıyla değerlendirilmiştir. Şimdi bu değerlerin, çocukların karakterler gelişimi açısından önemine, küçük yaştan itibaren kazanmalarının şahsiyetleri üzerindeki etkilerine değinilecektir.

2. Çocukluk Dönemi Ahlak Gelişimi

İnsan gelişimi, kendi içerisinde farklı önemi bulunan evrelere ayrılmaktadır. Bunların en önemlilerinden biri çocukluk dönemidir. Çocukluk, birçok farklı öğrenmelerin gerçekleştiği ya da değişik öğrenmeler için gerekli ön öğrenmeleri kazanıldığı bir dönemdir.²³⁰ Ahlak gelişimi de çocuğun bu gelişim sürecinde farklı yollarla edindiği davranışlar ile gerçekleşmektedir.²³¹ Çocukluk döneminde, ahlaki gelişimle ilgili her yaklaşım, birbirinden ayrı değerlendirmeler yapmaktadır. Psikanalitik kuramı vicdan ve ego ideali üzerinde dururken, davranışçı öğrenme kuramları ceza, ödül, model alma ve taklit yoluyla değerlerin edinildiğini belirtmektedir. Bilişsel gelişim temsilcileri, ahlaki gelişim ve bilişsel gelişimin birbirleriyle bağlantılı bir şekilde bireyin davranışlarına yansıdığını ifade etmektedir.²³² Bu konuda yapılan kapsamlı çalışmaların en yaygın kullanılanlarının Piaget ve Kohlberg tarafından gerçekleştirildiği kaynaklarda yer almaktadır. Piaget ve Kohlberg ahlak gelişimini dönemlere ayırmakta ve belli dönemlere ait olan ahlaki özellikleri kendi içinde sınıflandırmaktadır.²³³ Ayrıca, bu iki psikolog insanda var

²²⁹ Abdurrahman Kasapoğlu, “İslâm’da Selâm ve Selâmlaşma Olgusu”, *Hikmet Yurdu*, Cilt 3, Sayı 6, (Temmuz-Aralık 2010), s.50.

²³⁰ Münire Erden, Yasemin Akman, *Gelişim-Öğrenme-Öğretme*, Ankara: Arkadaş Yayınları, 2000, s.40.

²³¹ Güngör, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, s.43.

²³² Rengin Akboy, *Eğitim Psikolojisi*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1993, s.182.

²³³ Semai Tuzcuoğlu, *Kişilik Gelişimi, Gelişim ve Öğrenme*, Ankara: Nobel Yayınları, 2005, s.148-149.

olan ahlaki özelliklerin, çevre ile etkileşime girdikten sonra, şartlar uygunsa en yüksek noktaya ulaşabileceğini iddia etmektedir.²³⁴

Ahlak gelişimi, çocukluk döneminde farklı şekillerde gelişmeye başlayan “vicdan” duygusu ile yakından bağlantılıdır. Erol Güngör, vicdan duygusunun, insanı nasıl kontrol ettiğinin tam olarak bilinmemekle birlikte ahlaki gelişimin temelini oluşturduğunu ifade etmektedir.²³⁵ Ahlaki gelişimden bahsedilen hemen her durumda, vicdanın bu gelişime etki eden önemli faktörlerden biri olduğu görülmektedir.²³⁶ Ahlaki davranışın gelişimi net olarak açıklanamasa da ahlaki davranışların, bireyin içinde bulunduğu değişkenlerin etkisiyle şekillendiği kabul edilmektedir.²³⁷ Özellikle ilk yaşlarından itibaren, hızlı bir şekilde çevresini algılayıp anlamlandıran bireyin yaşadıklarının, yapıp etmelerinde büyük bir etkisi vardır. Dolayısıyla onun bu yıllarda etrafından öğrendikleri, hayatlarını büyük ölçüde etkilemektedir.²³⁸ Zira iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış gibi davranışlarla ilgili tutumlar ilk olarak aile ortamında öğrenilir, ardından yaşam içerisinde karşılaşılan diğer olaylara özdeşleştirilerek geliştirilir.²³⁹

Ahlak gelişimi, üç kuram tarafından ele alınarak, farklı teorilerle açıklanmaktadır. Psikanalitik kuramı ortaya koyan Freud’a göre ahlak, Tanrı-Baba ilişkisi ile açıklanabilir. Babanın tutumu, ahlaki gelişim açısından büyük önem arz etmektedir. Çünkü baba, bir bakıma tanrıyı simgeleyen bir figürdür.²⁴⁰ Bununla birlikte bireyin ahlaki tutumları, 3-6 yaş arasında kazanılarak kişiliğin oluştuğu bu dönemde şekillenmektedir.²⁴¹ Sosyal Öğrenme Kuram’ına göre ahlaki gelişim, diğer öğrenmeler gibi taklit yoluyla gerçekleşmektedir. Kuramın teorilerini ortaya koyan

²³⁴ Hayati Hökelekli, “Çocukta Ahlak Gelişimi ve Eğitimi”, *Teorik ve Pratik Yönleriyle Ahlak*, İstanbul: DEM Yayınları, 2007, s.625.

²³⁵ Güngör, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, s.57.

²³⁶ Habil Şentürk, *İslami Hayatın Psikolojik Temelleri*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2010, s.98.

²³⁷ Cüceloğlu, a.g.e., s.354.

²³⁸ Ali Baz Bilici, *0-6 Yaş Grubu Çocuklarda Dini Gelişim Süreci ve Din Eğitimi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2014, s.70.

²³⁹ Fatmanur Biberici, *2-7 Yaş Arası Çocuklarda Sevgi ve Merhamet Değerlerinin Hadisler Işığında Öğretimi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2010, s.49.

²⁴⁰ Faruk Karaca, *Dini Gelişim Psikolojisi*, Trabzon: Eser Yayıncılık, 2016, s.56.

²⁴¹ S. Armağan Köseoğlu, “*Ahlak Gelişimi*”, ed. Hatice Ergin, S.Armağan Köseoğlu, *Gelişim Psikolojisi*, Ankara: Nobel Yayınları, 2016, s. 214.

Bandura, Dollard ve Miller'ın görüşleri, sonraları sosyal-bilişsel kuram olarak ele alınmaktadır. Bu kurama göre, büyüklerini arkadaşlarını, kısaca çevresindekileri taklit eden çocuk, deneme yanılma sonrasında davranışlarını ortaya çıkaran sonuçlarına göre öğrenir. Bu anlamda gözlem, çok önemlidir.²⁴²

Erikson'un psiko-sosyal kuramına göre ahlaki gelişim, her evrede kendine özgü bir sistem takip ederek gerçekleşmektedir. Çocukluk dönemi gelişimin üçüncü basamağında girişkenliğe karşı suçluluk evresinin olduğunu belirten Erikson, bu dönemde ebeveynlerin kontrolünde olan ahlaki gelişimin, bir sonraki dönem olan üretkenliğe karşı aşağılık evresinde, yaşlıları ile olan ilişkilerine göre şekillendiğini belirtmektedir.²⁴³

Ahlaki gelişimi açıklayan bir diğer kuram, bilişsel gelişim kuramıdır. Bu kuram etrafında ileri sürülen farklı teoriler bulunmaktadır. Bunların en bilinenleri, Piaget'in Ahlaki Muhakeme Teorisi, Kohlberg'in Ahlaki Yargı Gelişimi Teorisi'dir.²⁴⁴ Piaget, "Ahlaki Muhakeme Teorisi"ni açıklamak için, çocukların bazı oyunlarını inceleyip, bu oyunlarda gösterdikleri tepki veya davranışlara göre ahlaki gelişimlerini aşamalara ayırmaktadır. Farklı yaş gruplarındaki farklı davranışları tespit edip çocuğun önce motor/bireysel, ardından benmerkezci bir ahlaki tutum sergilediği bulgusuna ulaşmaktadır. 7-8 yaşlarında diğer bireylerle işbirliği içerisinde olan çocukların son dönemde kuralları yasalaştırdığına dikkat çekmektedir. Piaget'e göre tüm bu tutumlar, çocuğun ergenlik dönemine kadar gerçekleşen ahlaki oluşumunun bir özeti niteliğindedir.²⁴⁵ Piaget'in kuramını geliştirerek bizlere sunan Kohlberg, farklı öykülerden yola çıkarak, ahlaki oluşumu evrelere ayırmaktadır. İki bilim insanının ahlaki gelişim kuramları bazı hususlarda benzerlik gösterse de Kohlberg, Piaget'in evrelerine farklı evrelerine yenilerini eklemekte, kademeli olarak sıraladığı bu evrelerin en sonunda bağımsız bir ahlaki yargıya ulaşılabileceğini ifade etmektedir.²⁴⁶

²⁴² Ramazan Arı, *Gelişim Psikolojisi*, Ankara: Nobel Yayınları, 2016, s.177.

²⁴³ Karaca, a.g.e., s.100-101.

²⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz: Faruk Karaca, *Dini Gelişim Teorileri*, İstanbul: DEM Yayınları, 2007, s.71-87.

²⁴⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: Jean Piaget, *Çocuğun Ahlaki Yargısı*, (çev. İdil Dünder) İstanbul: Pinhan Yayınları, 2015, s.14-29.

²⁴⁶ Akboy, a.g.e., s.185.

İnsan sadece yeme, içme, barınma gibi fiziksel ihtiyaçlarının giderilmesi ile mutluluğu yakalayabilen bir canlı değildir. Maddi ihtiyaçlarla sınırlı kalmayıp manevi ihtiyaçlarının da giderilmesiyle insanın yakalayabileceği mutluluk, onun yaşamını şekillendiren, huzura erdiren farklı durumlarla gerçekleşmektedir. Kişinin hayat gayesi ile ilgili ortaya atılan şahsiyet/karakter teorileri, mutluluğun ancak şahsiyeti geliştiren tutum ve davranışlarla gerçekleşeceğini vurgulamaktadır. Şahsiyetin gelişmesini sağlayan en önemli tutum ise ahlaki davranışlardır.²⁴⁷ “Birey temel ihtiyaçları karşılandıktan veya kendisi bu ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, ortaya çıkacak son şey kendini gerçekleştirmesidir” diyen R.Maslow’a göre, kendini gerçekleştiren bireyin özellikleri arasında ahlaki insanda bulunması gereken nitelikler genel itibariyle benzerlik göstermektedir. Nitekim iyi ve kötüyü ayırma dürüst olma, insancıl olma gibi ahlaki özellikler bu anlamda kendini geliştiren insan modeliyle örtüşmektedir.²⁴⁸

Ahlak, kişinin bencillikten kurtularak başkalarını da düşünmesini sağlayan değerleri kazandırması bakımından oldukça önemlidir.²⁴⁹ Dini duygularında etkisiyle şekillenen ahlaki davranışlar, çocukluktan itibaren büyük önem arz etmektedir. Anlaşılması çocuk için zor olan her türlü soyut kavram, gelişim basamaklarına uygun bir şekilde öğretildiğinde onun gelişimi ve hayatı doğru anlamlandırması açısından olumlu sonuçlar doğuracaktır.²⁵⁰

Gelişimi daha küçük yaşlarda başlayan ahlakın, değerler üzerindeki etkisi büyüktür. Değerlerin doğru bir şekilde öğrenilmesi, ahlakın amaçlarındandır. Ailede henüz bebekken öğrenilmeye başlanan değerler, ilerleyen dönemlerde şekillenmektedir. Bu yüzden okul dönemi, değerlerin oluşumunda büyük etkiye sahiptir.²⁵¹ Okul ile birlikte ortaya çıkan çevre faktörü, çocuğun değer dünyasını önemli ölçüde yönlendirdiği için o bu yaşlarda değer sistemini çevresine göre belirleme yoluna gitmektedir. Yani değer yargıları bu dönemde tamamen olmasa da

²⁴⁷ Mahmut Çamdibi, *Şahsiyet Terbiyesi ve Gazali*, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2014, s.9.

²⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: Ali Ayten, *Psikoloji ve Din*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2006, s.100.

²⁴⁹ Ulusoy, Dilmaç, a.g.e., s.112.

²⁵⁰ Mualla Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009, s.34.

²⁵¹ M. Zeki Aydın, *Aile’de Çocuğun Ahlak Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları, 2008, s.6.

büyük oranda çevre kontrolüne geçmektedir.²⁵² Dolayısıyla ailede başlayan değerler eğitimi, okullarda gerçekleştirilen farklı etkinliklerle daha kalıcı hale getirilerek, toplum ve toplumsal değerlerin gelişmesi adına büyük adımlar atılabilir.²⁵³

3. Değerler Eğitimi

Değer ifadesini anlamak için “olgu bilincinden sonra ortaya çıkan ve olguya, belli duyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve eylemleri olan özneye ilişkisi içinde, belli nitelikler yüklemeye belirlenen tavır, öznenin, olana, olguya yüklediği nitelik”²⁵⁴ şeklindeki tanım ele alındığında, değer atfedilen durumların, insan hayatının bir parçası olduğu sonucuna ulaşılabilir. İnsan hayatını etkileyen bu durum, gelişim süreci ile birlikte şekil almaktadır. Eğitimin genel hedefi, önceden belirlenen amaçlara göre bireyin davranışlarını yönlendirmektir.²⁵⁵ Eğitimin bu yönlendirme çabası, kazandırılması istenen değerlerin amaç olarak ele alındığında kazandırılabilceğini göstermektedir. Yani değerler genel olarak eğitim ile kazandırılabilcek hususlar olarak kabul edilmektedir.

Türk milli eğitiminin genel amaçları arasında yer alan “Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren insan yetiştirme”²⁵⁶ çabası, değerlerin eğitimle buluşmasını öngörmektedir. Başarıyla ahlaki değerlerle bütünleştirerek sağlamayı hedefleyen Türk Milli Eğitim sistemine göre değerler eğitimi, dışarıdan gelen tüm olumsuz uyarıcılara rağmen bireyin doğru davranışlara yönelmesini sağlamayı hedeflemektedir. Bununla birlikte değerlerin toplumu düzenleyebilecek bir etkiye sahip olduğu da belirtilmektedir.²⁵⁷ Değerlerin eğitimin konusu olması, sadece ülkemize has bir durum değildir. Dünyanın farklı coğrafyalarında yer alan kültürler için de aynı durum söz konusudur. Eğitim ile

²⁵² Mustafa Köylü, “Çocukluk Dönemi Ahlak Gelişimi”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 12, (2013), s.70.

²⁵³ Kadir Ulusoy, Ali Arslan: “Değerli Bir Kavram olarak “Değer ve Değerler Eğitimi”, *Değerler Eğitimi*, edtr: Refik Turan, Kadir Ulusoy, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2016, s.10.

²⁵⁴ Cevizci, a.g.e., s.16.

²⁵⁵ Hasan Çelikkaya, *Eğitime Giriş*, İstanbul: Alfa Yayınları, 1997, s.28.

²⁵⁶ http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html, (erişim tarihi:02.03.2017).

²⁵⁷ Kubilay yazıcı, Değerler Eğitimi’ne Genel Bir Bakış, TÜBAR, XIX, 499-522. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tubar/article/view/5000072921/5000067145> (erişim tarihi:02.03.2017).

şekillenmesi istenen değerler, her toplum açısından kazandırılması hedeflenen tutumlardır. Çünkü bu tutumlar vatandaşların karakterini, karakterler yaşayışları, yaşayışlar da toplumu etkilemektedir.²⁵⁸

Değerler eğitimi farklı modeller esas alınarak yapılabilir. Bu anlamda okullardaki ahlak eğitimi, değer aktarma konusunda aileden sonra ilk sırada yer almaktadır.²⁵⁹ Değerler eğitiminin kaç yaşından itibaren verilmesinin gerekliliğine tam olarak cevap bulunamasa da okul çağındaki çocukların değerler eğitimi ile ilgili bilgilendirilmesi, toplum için yararlı kabul edilmektedir.²⁶⁰ Bu amaca uygun olarak hazırlanan programlardan biri “İnsani Değerler Eğitimi” programıdır. Bu program çerçevesinde iç huzuru yakalamak adına öğrenilen değerlerin yaşama yön vermesi, evde de anne-baba katılımı ile yapılan etkinliklerle uygulanması esas alınmaktadır. Bu yöntemle içselleştirilen değerlerin, çocuğun algı dünyasına da olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.²⁶¹ 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında yenilenen Değerler Eğitimi Programı, pek çok dersin içeriğinde önceki öğretim programlarına kıyasla daha fazla yer almaktadır. Yenilenen programda değerlerin öğrenci kazanımındaki önemine değinilerek, müfredata “Değer” katıldığı ifade edilmektedir.²⁶²

Değerlerin öğrenilmesinde pek çok yaklaşım bulunmaktadır. Ancak, bu eğitimin temel hedefleri, önce farkındalık oluşturmak, ardından eğitim yoluyla bulunduğu toplumun içselleştirdiği değerlerle katkı sağlamaktır. Birey öğrendiği değerler sonrası yapılması ve yapılmaması gereken davranışları birbirinden ayırarak, bu sorumlulukla hareket etmektedir. Hayatını bu ilkeler doğrultusunda planlar hale gelmektedir.²⁶³

²⁵⁸ Ulusoy, Dilmaç, a.g.e., s.1.

²⁵⁹ Hans-Georg Ziebertz, “Çok Kültürlü Bir Toplumda, Değerler Eğitimi Modelleri”, Recep Kaymakcan vd., *Değerler Eğitimi*, İstanbul: DEM Yayınları, 2013, s.454.

²⁶⁰ Ulusoy, Arslan, a.g.e., s.7.

²⁶¹ Bülent Dilmaç, *İnsanca Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2012, s.6.

²⁶² https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf (Erişim Tarihi: 09/07/2018).

²⁶³ Oktay Akbaş, “Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi”, Recep Kaymakcan vd., a.g.e., s.679.

4. Değerler Eğitiminin Çocukların Ahlaki Eğitimine Katkısı

Temel değerlerin kazanımı, önce ailede başlamakta, çevre ve okul aileden onların ediniminde büyük rol oynamaktadır. Değerler farklı şekillerde sınıflandırılrsa da ortak özellikleri toplumu birleştirerek, fertlerin yaşam kalitesine olumlu katkı sağlamak ve bu amaç doğrultusunda davranışları yönlendirmektir. Değerler Eğitimi denildiğinde akla sadece bilgi gelmemelidir. Değerler eğitiminde gerçek amaç, bireylerin buldukları toplumu benimseyerek, onun toplumun bir parçası haline gelmesini sağlamaktır. Bu nedenle planlı ve programlı bir şekilde bireyle buluşturulan değerler eğitimi, bireyin yaşamına yön vermekte ve ona toplumun değerlerini yaşayan ve yaşatan bir fert olma konusunda katkıda bulunmaktadır.²⁶⁴

Günümüzde değerler eğitimi, sadece aile ya da okulla sınırlı kalmamaktadır. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte değerler eğitiminin; televizyon, internet vb. yollarla da gerçekleştirilmeye başlandığı ve olumlu olduğu kadar olumsuz etkisinde bulunduğu gerçeği unutulmamalıdır. Özellikle televizyon, çocuklar için ulaşımı en kolay araçtır. Kontrolsüz kullanıldığında izlenen programlar, çocukları hatta genç ve yetişkinleri olumsuz etkileyebilmektedir.

Televizyonun diğer kitle iletişim araçlarına oranla daha çok izlenmesi, olumsuz aktarımlar konusunda onu ön plana çıkarmaktadır. Özellikle televizyonun yayına başladığı zamanlara kıyasla günümüzde toplumsal değerlere daha az yer vermesi²⁶⁵ bu konuda yapılan araştırmalara ve çalışmalara da yönlendirici olmaktadır. Çocuk ve gençlerin olumsuz etkileneceği programların, onların en çok izleyeceği saat diliminde yer almasının yasaklansa da kanun ve yönetmeliklerle her yaş grubu için uygun kabul edilen pek çok programın, olumsuz etkilerinin bulunduğu görülmektedir.²⁶⁶ Televizyon yanında sinema filmleri de ahlaki davranışlar konusunda oldukça etkili olmaktadır. Bu filmlerde yer alan, gerek doğrudan bilinebilecek gerekse örtük bir şekilde bilinçaltına yönelik mesajlarla, toplumun kabul etmediği ya da olmasını istemediği davranışlar kazandırılabilir.²⁶⁷

²⁶⁴ Ulusoy, Arslan, a.g.e., s.7.

²⁶⁵ Kubilay Yazıcı, "Medya ve Değerler", Refik Turan, Kadir Ulusoy, a.g.e., s.151.

²⁶⁶ Yazıcı, a.g.e., s.154.

²⁶⁷ Yorulmaz, Sinema ve Din Eğitimi, s.119.

Çocuklara toplumsal değerlerin öğrenimi ve kazanımı, sadece eğitimin değil, toplumun her kurumunun problemidir. Bu nedenle, değerlerin kazanımı, tüm sosyal kurumlar için en önemli amaçlardan sayılmalı ve bu yönde çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Nitekim doğru öğretilip aktarılan değerler, bireyin karakterinde olumlu etkiler bırakarak toplumu istenilen seviyeye ulaştırmada etkin rol oynayacaktır.²⁶⁸

Değerlerle ilgili hemen her yaklaşımda ortak nokta, değerlerin insan davranışlarını yönlendirmede önemli rol üstlenmesi gerçeğidir. Bakış açısı ne olursa olsun değerlerin davranışlar konusunda etkili tutumlar kazandırdığı belirtilmektedir. Bununla birlikte kazanılan değerler kişinin davranışları arasındaki dengeyi sağladığı düşünülmektedir.²⁶⁹ Özellikle çocukluk döneminde, değerler farklı şekillerde çocuk tarafından öğrenilerek, onun hayatına yön verebilmektedir. Bu anlamda çocukluk yıllarının uzun bir sürecini içeren okul dönemi, değerlerin kazanımı açısından büyük önem taşımaktadır. Küçük yaşlarda öğrenilen bilgiler, davranış ve tutumlar, tüm hayatı etkileyerek şekillendirebilmektedir.²⁷⁰ Çocukluk dönemini kapsayan dönemde yapılan değerler eğitiminin, doğru verildiği takdirde olumlu kazanımları beraberinde getireceği kabul edilmektedir. Bu nedenle değerler eğitimi adına farklı düzenlemeler yapılmaktadır. Gereksinim ihtiyaç duyulduğunda öğretim programları tekrar ele alınarak yenilenmekte, işlevsel hale getirilmesi gereken öğrenim/öğretim materyalleri şekillendirilmektedir.

Yüzyıllardır mutluluğa erdemli davranışlarla ulaşılabileceği pek çok düşünür tarafından dile getirilen bir husustur. Bu nedenle erdem ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülen değerler her toplumda aktarılmaya çalışan tutum olmaktadır. Değerlerin doğru aktarımı ile oluşan ahlak eğitimi sayesinde, iyi karaktere sahip fertler, toplumda oluşacak huzurun temelini meydana getirecektir.²⁷¹

²⁶⁸ Ulusoy, Dilmaç, a.g.e., s.92.

²⁶⁹ İsmail Acun vd., "Değerler: Kim Ne Kadar Değer Veriyor?", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, (2013), s. 193.

²⁷⁰ Bilici, a.g.e., s.70.

²⁷¹ Hökekleli, *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, s.288.

Toplum tarafından benimsenen ve kişiyi iyi olana götürmeyi amaçlayan davranışlardan oluşan ahlak,²⁷² değerlerin doğru bir şekilde öğrenilmesi ile daha doğru kazanılabilir. Dolayısıyla değerler eğitiminin doğru yapılması, ahlak eğitiminin gerçekleştirilebilmesini de kolaylaştıracaktı.

5. Değerler Eğitimi ile İlgili Ürünler

Daha önce belirtildiği üzere değerler eğitimi denildiğinde akla sadece ailenin gelmemekte aileden sonra çocuğun değerleri öğrendiği pek çok araç bulunmaktadır. Bir çocuk ailesinin yanında büyürken karşılaştıkları pek çok ürün, değerlerin davranışa dönüşmesini sağlayabilmektedir.

Günümüzde değerleri anlatan, değerler eğitimi konu alan pek çok ürün bulunmaktadır. Bu ürünler basılı- sözlü- görsel- dijital olarak sınıflandırıldığında karşımıza değerlerle ilgili çok fazla materyal çıkmaktadır.²⁷³ Basılı kaynaklar denildiğinde akla ilk çocukluk döneminden başlayıp, ortaokul dönemine kadar çocukların gelişimine uygun olarak tasarlanan hikâye kitapları gelirken,²⁷⁴ okul ders kitaplarında yer alan konular içerisine serpiştirilen değerler eğitimi materyalleri de bu basılı ürünler kategorisinde düşünülebilmektedir. Sözlü ürünlerden kasıt dilden dile aktarılarak gelen halk hikâyeleri, masallar, anonim şiirler, şarkı-türküler, oyunlar, bilmeceler, atasözleri vb. materyallerdir. Bunlar daha küçük yaşlarda iken çocuklara pek çok değeri öğretebilmektedir. Görsel ürünler kategorisinde karşımıza çıkan fotoğraf, film, eşya vb. ürünlerin de çocukların değer dünyasında eğitsel anlamda rol oynadığı görülmektedir.²⁷⁵ MEB tarafından yayınlanan değerler eğitimi mevzuatı dışında, yine MEB tarafından hazırlanan Değerler Eğitimi içerikli “değerler.org” sitesi dijital ürünler arasında yer almaktadır. Sitede, belirlenen değerlerle ilgili pek çok, video, hikâye fotoğraf vb. materyaller bulunmaktadır. Sınıf düzeylerine göre kategorize edilen ve yaş gruplarına göre düzenlenen materyaller,

²⁷² <http://tdk.gov.tr/> (erişimtarihi:13.01.2017).

²⁷³ Alpaslan Durmuş, “Karakter Eğitiminde Çevre İmkanları”, *Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, Editör: Recep Kaymakcan vd., İstanbul: DEM Yayınları, 2013, s. 326.

²⁷⁴ <https://www.google.com.tr/search?q=değerler+eğitimi+hikaye+kitapları&source=lnms&sa=X&ved=0ahUKEwj5JDA2JLcAhWyx6YKHcNMCxQ4FBD8BQjRASgA&biw=1227> (erişim tarihi: 10/ 07/ 2018).

²⁷⁵ Durmuş, a.g.e.. s.327.

okullarda yapılabilecek etkinlikler olarak yol gösterici niteliktedir.²⁷⁶ Dijital ürünler içerisinde farklı yayınevleri ve şirketler tarafından hazırlanan CD, DVD gibi ürünler de bulunmaktadır. Bu ürünlerle farklı değerlerle ilgili kazanımlar hedeflenmekte, belirlenen kazanımlar yaş seviyelerine göre uygun hikâyelerle verilmektedir.²⁷⁷

Sosyal değişimin, teknolojik gelişmelerin hızına paralel olarak, insanların yaşamına anlam katan değerlerin eğitiminin de yeniliklere ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda geçmişten günümüze sadece sözlü bir şekilde aktarılan değerler eğitimi, hızlı değişime ayak uydurarak çocukların küçük yaşlardan itibaren kendilerini karşısında buldukları iletişim araçları ile yapılmaya başlanmıştır.²⁷⁸ Hatta söz konusu araçlar, günümüzde diğer araçlara göre değer eğitiminde daha etkin rol oynar hale gelmiştir.²⁷⁹ Çocukların gelişim dönemlerine uygun ve akademik destek alınarak hazırlanan yapımlar ise çocukların değerler dünyasına olumlu yönde etkilemektedir. Doğru yapılan değerler eğitimi, ister çizgi film ister hikâye kitapları ile olsun, ailede ve okullarda verilen eğitimi destekleyici bir özelliğe sahiptir. Dolayısıyla değerler eğitiminin istenilen seviyeye ulaşabilmesi için bu tür materyallerin zenginleştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.²⁸⁰

²⁷⁶ <https://degerler.org/> (Erişim Tarihi: 07/ 07/ 2018).

²⁷⁷ Durmuş, a.g.e., s.330.

²⁷⁸ Nesrin Kale, “Nasıl Bir Değerler Eğitimi”, *Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, Edit: Recep Kaymakcan vd., İstanbul: DEM Yayınları, 2013, s.316.

²⁷⁹ Birgül Alıcı, “Animasyon Filmlerin Çocuk Tüketim Alışkanlıklarına Etkisi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli 2014, s.11.

²⁸⁰ Dilmaç, a.g.e., s.3.

İKİNCİ BÖLÜM

SİNEMA VE ÇİZGİ FİLMLER

1. Sinemaya Tarihi Bakış

İlgili kaynaklar incelendiğinde sinema tarihinin, mağara resimlerine kadar uzandığı görülmektedir. Farklı coğrafyalarda yer alan mağara resimleri, insanların eskiden beri olayları resimlerle anlatmaya ve anı yaşatmaya çalıştıklarının bir göstergesidir.²⁸¹ Sinema, sanat dalı olarak çok uzak bir geçmişe sahip olmasa da başlangıcı kabul edilen mağara resimleri, onun tarihinin çok eskiye dayandığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, düşünsel anlamda sinema olgusunun, bazı filozoflar tarafından ele alındığı görülmektedir. Bugünkü anlamda sinemadan bahsetmemekle birlikte “görüntünün hapsedilmesi” ifadesi ile Aristo’nun²⁸² görüntünün yansıması fikri ile Eflatun’un²⁸³ sinemaya fikir önderi oldukları ifade edilmektedir.

İnsanların anı yaşatma isteğiyle ortaya çıkan fotoğrafçılık, sinemanın temelini oluşturmaktadır. Fotoğrafçılık, resmin özel bir sanat dalı olmasından ve teknolojinin bu resimlere eşlik etmesinden yıllar önce, resmi canlı tutma hayaliyle ortaya çıkan, insanları şaşırtan bir buluş olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁸⁴ Fotoğrafçılığın gelişmesi ve sinemaya uzanan süreci, kısa bir serüven değildir. Zira ilk fotoğraflar çekilirken, insanların saatlerce hareketsiz durması gerekiyordu. Saatlerce olan bekleme, zamanla farklı mercekler kullanımı ile yirmi dakikaya kadar düştü. Ancak bu süre henüz sinema denilen sanat dalının ortaya çıkması için yeterli değildi. Çünkü hareket halinde görüntü elde etmek, neredeyse imkânsız gözüküyordu.²⁸⁵ Fotoğrafçılığın gelişmesinin ardından, 1832 de Joseph Plateau isimli araştırmacı, fenakistiskop adlı aleti icat ederek fotoğraflara göz aldanmasına dayalı bir hareket kazandırdı. 1878

²⁸¹ Nezh Erdoğın, *Sinema Kitabı*, İstanbul: Ağaç Yayınları, 1992, s.13-17.

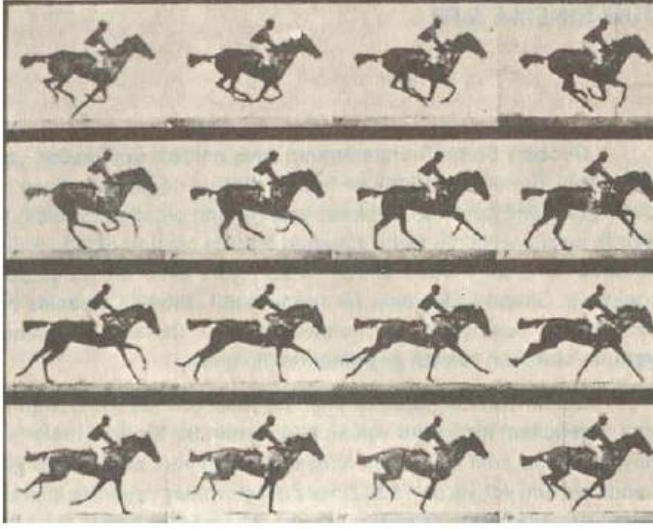
²⁸² Ufuk Güral, *Sinema Tarihi*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2013, s.1.

²⁸³ Nezh Erdoğın, a.g .e., s.14.

²⁸⁴ Rıza Kıraç, *Sinemanın ABC si*, İstanbul: Say Yayınları, 2012, s.19.

²⁸⁵ Zahir Güvemli, *Sinema Tarihi*, İstanbul: Ekin Basımevi, 1960, s.8.

yılında bir at yarışında atın hareketlerini ard arda çekerek hareketli görüntü elde eden kişi ise Amerikalı fotoğrafçı Muybridge oldu.²⁸⁶

Resim 1. Dörtlü Koşan Atlar. 1872'de Edward Muybridge tarafından çekilen fotoğraf²⁸⁷

Ardı ardına çekilen karelerin hızlı gösterimiyle hareket kazanan fotoğraflar, sinema sanatının temelini oluşturdu. Ancak sinemaya asıl adını veren sinematograf aletini bulan kişi, Louis Lumière oldu. Ailesiyle birlikte fotoğrafçılıkla uğraşan Lumière, geliştirdiği aletle, hareketli görüntüye ulaştı. Ayrıca bu görüntüyü projeksiyonla yansıtmayı da başardı. Yıllarca bu uğurda büyük çaba sarf eden aile, ilk montaj çalışmalarını yaparak, pek çok kısa görüntü elde etti. Sonrasında yapılan tüm filmlerin temelini oluşturan bu görüntüler, aslında sadece bir başlangıçtı.²⁸⁸

İlk sinema filmleri, dış mekânlarda çekilmekteydi. Dış mekânlarda çekilen açık hava filmlerinin ardından, belgesel, röportaj, günlük hayatın içinden bazı kesitleri anlatan filmler çekilmeye başlandı. Filmler çeşitlendikçe, kullandıkları yerler de farklılaştı. İlk yıllar, merakla yayılan sinema, günden güne gelişerek, ticari boyut kazandı. Böylece, teknik açıdan her geçen gün geliştirilmesi için farklı çalışmalara başlandı. Sessiz filmlerden, sesli filmlere bu çalışmalar sonucunda geçildi. 20. Yüzyılın başlarında, 1. Dünya Savaşı ile gerileyen sinema, sonrasında sesli filmlerle

²⁸⁶ Seçil Büker, *Film ve Gerçek*, Eskişehir: Anadolu üniversitesi Yayınları, 1989, s.7.

²⁸⁷ Andrea Bazın, *Sinema Nedir*, (çev. İbrahim Şener), İstanbul: Doruk Yayınları, 2011, s. 24.

²⁸⁸ Güvemli, a.g.e., s.10-16.

tekrar halkın beğenisini kazandı. Önceleri filmlerin sesli olması eleştirilse de sesli sinemaya kolay alışıldı hatta daha çok sevildi.²⁸⁹

Sinema, sadece görsel unsurlardan oluşan bir sanat değildir. Zaman içerisinde gelişen, anlatılan olaylara özgü, izleyicisini olayların içine çeken sesler de sinemaya anlam katan teknik donanımlardandır. Sinema filmlerinde sesler; ses, doğal ses ve müzik olarak üç şekilde değerlendirilmektedir. Bu anlamda, sinema sanatı tarihi resim ve fotoğraflardan başlatılmakla birlikte sesli unsurların da sinemanın temel nitelikleri arasında olduğu görülmektedir. Ses, sinemada, fotoğraf karelerinde anlatılamayan pek çok duygu ya da düşünceyi barındırabilmektedir. Kullanılan ses donanımları, ister sözlü ister sözsüz olsun, anlatımı desteklediği için sinema filmlerinin ayrılmaz bir parçası olarak düşünülmektedir.²⁹⁰

Sinema tarihi boyunca endüstriyel olup olmadığı, sanatsal yapıt içerisinde sayılıp sayılamayacağı, yararlı mı yoksa zararlı mı olduğu, bugüne kadar tartışılan konular arasında yer almaktadır.²⁹¹ Sanat yapıtı olarak ele alındığında sinemanın farklı amaçlar doğrultusunda geliştikçe farklı türlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Önceleri, sadece eğlendirme amacı güden sinema filmleri, daha sonra amaçlarına ve içeriğine göre oldukça çeşitlenmektedir. Özön, sinemanın kesin çizgilerle tür bakımından ayrılamayacağını belirtmektedir. Zira farklı sahneler içeren sinema filmleri, bazı durumlarda birden fazla türün özelliklerini içerebilmektedir. Tür incelemesinin, filmleri daha iyi anlamayı sağlayacağından Özön, sinemayı on dokuz türe ayırarak içerikleri ilişkilendirmektedir. Belgesel, tarihsel, dinsel, yaşam-öyküsel, destan, kovboy, korku, bilimkurgu, müzikli-danslı, canlandırma bu türlerin bazılarıdır.²⁹² Türlerin ortaya çıkışında, kimi zaman sanatsal kaygılar, kimi zaman ise ticari kaygılar rol oynamaktadır. Bu nedenle, her film sinema tarihinde sanatsal bir yapı olarak kayda geçmemektedir.²⁹³

²⁸⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gerard Betton, *Sinema Tarihi*, (çev. Şirin Tekeli), İstanbul: İletişim Yayınları, 1986, s. 20-29.

²⁹⁰ Nijat Özön, *Sinema Sanatına Giriş*, İstanbul: Agora Kitaplığı Yayınları, 2008, s.148,149.

²⁹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Nilgün Abisel, *Türk Sineması Üzerine Yazılar*, Ankara: Phoenix Yayınları, 2005, s.30.

²⁹² Özön, a.g.e., s.192-193.

²⁹³ Nilgün Abisel, *Popüler Sinema ve Türler*, İstanbul: Alan Yayınları, 1995, s.29.

Ülkemizde sinemanın geçmişi 20. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. Yedinci sanat olarak hayatımıza giren sinemanın gelişimi, diğer ülkeler kadar hızlı olamamıştır. Sinemaya karşı ilginizi izlemek olarak nitelendirilen Güvemli, konu hakkındaki eserlerin azlığından da bahsetmekte, sebeplerinden birinin büyük Haliç yangını olduğunu ifade etmektedir.²⁹⁴

Sinemanın ilk gösterimi, 19. yüzyılın sonunda yapılmakla birlikte ilk Türk filminin yapılmasının, 1. Dünya Savaşı nedeniyle, 1914 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Daha önce de bazı denemeler ortaya çıksa da ilk film Fuat Uzkınay'a ait belgesel kabul edilmektedir. Ayastefanos kilisesinin yıkılma sahnesinin görüntülerinden oluşan film, ilk film olarak sinema tarihimizde yer almaktadır.

Resim 2: Türk yapımı, ilk filmi olduğu tespit edilen Rus abidesinin yıkılışını anlatan filmin afişi.²⁹⁵

Öncesinde yabancılar tarafından çekilenler dışında “ilk Türk yapımı film” olarak kayıtlara geçen “Rus abidesinin yıkılışını” ile ilgili görüntülere ulaşılamamakta ancak sinematograf görüntülerine göre ustaca yapılan bir film olduğu kaynaklarda belirtilmektedir. Filmin, başka filmler üzerine çekildiği için ortadan kaybolduğu düşünülmektedir. Bu, Sedat Simavi imzalı “pençe” ve “casus” isimli filmler izlemiştir.²⁹⁶

²⁹⁴ Güvemli, a.g.e., s.8.

²⁹⁵ Şükran Kuyucak Eser, *Türk Sinemasının Kilometre Taşları*, İstanbul: Agora Kitaplığı Yayınları, 2010, s.13.

²⁹⁶ Rekin Teksoy, *Sinema Tarihi*, İstanbul: Oğlak Yayınları, 2009, s.67.

Genel olarak Türk sinema tarihi;

- İlk yıllar (1914-1922)
- Tiyatrocular dönemi (1922-1939)
- Geçiş dönemi (1939-1950)
- Sinemacılar dönemi (1950-1970)
- 1970'ler Karşıtlıklar dönemi (1970-1980)
- 1980 Sonrası Darbe dönemi (1980-2010)²⁹⁷ şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Sinema, sanatların en evrenseli olarak nitelendirilirken, onun ulaştığı kitlenin büyüklüğü dışında, her geçen gün gelişen yapısıyla, farklı farklı tekniklerle dünyanın her köşesine ulaşması kastedilmektedir.²⁹⁸ Pek çok türü bulunan ve farklı kitlelere hitap eden sinemanın tüm yapıtlarıyla toplum üzerinde ciddi etkiler bıraktığı ortak kanaat olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla sinemanın doğru kullanımı, pek çok açıdan fayda sağlayacak kazanımları beraberinde getirecektir. Fakat bunun için geniş çapta araştırmalar yapılarak sinemanın istenilen yönde geliştirilmesi gerekmektedir.²⁹⁹

2. Sinemanın Renkli Dili: “Çizgi Filmler”

2.1. Dünya’da Çizgi Filmler ve Gelişim Seyri

Teknik anlamda çizgi filmler yakın geçmişte ortaya çıksa da insanların çizgilerle duygu ve düşüncelerini anlatması oldukça eski zamanlara dayanmaktadır. Çizgi film tarihi, yapılan araştırmalara göre yukarıda belirtildiği üzere ilk olarak binlerce yıl önce mağara resimlerindeki figürlere kadar gitmektedir. Farklı coğrafi bölgelerde bulunan mağara resimleri, bir bakıma çizimlerle anlatılan yaşamsal görüntülerdir.³⁰⁰ İnsanların sadece çizimle kalmayıp bir şekilde onları

²⁹⁷ Kuyucak, a.g.e., s.2.

²⁹⁸ Sergey Ayzhenştayn, *Bir Sinemacının Düşünceleri*, (çev. Azmi Arna), İstanbul: Yol Yayınları, 1975, s.7.

²⁹⁹ Abisel., 2005, s.8.

³⁰⁰ Erdem Göktepe, *Geçmişten Günümüze Hareketli Görüntü Ve Türkiye’de Animasyonun Gelişimi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2015, s.5.

hareketlendirme çabaları, eski devir resimlerde görülebilmektedir. Nitekim mağaralarda yer alan bazı duvar resimlerinde, hareket algısı veren ayrıntılı çizimlere rastlanmaktadır. Bunlar, basit çizim olmama yanında hareketi gösteren bir izlenim verme çabasına işaret etmektedir.³⁰¹

Resim 3. Bir mağarada bulunan av sahnesi resmi³⁰²

Çok eskiye dayanan ilk resim çalışmalarına rağmen çizgi filme en yakın çizgi hareketlendirmelerinin, gölge oyunlarında bulunduğu görülmektedir. Çizgi filmlerin ilk aşamalarından olan hareketli oyuncaklar dönemini, çizgilerin arka arkaya sıralanması ve hızlıca oynatılması ile elde edilen hareketli görüntüler takip etmektedir. İlk çizgi film nüvesinin, oyuncaklarla hareketlendirilen resimlerden oluşan bir teknikle ortaya çıktığı kaynaklarda belirtilmektedir. Hareketlendirilen resimlerden yola çıkarak canlandırma/animasyon ifadeleri kullanılmaktadır.³⁰³ Hareketli görüntü elde etme isteği ile 19.yüzyılın başlarında farklı isim ve niteliklerde oyuncakların yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu oyuncaklar sayesinde, el çizimi basit resimlere, farklı yöntemlerle hareket verilmektedir.³⁰⁴ Başlangıçta çizgi film şeklinde adlandırılan bu teknik, sonraları animasyon olarak tanımlanmaktadır.

³⁰¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Fethi Kaba, *Animasyonun Eğitim Amaçlı Kullanımı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 1992, s.6.

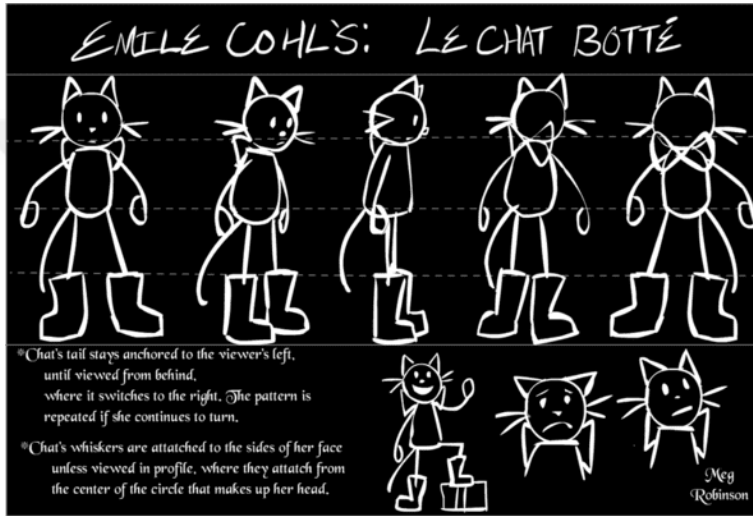
³⁰² https://www.academia.edu/31659724/BATMANDA_YEN%C4%B0_B%C4%B0R_KE%C5%9E%C4%B0F_DERASER_ARIK_MA%C4%9EARA_RES%C4%B0MLER%C4%B0 (erişim tarihi: 27.10.2018).

³⁰³ Filiz Şenler, “Animasyon Tarihi Teknikleri ve Türkiye’deki Yansımaları”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 3, (Ankara 2003), s.100.

³⁰⁴ Tunç Emre Doğramacı, *Başlangıçtan Günümüze Animasyon-Sinema İlişkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya 2011, s.12-16.

Canlandırma olarak da adlandırılan animasyon, çizimlerin ya da üç boyutlu cisimlerin kare kare çekildiği film yapım tarzıdır.³⁰⁵ Animasyon, çizgi filmlere göre büyük yenilikler sunmaktadır. Önceleri basit masal kahramanları ile başlayan bu anlatım şeklinin sonraları hayal gücü sayesinde çeşitli içeriklerle hayata geçirildiği görülmektedir.³⁰⁶

Animasyon filmlerine temel teşkil eden ilk çalışma, Fransız sanatçı Emile Cohl tarafından yapıldı. Bu çalışma, bugüne bakıldığında çok basit gözükse de 20. yüzyılın başları için, seyircinin ilgisini bir hayli çekti.³⁰⁷

Resim 4: Emile Cohl'a ait çizimler³⁰⁸

Günümüz animasyon karakterlerine ilk geçiş ise 20.yüzyılın ilk yarısında “Felix the Cat” isimli karakterle gerçekleştirildi. (Resim 5)

³⁰⁵ file:///C:/Users/HP/Desktop/0387-Amerikan-Sinema-Terimleri-Sozlugu-Ralph-S-Singleton.pdf (erişim tarihi: 11.11.2017).

³⁰⁶ Şenler, a.g.e., s.105.

³⁰⁷ Kaba, a.g.e., s.13.

³⁰⁸ <https://alchetron.com/%C3%89mile-Cohl#demo> (erişim tarihi: 27.10.2018).

Resim 5: Felix the cat karakteri³⁰⁹

Bu karakteri dünyaca ünlü “Mickey Mouse” karakteri ve onun maceraları izledi.³¹⁰

Resim 6: Mickey Mouse karakterinin ilk çizimlerinden biri³¹¹

Bu çalışmalar, çizgilerden oluşmakta idi. Animasyon olarak adlandırılan ilk canlandırma ise 1976 yılında EdCatmull isimli araştırmacının yaptığı “Future World” isimli çalışma oldu. EdCatmull, bilgisayar ortamında yaptığı yazılım sayesinde, çizimlerine üç boyutlu bir görünüm kazandırdı. Böylece günümüzde yapılan animasyonların ilk örneği ortaya çıkmış oldu.³¹²

³⁰⁹https://www.google.com.tr/search?q=felix+the+cat&lr=lang_tr&tbs=lr:lang_1tr&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiz8_b-56beAhXlkosKHd33BeQQ_AUIDigB&biw=13 (erişim tarihi: 27.10.2018).

³¹⁰ İbrahim Halil Türker, "Canlandırmanın Tarihçesi ve Türk Canlandırma Sanatı", *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, Cilt, Sayı 2 (2011), s.228-231.

³¹¹<https://www.graphicsbeam.com/wp-content/uploads/2012/05/Mickey-Mouse-Old-Look-520x664.jpg> (erişim tarihi: 27.10.2018).

³¹² Göktepe, a.g.e., s.61.

2.2. Türkiye’de Çizgi Film

Türkiye’de çizgi filmlerle ilgili ilk bilgiler için, 1900’lü yılların başına kadar gidilse de asıl gelişim ve gerçek manada çizgi film yapımı 1950’den sonra gerçekleşmiştir.³¹³ Bununla birlikte ilk çizgi film gösterimi, 1932 yılında olmuştur. “İskelet Dansı” isimli bu çizgi film, kısa bir çizgi film olmasına rağmen ilk olması özelliği ile tarihteki yerini almıştır. Sonraki yıllarda çizgi film çalışmaları gerçekleştirilmiş ancak somut bir yapım hayata geçirilememiştir. Nitekim bu dönemde yapım aşamasında kalıp, hayata geçirilemeyen Cemal Nadir imzalı “Amca Bey Plajda” karikatürleri çizgi filme aktarılamayan söz konusu çalışmalar arasında yer almıştır.³¹⁴

Resim 7: Cemal Nadir’in Amca Bey tiplemesi³¹⁵

Türkiye arşivlerinde, 1947 yılına kadar çizgi film alanında kaydedilmiş bir çalışma bulunmamıştır. 1947 yılında yapımı gerçekleştirilen “Zeybek Dansı” isimli kısa çizgi film, Türk kültürüne ait dans figürlerini gösteren bir film olarak düzenlenmiştir. Onu yine içerisinde kültürel öğeler barındıran Nasrettin Hoca ve Keloğlan çizgi filmleri takip etmiştir.³¹⁶ Birçok yapımcı dünyada yeni başlayan çizgi film akımından etkilenerek yurt dışında eğitim almıştır. Ancak teknik donanım yoksunluğu nedeniyle Türkiye’de tamamlanamayan filmlerin negatifleri yurt dışına götürülünce bu aşamada pek çok kayıt kaybolmuştur. Olumsuz sonuçlanan bu

³¹³Fethi Kaba, “Türkiye’de Çizgi Film Gelişim ve Seyri” <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/919?show=full> (erişim tarihi: 11.11.2017).

³¹⁴ Göktepe, a.g.e., s.66.

³¹⁵ <http://www.dergibursa.com.tr/4-4/> (erişim tarihi: 27.10.2018).

³¹⁶ Çiğdem Taş Alicenap,, “Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması”, *TÜBAR*, XXXVII/ (2015 Bahar), s.13.

girişimler, 1960 yılında çizgi film sektörünün reklam sektörü ile buluşmasına kadar durmak zorunda kalmıştır. Bu dönem oldukça ilgi çeken çizgi reklamlar, ekranlarda sıkça yer almaya başlamıştır.³¹⁷ Kısa metrajlı olan bu çizgi filmler yoğun ilgi görsede, 1960'lara kadar uzun metrajlı bir çizgi film yapılamamıştır. Yapılan sonuçsuz denemelere rağmen on yıl içerisinde yine karikatüristler tarafından gerçekleştirilen girişimler sonucunda, yeni çizgi filmler ortaya çıkmıştır. Bu konuda yapılan ciddi çalışmalardan biri, 1968 yılında yapımı gerçekleştirilen “Koca Yusuf” isimli çizgi filmle olmuştur.³¹⁸

Resim 8: Oğuz Aral İmzalı Koca Yusuf çizgi filminin giriş sahnesi.³¹⁹

“Koca Yusuf” çizgi filmi sonrasında ilk Türk özgün çizgi filmi olarak bilinen Mehmet Celal Ülken imzalı “Kibritler ve Böcü” kısa filmi Robert Kolej’in 1967 yılında düzenlediği Hisar Kısa Film Yarışması’nda finale kalmıştır.³²⁰ Uluslararası alanda yarışmaya katılıp adından ilk söz ettiren çizgi film ise 1967 yılında yapımı gerçekleştirilen “Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü” isimli, tamamen Osmanlıca kaligrafi sanatına dayalı çizgi film olmuştur.³²¹

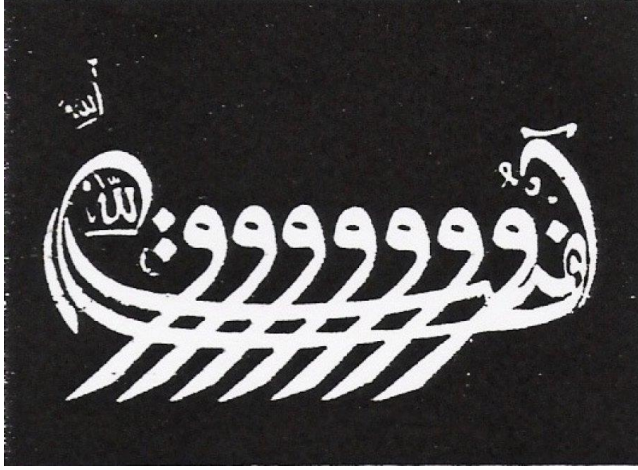
³¹⁷ Kaba, a.g.m., s.14.

³¹⁸ Alicenap, a.g.m., s.13.

³¹⁹ https://www.youtube.com/watch?v=JARSy_DHs8U (erişim tarihi: 27.10.2018).

³²⁰ Bu çizgi filmler ile ilgili herhangi bir görüntü kaydı bulunamamıştır.

³²¹ Fethi Kaba, “Çizgi Filmlerde Grafik İfade ve Konu açısından Kültürel Etkiler, Türk Çizgi Film Örnekleri” <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/178076> Selçuk İletişim, Cilt 8, Sayı 3, 2014, s. 178, (erişim tarihi: 27.11.2018).

Resim 9: Amentü Gemisi Nasıl Yürür Filminden bir görüntü³²²

Amentü Gemisi Nasıl Yürür filmi, geleneksel Türk sazlarının ve melodilerinin kullanıldığı bir film. “Minel Aşk” öğretisini anlatan kısa film, o dönem çizgi filmleri açısından önemli bir yapıttır. Bu yıllarda yapılan çizgi filmlerin neredeyse tamamı Türk Kültürünü anlatan, içerisinde muhakkak kültürel öğeler barındıran çalışmadır. Tarihi karakterler, çizgi filmlerle hayat kazandırarak çocukların ilgisini çekecek şekilde anlatımlara konu edinilir.³²³ 80’li yıllarda toplumsal bilinçlenmeyi amaçlayarak yapılan çizgi filmlerden biri Derviş Pasin ve Ateş Benice imzalı “KarıncA Ailesi” isimli çizgi film serisidir.

Resim 10: KarıncA Ailesi çizgi filminden bir sahne³²⁴

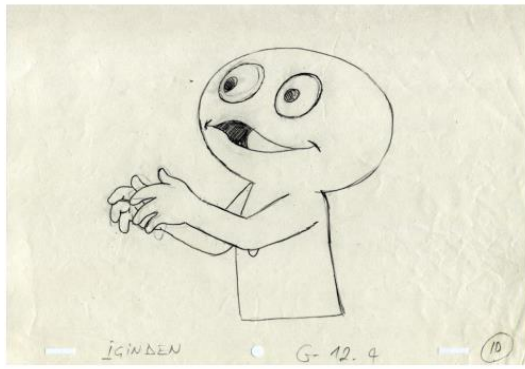
Türkiye’de ilk kanal Türkiye Radyo Televizyonu kurulunca, televizyonun yaygın kullanımı başlamış, bu sinemaya ilgi azaltırken Televizyonda gösterimi

³²² <http://www.tsa.org.tr/tr/yazi/yazidetay/67/%EF%BF%BD%EF%BF%BDmentu-gemisi-nasil-yurudu> (erişim tarihi: 27.10.2018).

³²³ Alicenap, a.g.m., s.15.

³²⁴ <https://serdara.com/turkiye-animasyon-tarihi/> (erişim tarihi: 27.10.2018).

gerçekleşecek filmler, reklamlar hazırlanmasını gerektirmiştir. Bu çerçevede reklam filmlerinde anlatımın kolaylığı nedeniyle çizgi filmler tercih edilmeye başlanması çizgi film sektörünün hızla gelişmesi sonucunu doğurmuştur. Belirtilen reklam filmlerini yukarıda söz edilen, Türk kültürünü çocuklara aktarmayı hedefleyen çizgi filmler takip etmiştir.³²⁵ Reklam amaçlı yapılan çizgi filmler dönemi canlı geçse de sonraki dönem devlet televizyonlarından destek alamayan sanatçılar için çok problemlili bir süreç olmuştur. Çizgi film yapımcılığı 1990'lı yıllarda tekrar canlanmaya başlamış ancak ciddi bir atılım söz konusu gerçekleştirilememiştir. Örneğin bu dönem yapılan çizgi filmlerden biri olan UGY isimindeki yapıt, diğerleri ile benzer sonucu paylaşmış ve ekonomik sıkıntılardan dolayı kısa sürede gösterimden kaldırılmıştır.

Resim 11: UGY isimli karakter³²⁶

Gerekli eğitimlerin alınamaması, teknik donanım yetersizliği gibi olumsuzluklar nedeniyle, sektördeki sanatçılar yurt dışında çalışmaya yönelmiştir. Özel kanalların artışıyla, yurt dışından alınan pek çok çizgi film yayın hayatına girmiştir.³²⁷ 90'lı yıllarda hayatımız da yer alan bu çizgi filmlerle ilgili o döneme ait herhangi bir bilimsel çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çizgi filmler, niteliği itibariyle ilk bakışta sorunsuz görünseler de yapılan çalışmalar tamamının problemsiz olmadığını ifade etmiştir.

Çizgi film/animasyon yapımcılığı ile ilgili akademik çalışmalar ilk çizgi filminden neredeyse 40 yıl sonra yapılmıştır. Özellikle bu alanda eleman yetiştirme konusunda akademik çalışmaların yok denecek kadar az olması, Türkiye'de

³²⁵ Kaba, a.g.m., s.179.

³²⁶ Türker, a.g.m., s.237.

³²⁷ Türker, a.g.m., s.236.

animasyonun gelişiminin yavaşlamasına sebep olmuştur. 1990 yılında kurulan Anadolu Üniversitesi “Çizgi Film” bölümü akademik anlamda başlangıç olarak kabul edilmektedir.³²⁸ Bu bölüm yetenek sınavı ile öğrenci almış ve kuruluşundan bu yana geleneksel ve bilgisayar animasyon dersleri üzerine her geçen gün teknik anlamda gelişimi katetmiştir.³²⁹ Ancak bu gelişim, yurt dışında animasyon alanındaki gelişime ayak yetişmekte zorlanmıştır. Nitekim ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitim veren üniversitelerin sayısı onu geçmemiştir. Tüm bunlara rağmen nitelik yönünden istenilen seviyenin sağlanması için çalışmaların devam etmesi olumlu bir sonuç olarak karşımıza çıkmıştır.³³⁰

90’lı yıllarından sonunda başlayan, çizgi filmlerin animasyon denilen canlandırmalara dönüşmesi ve daha gerçekçi bir şekilde sinemalarda hayat bulması, çizgi filmler adına yeni bir dönem başlatmıştır. Özellikle gelişmiş pek çok ülke bu alanda ciddi yatırımlar yaparak, animasyon alanında akademik atılımlara imza atmıştır. Animasyon alanında gelişim kaydedebilmek adına farklı ülkelerden birçok gence gereken destek verilerek, sinema filmlerini dahi geçen gişe başarılarına imza atan animasyonlar üretilmiştir. Çoğu Amerika’da üretilen bu animasyonlarda, ülkemizde çalışmalarına bekledikleri kadar destek bulamayan bazı isimler, farklı görevlerde yer almıştır. Arka sahne, modelleme gibi alanlarda bazı Türklerin yer aldığı animasyonlardan bir kaçısı şunlar olmuştur. Spiderman, Tarzan, Kayıp Balık Nemo, Karınca-Z. Bu çizgi filmlerde katkıları olan Türk canlandırma sanatçıları, gereken imkânlar sağlandığında, geri dönerek ülkelerinde yapılan çalışmalara katkıda bulunabileceklerini ifade etmiştir.³³¹

2008 yılında, Türkiye Radyo Televizyonları tarafından kurulan, Türkiye’nin ilk ve tek yerli çocuk kanalı “TRT ÇOCUK”, Türk çizgi film sektörüne pek çok olumlu katkı sağlamıştır. Kuruluş amacı sorumluluk sahibi ve kültürel değerlerine sahip çıkan bir nesil yetiştirmek olarak belirlenen TRT çocuk kanalı, yerli yapım pek çok çizgi filme ev sahipliği yapmıştır. Karşısındaki onlarca yabancı yapımla yarışarak,

³²⁸ Göktepe, a.g.m., s.72.

³²⁹ Fethi Kaba ile Ropörtaj, <http://www.animasyongastesi.com/anadolu-universitesi-cizgi-film-animasyon-bolumune-nasil-girilir-ve-okulun-sundugu-imbkanlar-nelerdir/> (erişim tarihi: 31.10.2018).

³³⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://serdara.com/canlandirma-animasyon-egitimi/>, (erişim tarihi: 31.10.2018).

³³¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Türker, a.g.m., s.238.

büyük başarılarla imza atan TRT çocuk kanalında yer alan çizgi filmler, reyting oranları ile pek çok yapımı geride bırakmıştır. Bu çizgi filmler arasında Pepee, Köstebekgiller, Canım Kardeşim, Doru, Keloğlan Masalları, Bulmaca Kulesi, İbi, Aslan, Elif'in Düşleri, Pırdino ve araştırmanın konusu Rafadan Tayfa yer almıştır. Bu çizgi filmler, Reytinglerde ilk 100'e girerek, büyük başarı kazanmışlardır. Renkli görüntüleri ve dolu içerikleri ile çocukların beğenisini kazanan bu yapımlar, yetişkinler tarafından da güvenli içerikleri nedeniyle takdir edilmiştir.³³²

2.3. Çizgi Film ve Çocuk

Sinema'nın sosyal hayatı etkilemeye başladığı dönemden sonra, herkese çok daha çabuk ulaşan ve ayırt etmeksizin evlere giren televizyon, kuşkusuz insan hayatını sinemadan daha fazla etkilemektedir. Özellikle 21.yüzyıl itibariyle ortaya çıkan dijital seçenekler, izleyicinin televizyona olan bağımlılığını arttırmıştır/arttırmaktadır.³³³ Televizyonu, "öldüren eğlence" olarak tanımlayan Postman, onun, çocuklara oynatılan "CE-EE" oyunu gibi ilginç ve şaşırtıcı olduğunu vurgularken, tehlikelerini de dile getirmektedir. İstenilen şeyin cazibe haline getirilerek izleyiciye sunulduğuna değinen Postman, insanın özgür düşüncesini ve olayları doğru algılanmasını engellediğini ifade etmektedir. En kolay ulaşılan ve geniş kitlelere hitap eden programlar, insanların doğru bilgiye ulaşmasını kolaylaştırmak yerine, içerisinden çıkılamayan sorunlara yol açmaktadır.³³⁴ Televizyonlarda yer alan program çeşitliliği her ne kadar cazip gözükse de kontrolsüz kullanımı, özellikle çocuklarda olumsuz öğrenmelere sebep olabilmektedir. Gün içerisinde evde buldukları vaktin büyük çoğunluğunu televizyon karşısında geçiren çocuklar³³⁵ için televizyon, bir takım sorunları içermektedir. Çocukların zamanını hızla tüketen televizyon, onlara medyanın istediği gibi bir çocuk olmayı öğütlemekte, tüketim alışkanlıklarından oynadıkları oyuna kadar tüm hayatlarını kontrol altında tutmaktadır. Bu durum, aynı programı izleyen

³³² <http://www.trtcocuk.net.tr/kurumsal/haber/trt-cocuk-un-carpici-reyting-basarisi> (erişim tarihi: 31.10.2018).

³³³ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, (çev. Cemal Güzel), İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2008, s.636-637.

³³⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Neil Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1994, s.106.

³³⁵ Mehmet Mete, *Televizyon Yayınlarının Türk Toplumunu Üzerindeki Etkisi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999, s.41.

çocuk ve yetişkin arasındaki farkı belirsizleştirerek çocuk dünyasını, içinden çıkılmaz problemlere çekebilmektedir.³³⁶

Televizyonun insan hayatında büyük yer tuttuğu günümüzde, çocukların televizyon başında geçirdiği uzun saatler de kaçınılmaz bir hal almıştır. “Elektronik Bakıcı” ifadesiyle tanımlanan televizyon, çocukların ebeveynleri tarafından, karşısına oturtuktan sonra kendilerini rahatsız etmedikleri ya da en azından başka yere gitmeden güvenle önünde durdukları bir araç haline gelmiştir. Bu durum çocukların televizyondan öğrendiklerini çoğaltmış ve çeşitlendirmiştir.³³⁷

Televizyon izleyen bireylerle ilgili pek çok araştırma yapılmış, halen de farklı alanlarda yapılmaya devam etmektedir. Bu araştırmalardan RTÜK tarafından gerçekleştirilen bir araştırmaya göre okul çağındaki çocukların televizyonda en çok izledikleri programlar %71.1 ile çizgi filmlerdir.³³⁸ Çizgi filmler, önceleri izleyenlere zararı olmayan programlar gibi gözükse de günümüzde yapılan pek çok araştırma, her çizgi filmin masum olmadığını göstermektedir. Yapılan bazı araştırmalara göre, her çizgi filmin çocuklar üzerindeki etkisi aynı değildir. Çizgi filmler, çocuk dünyasında farklı etkileri olabilecek programlardır.³³⁹ Bu filmlerdeki kahramanlar, çocuklar tarafından davranışları rol model alınan karakterlerdir. Onların söz konusu yaptıkları davranışlar, bazen çocukların taklit ettiği davranışlar haline gelmektedir.³⁴⁰ Taklit her zaman masum bir durum olarak düşünülmemelidir. Çünkü hayal dünyasındaki karakterlerin insanüstü güçleri, bazen çocuklar tarafından doğru

³³⁶ Selda İçin Akçalı, “Tüketim Toplumunda Çocukluğun Yitişi”, *Çocuk ve Medya*, edit: Selda İçin Akçalı, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2015, s.10.

³³⁷ Atay, Öncü, a.g.m., s.78.

³³⁸ <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/ilkogretim-cagindaki-cocuklarin-televizyon-izleme-aliskanliklari-arastirmasi0053-2.pdf> (erişim tarihi: 19/03/2018).

³³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz., Önder Ebrin, *Çizgi Filmlerde Sempatik Şiddet Olgusu: TRT Çocuk Televizyonu Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2015; Melike Seher İşsever, *Çizgi Filmlerdeki Şiddetin İlkokul Öğrencileri ile İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008; Mustafa Yaşar, “Çizgi Filmlerdeki Saldırgan İçerikli Görüntülerin, Çocukların Serbest Oyunları Sırasındaki Saldırganlık Düzeylerine Etkisi”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 20, Sayı 2, (2011), s.281; Mustafa Önder, “Medya Kısıcında Çocuklar”, *Din Bilimler Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt 8, Sayı 4, (2008), s.183-190.

³⁴⁰ Kubilay Yazıcı, “Medya ve Değerler”, (edit: Refik Turan, Kadir Ulusoy), *Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2015, s.163.

anlaşılabilir. Nitekim kendini çizgi film kahramanı zannederek, apartmanın son katından atlayan küçük izleyici, bunun en acı örneklerdendir.³⁴¹

Günümüz sinema tekniklerinde yer aldığı araştırmalarla kanıtlanan bilinçaltı mesajlara, birçok film veya çizgi filmde yer verilmektedir. Bu mesajlar 25. kare denen teknikle, bakınca anlaşılmayacak, ancak beynin verilen mesajı algılayabileceği şekilde planlanarak verilmektedir.³⁴² Bu durum bazı film ya da çizgi filmlerde olumsuz etki bırakacak şekilde kullanılmıştır. Tespit edilen bilinçaltı mesajlar, bazen şiddet, bazen de cinsel içerikli olabilmektedir.³⁴³ Özellikle çocuklar söz konusu olana ciddi bir tehlike arz etmektedir. Çünkü görülen tehlikeli görüntülerin 25. karede verilen şiddet vb. içerikler (şiddet, yanlış tüketim alışkanlığı, olağanüstü inanışlar, korku... vb.) dışında, görülmeyen bilinçaltı mesajların bulunduğu çizgi filmler, çocukların masum dünyasında korkutucu izler bırakabilmektedir. Bu nedenle hiçbir çizgi film, çizgi film deyip geçilmeden, gerek ebeveynler, gerekse devlet tarafından kontrol edilerek yayınlanmalı ve olumsuz yönleri bu şekilde azaltılmalıdır.

Daha önce ifade edildiği üzere çizgi filmler çocukların en çok izlediği televizyon programdır. Bu durum, gösterilen ilginin, gerekli çalışmalar yapıldığında avantaj haline gelmesini sağlayabilir. Çalışmalar çizgi filmlerin olumsuz etkileri bulursa da doğru ve yerinde kullanıldıklarında, olumlu davranışlar kazandırabildiklerini ortaya koymakta, özellikle eğitim amaçlı kullanılabilmesi dile getirilerek, çocukların bu ilgisinin yönlendirilebileceğini belirtmektedir.³⁴⁴ Başka bir ifade ile çizgi filmler daha bilinçli kullanılarak, öğretilmesi gereken bilgiler için yardımcı bir araç haline getirilebilir. Ortaya çıkarılan yapıtlar, istenildiğinde olumlu davranışları pekiştirmek için kullanılabilir. Çizgi filmlerde verilen mesajların görsel ve işitsel temalarla zenginleştirildiğinde, çocukların zihninde kalıcı izler bırakabileceği düşüncesinden hareketle, eğitici ve destekleyici yapıtlar üretilebilir.

³⁴¹ <http://www.hurhaber.com/iste-kendini-pikachu-sanip-camdan-atlayan-cocugun-son-hali-haberi-32569.html> (erişim tarihi: 01.11.2018).

³⁴² TÜBİTAK Temel Bilimler Araştırma Grubu, "Görsel Algı Süreçlerinin Nörofizyolojik Temelleri: Eşikaltı Uyarıların Nesnel Fizyolojik Karşılıklarının Araştırılması ile Yaklaşım", Proje No: TBAG1102, İstanbul:1995, s.57; Akt: Bilal Yorulmaz, *Sinema ve Din Eğitimi*, İstanbul: DEM Yayınları, 2016, s.205.

³⁴³ Yorulmaz, a.g.e., s.209.

³⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Fethi Kaba, *Animasyonun Eğitim Amaçlı Kullanımı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 1992.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RAFADAN TAYFA ÇİZGİ FİLMİ, RAMAZAN TAYFA VE TÜRKİYE'DİR BURASI MÜZİKALİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

1. Rafadan Tayfa Çizgi Filminin Değerlendirilmesi

1.1. Rafadan Tayfa Çizgi Filminin Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi

“Rafadan Tayfa” animasyon/çizgi filmi, 2013 tarihinde İSF Studios isimli yapım şirketi tarafından hazırlanarak 2014 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. prodüksiyon ekibini de; yapımcı-yönetmen: İsmail FİDAN, senaryo: Ozan ÇİVİT, görsel senaryo: H. Celal KOÇ, teknik yönetmen: İsmail FİDAN, müzik & ses efekt: Tarkan ERGÜN, akademik danışman: Doç. Dr. Savaş Zafer ŞAHİN, psikolojik danışman: Dilek KIRCAOĞLU şeklinde oluşturulmuştur.

Rafadan Tayfa çizgi filmi kendisini tanımlarken, eskiyle yeniye birleştiren ve huzur dolu eski mahalle günlerini anlatan bir yapıt olarak ifade etmektedir. Her gün ayrı bir macera ile seyircinin karşısına çıkan Rafadan Tayfa, içten dostluk ile İstanbul'da yaşanan hikâyeler anlatmaktadır. Rafadan Tayfa bu hikâyelerde çocukların hayal gücünü ve eğlenceli anlarını da sokağa taşıırken³⁴⁵ yaklaşık 60 kişilik bir ekiple hayat bulunmaktadır. Teknik anlamda tamamı Türkiye'de yapılan çizgi film, yapımcısına ait bir animasyon yazılımı sayesinde ekranlara taşınmaktadır.³⁴⁶

Rafadan Tayfanın yapımcısı İsmail Fidan, Rafadan Tayfa'yı yapımı gerçekleştirmeden önce, Karadeniz Teknik Üniversitesi İstatistik ve Bilgisayar Bilimleri bölümünde bitirme tezini karakter modelleme ve canlandırma konusunda yaptığını ifade ederek, ileriki dönemlerde de çalışmalarını bu yönde geliştirdiğini sözlerine eklemektedir. Fidan, Yüksek Lisans eğitimi sırasında “1980 Dönemi İncelemesi” konusunun dönem ödevi olarak verildiğini belirterek, 1980 döneminde

³⁴⁵ www.rafadantayfa.com.tr (erişim tarihi:02/01/2016).

³⁴⁶ Bu bilgilere, yapımcı İsmail Fidan ile yapılan mülakat yoluyla ulaşılmıştır.

darbe dışında kalan zamanlarda, mahalle kültürünü ve mahallede büyüyen çocukların yaşantısını konu alarak Rafadan Tayfa'ya temel olan çalışmalarına başladığını dile getirmektedir. Bu yılların sadece darbeden oluşmadığını yeni nesle miras bırakmak ümidi ile harekete geçtiğini söyleyen Fidan, Rafadan Tayfa senaristinin de katkıları ile bugünkü haline getirdiklerini belirtmektedir.³⁴⁷

Rafadan Tayfa çizgi filmi yapım ekibi, 1980'li yılların yaşam tarzını yansıtır olmakla birlikte, o dönem hayat tarzında var olan, bugün yavaş yavaş yitirmeye yüz tutan pek çok değere, gelenek ve göreneğe de yer vermektedir. Çizgi filmin kazandığı başarının temel nedenini içeriğine bağlayan yapımcı Fidan, bu konu hakkındaki düşüncelerini

*“Dizinin içeriği başarının temel nedenidir. İçerisinde iyi - kötü, güçlü - zayıf, zengin - fakir, sihir, büyü, şiddet gibi çatışma unsurlarını barındırmayan ve en geniş yaş kitlesine ulaşan dünyadaki belki de tek yapımdır. Bu güçlü içeriği olabildiğince eğlenceli bir şekilde çocukları kendisine bağlarken, güvenilir kısmı ile ebeveynlerin takdirini kazanmaktadır.”*³⁴⁸ şeklinde ifade etmektedir.

Rafadan Tayfa çizgi filminin içeriğinde, yapımcısının da belirttiği gibi, yerli ya da yabancı birçok yapımda yer alan sihir-büyü, şiddet ve çatışma unsurları bulunmamaktadır. Bu çizgi filmlerdeki şiddet içerikli senaryo ve görüntülerin, çocukların davranışlarını etkilediği birçok araştırmada konu edilmiştir.³⁴⁹ Rafadan Tayfa'da bu unsurların bulunmaması, onun sadece hedef kitlesi olan 9-12 yaş çocukları dışında daha küçük yaş grupları tarafından da izlenip beğenilmesine neden olmaktadır.³⁵⁰ Gelenek ve değerlerimize verdikleri önemi “Bizi bize anlatmaya çalışan” nitelemesi ile dile getiren yapımcı, başta Ramazan Tayfa olmak üzere tüm

³⁴⁷ Bu bilgilere, yapımcı İsmail Fidan ile 24 Mart 2018 tarihinde yapmış olduğumuz mülakat yoluyla ulaşılmıştır.

³⁴⁸ İsmail Fidan ile yapılan görüşme.

³⁴⁹ Aytekin Can, *Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Çocuk Programları İçinde, Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri*, Yayımlanmamış Doktora tezi, İstanbul 1995, s.92; Melike Seher İşsever, *Çizgi Filmlerdeki Şiddetin İlkokul Öğrencileri ile İlişkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008, s.49; Mustafa Yaşar, *Çizgi Filmlerdeki Saldırgan İçerikli Görüntülerin, Çocukların Serbest Oyunları Sırasındaki Saldırganlık Düzeylerine Etkisi*, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 20, Sayı 2, (2011), s.281.

³⁵⁰ <https://www.izlesene.com/video/rafadan-tayfa-yapimcisi-kucuk-hayraniyla-roportaj-yapti/9183324> (erişim tarihi 16.03.2018).

bölümlerde manevi değerleri çocuk bakış açısı ile verilmeye çalışıldıklarını ifade etmektedir.³⁵¹

Rafadan Tayfa çizgi filmi, sadece TRT Çocuk kanalında yayımlanan bölümleriyle sınırlı kalmamıştır. Rafadan Tayfa, bir müzikal dışında Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ile Tarım ve Gıda Bakanlığı'nın ortak projesi "Okul Üzümü Kamu Spotu" çalışması ile de büyük beğeni kazanmıştır. TRT çocuk tarafından yapılan bir araştırmada, filmin tüm yaş gruplarında ilk sırada yer almış, anlatım ve kurgu açısından mükemmel seviyeye çıktığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca ebeveynlere "Bu çizgi filmi çocuğunuza izletir misiniz?" sorusunu yöneltilen % 100 oranda olumlu cevap almıştır. Yapımcı Fidan, Rafadan Tayfa'nın aldığı ödülleri ve nedenini,

"Çocuklar üzerindeki etkisini araştırmak adına bazı çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan hiç birisinde olumsuz bir sonuç çıkmazken aksine oldukça önemli kazanımlar sağladığı bilinmiştir. Özellikle "Değer Eğitimi" başta olmak üzere birçok olumlu mesaj verildiği yapımda, kültürümüz çocuklarımızın seveceği şekilde işlenmiştir. Öyle ki, çizgi filmimiz "Rafadan Tayfa", bugün "Türkiye'nin En Fazla İzlenen Çizgi Film", "Türkiye'nin En Sevilen Çizgi Film", "Türkiye'nin Marka Değeri En Yüksek Çizgi Film", "Türkiye'nin En Sevilen Çizgi Film Müziğine Sahip Çizgi Film", "Türkiye'nin En Geniş Yaş Grubuna Sahip Çizgi Film", "Türkiye'nin Gelmiş Geçmiş En Etkili Kamu Spotuna İmza Atan Çizgi Film" ve "Türkiye'nin Kamuya Mal Olan Tek Çizgi Film" olma şerefine nail olmuştur."³⁵² cümleleri ile izah etmiştir.

Rafadan Tayfa çizgi filminin jenerik müziğinde yer alan görüntüler de Türk-İslam kültürü açısından önemlidir. Nitekim bu müzikte kardeşlikten bahsedilirken farklılıklara saygı ön planda tutulmaktadır.

Araştırmada, öncelikle Rafadan Tayfa çizgi filminin hala yayınlanmaya devam eden yaklaşık 80 bölümünden ilk 40 bölümü ile Ramazan Ayı'na özel Ramazan Tayfa bölümlerinden 10 bölüm ele alınmıştır. Daha sonra araştırmada, işlenen değerler bakımından önemli görüldüğü için Rafadan Tayfa yapım ekibi tarafından

³⁵¹ İsmail Fidan ile yapılan görüşme.

³⁵² İsmail Fidan ile yapılan görüşme.

gösterime hazırlanıp Türkiye'nin birçok şehrinde sahne alan Rafadan Tayfa "Burası Türkiye" Müzikali eklenmiştir.

1.2. Rafadan Tayfa Çizgi Filmi Karakterlerinin Analizi

"Rafadan Tayfa", karakterleri ana hatlarıyla aşağıdaki şekilde ele alınmıştır.

Akın; en küçük erkek karakterdir. Mert'in kardeşidir. Akıllıdır ve filmde gereksiz sorunlara o çözüm bulur. Bir köpeği vardır. Köpeğinin adı Yumak' tır. Fakat apartmanda yaşadığı için köpeğini Basri Amca'ya emanet etmektedir. Akın, özellikle merhamet, çevre bilinci, empati konusunda Rafadan Tayfa'nın diğer üyelerine örneklik teşkil etmektedir. Aynı zamanda, en küçük karakter olmasında rağmen rol model alınan ve en çok sevilen karakterdir.

Kamil; ailesi mahalledeki tek bakkalın sahibidir. Orada ailesine yardım eder. Bu anlamda, istediğinde her çocuğun ailesine farklı şekillerde yardım edebileceği mesajı vermektedir. Aldığı sorumluluklar, işi tatillerde kendi yürütmesi, gerektiğinde arkadaşlarına danışması, örnek davranışları arasındadır. Tüm bu davranışların dışında, Hayri'yle sürekli didişir ama aslında onun en iyi arkadaşısıdır.

Hayri; dizi karakterleri arasında oburluğu ile ön plana çıkan bir karakterdir. Sık sık canı yemek yemek ister ve bu filmdeki tüm olayları etkiler. Rafadan Tayfa ismi, onun fikridir. Kamil'in onunla didiştığı gibi o da Kamil ile didişir ama Kamil'in en iyi arkadaşısıdır. Bazı şeyleri abartarak dile getirmesi de özellikleri arasındadır.

Mert; akın'ın abisidir ve kardeşi gibi akılı başında olarak nitelendirilebilecek bir karakterdir. Kamil ile Hayri'nin her didiştiklerinde onlara sinirlenir ve genellikle çıkan aralarındaki tartışmayı olumlu bir sonuca bağlar. Rafadan Tayfa'nın lideridir. Problemleri mantıklı çerçevede çözmeye çalışır, işlerini yaparken büyüklerine danışmayı ihmal etmez.

Sevim; akın ve Mert gibi akliselim düşünen onlarla bu anlamda arkadaşlık eden bu grup arasında en büyük karakterdir. Hale ile çok iyi arkadaşlıklar, hep birlikte gezerler. Sevim, özellikle sağduyunun temsilcisi rolündedir. Çözülemeyen problemlerde farklı fikirleri ile çözmeye çalışır ve orta yolu bularak, tartışmaları sonlandırır.

Hale; hayri'nin kardeşidir. Sevim ile iyi arkadaştır. Abisinin hatalarının farkına vararak onu uyarır. Küçük olmasına rağmen sözü abisi tarafından dinlenir.

Rüstem Abi; çizgi dizideki yetişkinlerdendir. Geçimini köfte satarak karşılar. Herkes köftelerine bayılır. Sakin bir karakterdir ve çocuklara nasıl davranması gerektiğini iyi bilen bir kişidir. Rüstem Abi, pek çok bölümde, çocuklara bilmediklerini öğreten, onları tehlikelerden koruyan, farklı sorunlarla başa çıkmaları konusunda yol gösteren rol model kişiliktir. Ona gösterilen saygı, karakterlerin en belirgin özelliklerindedir.

Basri Amca; çizgi dizideki yaşlı bir karakterdir. Rafadan Tayfa onları sürekli kızdırır. Huysuz bir yapıya sahip gibi gözükse de oldukça yumuşaktır. Rafadan Tayfa'nın pek çok davranışına sabreder, onlara doğruyu ve güzeli öğretme misyonunu neredeyse her bölümde sürdürür. Mahallede önemli bir danışma makamıdır. Özellikle spor, sanat, zanaat konularında genel kültürü çok iyidir ve fikirlerini her zaman çocukların anlayacağı bir dille sabırla anlatır. Her fırsatta cömertliğini göstererek, çocuklara pek çok şey ikram eder.

Yumak; çizgi dizideki tek hayvan olup Akın'ın köpeğidir. Fakat Akın apartmanda yaşadığı için Yumak Basri Amca'nın yanında kalır. Tüm köpekler gibi içinde tatlı bir yaramazlık vardır.

Fatma Nine; Rüstem abiye köfte tarifini her kaybettiğinde köfte tarifini gönderir. Rüstem Abi çocukken, ona bakmıştır. Özellikle Basri Amca ile tatlı atışmalarıyla dikkat çeker.

Sadettin Usta; Basri Amca gibi mahallenin büyüğüdür. Çıktığı ilk bölümde çocuklar ona dükkân temizliğinde yardım etmiştir.

Ankaralı Ozan; Kamil'in amcaogludur. Saz çalıp oyun havası söyler. Ankaralıdır ve çıkmış kaseti vardır.³⁵³

1.3. Rafadan Tayfa Çizgi Filminin İlk 40 Bölümünün Değerlendirilmesi

Rafadan Tayfa çizgi filminin bölümlerinde yer alan değerlere geçmeden önce giriş müziğindeki söz ve görüntülere dikkat çekmek uygun olacaktır.

³⁵³ https://ipfs.io/ipns/tr.wikipedia-on-ipfs.org/wiki/Rafadan_Tayfa.html (erişim tarihi: 16.03.2018).

Söz konusu müziğin sözleri şu şekildedir:

İstanbul'un bir yakasında
Oynar mahalle ortasında
Hepsi burada bir arada
Rafadan Tayfa
Rafadan Tayfa, Rafadan Tayfa
Hepsi burada bir arada Rafadan Tayfa

Mutlu, neşeli, hemde heyecanlı
Yardımlı da sever, çevresine faydalı
Abi, kardeş, arkadaş hepsi farklı huyda!
Bizim çocukların adı Rafadan Tayfa

İyilikten vazgeçmezler herkes sever onları
Saymakla bitmez, birçok iyi yanları
İyi oku, iyi dinle, iyi izle anla!
Bizim çocukların adı Rafadan Tayfa

Hiç yerinde duramazlar herkes bilir onları
Sağa sola koşsalar da kesişiyor yolları
Unut bildiklerini aç bir yeni sayfa!
Bizim çocukların adı Rafadan Tayfa.³⁵⁴

Filmlerde yer alan her türlü ses-müzik, çok fazla uğraşı gerektiren ve izlenen görüntülere anlam katan bir unsurdur.³⁵⁵ Dizi jenerik müziğinde yer alan sözlerdeki; bir arada olmak, yardımseverlik, mutlu ve pozitif olmak, çevreye karşı duyarlılık, iyilikseverlik, sevilme, farklı huyda olup ortak bir noktada buluşarak arkadaş olabilmek, Rafadan Tayfa'nın özelliklerindedir. Bu özellik değerler, çocukların

³⁵⁴ <http://www.sarki-sozleri.net/rafadan-tayfa> (erişim tarihi: 28/12/2017).

³⁵⁵ Kıraç, a.g.e., s.139.

hoşlanacağı bir ritimde ve dikkat çekici bir formda verilmektedir. Sadece basit bir şarkı olmayan giriş müziği, bireysel ve toplumsal değerler hakkında bilgi de vererek, içeriği zenginleştirmektedir. Jenerik müziği ile birlikte veriler görüntüler Türk-İslam kültürü açısından önem arz etmektedir. İlk saniyelerde gösterilen İstanbul silüetinde yer alan Topkapı Sarayı ve Ayasofya Camii'nin görüntüsü (Resim:12), 24. Saniyede yer alan 2. silüette bu görüntüye Sultan Ahmet Camiinin eşlik etmesi (Resim:12) çocukların zihin algısında oluşacak algılar taşımaktadır. Çizgi Filmin içerisinde farklı kare ve arka planda aynı görüntülerin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca karede verilen camiler ve Topkapı Sarayı, Galata Kulesi gibi yapıtlar, tarihi kültürümüze vurgu yapacak niteliktedir. (Resim:13)

Resim 12. Topkapı Sarayı, Ayasofya, Sultan Ahmet Camileri

Resim 13. Galata Kulesi, Süleymaniye Camii

Rafadan Tayfa çizgi filminin bölümlerine geçmeden önce, bölümlere verilen isimlerden de söz etmek gerekmektedir. Her bölüm kendi içerisinde bir macerayı anlatırken, bölümün isminin işlenecek konu ile doğrudan ilgili görülmektedir. Bu isimlerden bazıları, zaman zaman bölümde işlenecek değeri doğrudan anlatmaktadır. Tespit edilen değerle doğrudan ilişkisi olduğu belirlenen bazı bölümler ve isimleri şöyledir:

1. Bölüm: Ekmek Teknesi: Rüstem Abi'nin köfte arabasının yanlışlıkla verilen zarardan dolayı tamir edilmeye çalışmaktadır.

2. Bölüm: Kadın İşi: Her işin paylaşılarak yapılması gerektiğini anlatmakta kadın erkek ayırımı yapana da iş bölümü yapılmasının önemine işaret edilmektedir.

4. Bölüm: Evlere Servis: Bakkalları kapanma aşamasına gelen Kamil'e, evlere serviste yardım eden Rafadan Tayfa ekibinin başına gelenler anlatılmaktadır.

16. Bölüm: Yumak'ın Kulübesi: Havaların soğumasıyla birlikte, bir kulübeye ihtiyaç duyan Yumak'a, azimle yapılan kulübenin öyküsü anlatılmaktadır.

20. Bölüm: İcat Peşinde: Farklı bir şey icat etmeye çalışan Rafadan Tayfanın icat girişimlerini konu alan bölümde, sabır, azim ve çalışkanlık değerlerine vurgu yapmaktadır.

28. Bölüm: Gurbetten Gelen Misafir: Sıla-i rahimin işlendiği bölümde, dost akraba ziyaretinin önemi üzerinde durulmaktadır.

29. Bölüm: Esnaf Dediğin: Bir esnafta bulunması gereken özelliklerin anlatılarak doğruluk, emanet, adalet gibi değerler öne çıkarılmaktadır.

31. Bölüm: Trafik Haftası/34. Bölüm Tiyatro Kulübü: Okul ile ilgili sosyal sorumluluk görevlerini konu almaktadır.

32. Bölüm: Rafadan Taşımacılık: Basri Amca'nın evini boyamak için yapılan etkinlikleri ele alınmaktadır.

Ayrıca Anı Rozetleri, Çöl Sıcağı, Çevre Bilincini temel alan özel bölümlerdir. Bölüm isimlerinde fark edilen diğer bir husus, araştırmaya ve çözüm bulmaya yönlendiren ifadeler kullanılmasıdır.

1.4. Rafadan Tayfa Çizgi Filminde Yer Alan Değerlerin Analizi

Rafadan Tayfa çizgi filmi incelenirken, araştırma, ilk 40 bölüm ile sınırlı tutulmuştur. Bu 40 bölümde yer alan değerler, tam olarak anlaşılması için tablolar halinde gösterilerek, değerlerin verilme şekli ve yer aldığı zaman dilimi belirtilmiştir.

Tablo 1: Bölüm 1 Ekmek Teknesi

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.00	Merhamet/ Canlılara saygı	Bölümün ilk dakikasında görülen köpek, evsiz olup Rafadan Tayfa elemanlarından Akın tarafından bulunup sahiplenilmektedir. Merhamet vurgusu yapılarak, köpeğin karnının doyurulmakta, bakımının ise sahibi bulununcaya kadar üstlenilmesi konuşulmaktadır. Köpeğe gösterilen merhamet aynı zamanda canlılara saygının da önemine dikkat çekmektedir.
1.05	Yardımseverlik	3.dakika sonrasında, Rafadan Tayfa elemanlarından Kamil, top oynarken, mahalle esnafından Köfteci Rüstem Abi'nin arabasına yanlışlıkla zarar verir. Ekip olarak birbirleri ile yardımlaşır zarar gidermeye çalışırlar.
3.00	Yardımseverlik	Basri Amca'nın bahçesine girilip verilen rahatsızlık sonucunda, Rafadan Tayfa çok üzülür. Bu rahatsızlık Basri Amca'nın kırılan bastonu yenilenip, küçük köpek hediye edilerek giderilir.
9.00	Çalışkanlık/ Sabır	Karakterler verdikleri zararı canla başla çalışarak ekip halinde telafi etmeyi başarırlar. Bölüm boyunca zamanlarını çok çalışıp, sabırla işlerini halletmek için harcarlar.
2.00	Saygı	Bahçesine izinsiz girseler de Basri Amca'ya saygı ile davranmaları büyüklere saygı göstermek adına örneklik teşkil eder. Ayrıca Rafadan Tayfa'nın Basri Amca yanında Rüstem Abi'ye gösterdikleri saygı da dikkat çekicidir.
12.00	Diğerkâmlık	Bulduğu köpeği sahiplenen Akın, Basri Amca'nın yalnızlığını görünce, sevgisine rağmen, köpeğini O'na hediye eden ve kendinden çok Basri Amca'yı düşünerek bir diğerkâmlık örneği gösterir.
3.00	Adalet	Rüstem Abi'nin arabasına verilen zararın görmezden gelinmeyip giderilmesinin düşünülmesi ve Sevim'in bu görüşü dolayısıyla haklı bulunması, insanların yanlışını hakkı gözettiğinde düzeltebileceğine örneklik göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 2: Bölüm 2 Kadın İşi

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.00-2.30	Yardımseverlik	Bölümün ilk dakikalarından itibaren, Rafadan Tayfa ekibinden Sevim ve Hale'nin Basri Amca'ya ev işlerinde yardım ettiği görülmektedir. İlerleyen dakikalarda ise bu özel yardımın "Yaşlılar Haftası" olması dolayısıyla akıllarına geldiği vurgulanmaktadır.
2.39	Selamlaşma	Rafadan Tayfa'nın diğer elemanları da bölüme selamla katılırlar.
3.30	Diğerkâmlık (Empati)	Kız arkadaşlarının yaptığı işleri, basit ve önemsiz görüp biraz da alaycı konuşan ekip üyelerine, mahallenin abisi Rüstem Abi, bu işleri yapmalarını isteyerek, kolay görülen işlerin aslında öyle olmadığını, yaparak yaşayarak öğrenme yoluyla kendilerini onların yerine koymalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Kendilerini kadın işlerini yaparak onların yerine koyan Akın, Hayri, Kamil ve Mert empati yoluyla bu işlerin zor olduğuna kanaat getirir, kız arkadaşları ve Rüstem Abi'ye hak verirler.
5.40-11.00	Çalışkanlık/Sabır	Rafadan Tayfa, işler zor gelse de sabırla bitirmeye çalışır. Yapılması gereken görevler sona doğru sarpa sarsa da Basri Amca'nın istediği şekilde tamamlanır. Bu esnada yorgun düşmelerine rağmen kahramanların işlerini sabırla tamamlamaları üzerine vurgu dikkat çekmektedir.
8.20-8.40	Saygı	Bölümde herkesin yaptığı işin saygıya değer olduğu fark edilir. Özellikle basit görülen bu işleri annelerin sürekli yaptıklarına ve hiç şikâyet etmediklerine dikkat çekilir.
12.00-12.20	Tevazu	Kimse küçük görülmemesinin gerekliliği, Rüstem Abi tarafından vurgulanır.

Tablo 3: Bölüm 3 UFO Nöbeti

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
5.50	Çalışkanlık	Rafadan tayfa ekibi gazetede gördükleri haberden etkilenererek, gece çıkacağı düşünükleri ufolar için uyanık kalma planı yaparak evin terasına çıkarlar.
12.00	Sabır	Ufo görmek için sabırla saatlerce beklerler. Hedeflerine ulaşmak için fantastik bir durum olsa da vazgeçmeden sonuna kadar ilerlerler.
12.27	Yardımsverlik/Merhamet	Ufo zannedilen görüntünün bir şemsiye olduğu anlaşılır. Bu şemsiye Rüstem abi tarafından yavruları yeni yumurtadan çıkan bir güvercinin sıcaktan zarar görmemesi için koyulmuştur.

Tablo 4: Bölüm 4 Evlere Servis

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.00-2.10	Merhamet	Kamil'in babasına ait olan bir bakkal vardır. Borçlarını ödeyemedikleri için kapatılması ve memleketlerine gitmeleri söz konusudur. Ekip bu duruma çok üzülür ve çare aramaya başlar.
3.39-3.42	Selamlaşma	Sevim ve Hale bakkaldaki arkadaşlarına selamla katılır ve onlar da çözüm bulma işine dâhil olur.
4.20	Diğerkâmlık	Kamil'in neye üzünlüğünü anlamaya çalışan ekip, nasıl yardımcı olabileceklerini düşünmeye başlar.
6.00-12.00	Yardımlaşma	Kamil'in ailesine yardım edebilmek için kolları sıvayan ekip broşür oluşturup dağıtmakla işe başlar. Hepsi evlere servise yardım eder ve gerekli paraya ulaşmaya çalışır.
6.00-12.00	Çalışkanlık/Sabır	Ekip yorulsa da amacına ulaşmak için çok çalışır. Sonunda yorgunluklarına rağmen sabırla servisleri teslim etmeyi başarırlar.
8.35-8.55	Emanet	Toplanan paralar emanet olması nedeniyle dikkatle teslim edilir. Burada emanete saygı esas alınır.
9.57	Adalet	Evlere servis sırasında terazide tartılan malzemeler konusunda çok hassas davranılır.
11.35	Cömertlik	Nuri Bakkal'ın durumunu öğrenen mahalleli, veresiyelerini fazlasıyla ödeyip, parayı Rüstem abi ile gönderir. Böylece ekonomik eksik fazlası ile tamamlanır ve bakkal kapanmaktan kurtulur.
12.35	Cömertlik	Kazandıkları parayı bölüşmek isteyen Kamil'den parayı almayan ekip, Akın'ın fikriyle Kamil'e daha hızlı servis yapıp yorulmaması için bir bisiklet hediye eder.

Tablo 5: Bölüm 5 Bir-İki-Üç Tıp

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.30	Yardımseverlik	Akın nedeni bilinmeyen bir mutsuzluk içindedir. Hiç konuşmamakta ve ekibe cevap bile vermemektedir. Bu duruma üzülen Rafadan Tayfa ekibi, Akın'ı güldürmeye ve onun konuşturmaya çalışır. Üzüntüsünü gidermek için de yardıma koyulur.
3.50	Doğruluk	Akın'ın mutsuz ya da küs olmadığı ilerleyen dakikalarda anlaşılır. Akın “tıp oyunu” oynamaktadır. Bu nedenle akşama kadar konuşmaması gerekmektedir. Oyun gereği sözünü tutmaya gayret eden Akın hiç konuşmaz. Ekip de oyuna katılmak ister, oyun çerçevesinde kurallara doğrulukla uymaya gayret eder.
4.00	Sabır/Çalışkanlık	Akın oyun gereği, sabır içinde suskun bir şekilde azimle bekler.
7.18	Selamlaşma	Ekibin yanına gelen Sevim ve Hale, yaklaşık iki dakika sonra da Rüstem Abi her zamanki gibi selamlaşarak gruba dâhil olur. Ama Rafadan Tayfa kural gereği hiç konuşmazlar.
13.49	Yardımlaşma Cömertlik	Ekibin “tıp oyunu” bittiğinde kazananın çantasını taşıma anlaşması gündeme gelir. Kazanan Akın olunca ekibin en küçüğü Akın olduğu için çantasının hafif olacağı düşüncesine kapılan Kamil ve Hayri'ye Mert, Akı'nın kardeş okula kütüphane yardımı ile ilgili bol miktarda ansiklopediyi taşımaları gerektiğini söyler.

Tablo 6: Bölüm 6 Kazan Dairesi

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
3.56, 4.43	Selamlaşma	Rafadan Tayfa saklambaç oynamaktadır. Oradan geçen Köfteci Rüstem Abi, bölüme selamla girer ve oyun oynayan çocuklara “hayrola” ifadesi ile selam verir. Bölüm sonunda aralarında iyi oyunlar dileyerek selamla ayrılır. Bu bağlamda “kal sağlıcakla” ifadesini kullanırlar.
4.50	Yardımlaşma	Rüstem Abi, çocukları kazan dairesindeki tehlikeye karşı uyararak, yardımcı olur.
10.15	Yardımlaşma	Çocukların oyun alanını işgal eden arabalar nedeniyle tehlikeli yerlerde oynamasını istemeyen Basri Amca, onlara araçların başka yerlere park edilmesi konusunda yardımcı olacağını söyler.
12.10	Adaletli olmak	Oyun kurallarına sadık kalınarak, kim topu atarsa onun getirmesi kuralı uygulanır. Kural uygulanırken eşit davranmaya özen gösterilir.
12.45	Selamlaşma	Tekrar oyun alanının yanından geçen Rüstem Abi, çocuklara selam vererek konuşmaya başlar.

Tablo 7: Bölüm 7 Uçurtma Şenliği

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.00	Adalet	Rafadan Tayfa, uçurtma şenliği için uçurtma uçurmaktadır. Uçurtma şenliğine hazırlanırken uçurtmayı eşit aralıklarla tutmakta ve birbirlerinin hakkına riayet etmektedir.
3.23	Saygı	Basri Amca'yı rahatsız etmemek için bahçesine düşen uçurtmayı almaktan çekinmektedirler.
7.38-10.00	Çalışkanlık/Sabır	Uçurtmaları yırtılan Rafadan Tayfa ekibi, yılmadan sabırla tekrar tekrar denemeler yaparak uçurtma şenliğine katılma fikirlerinden yılmazlar.
12.20	Hoşgörü-Yardımseverlik	Bölümün başında düşen uçurtmayı parçaladığı zannedilen Basri Amca, ilerleyen dakikalarda Rafadan Tayfa' ya yeni bir uçurtma yapar. Onlara bahçesine düştüğü uçurtma için kızmamış, aksine şenlik için yardımcı olmak istemiştir.
13.10	Saygı-Adalet	Şenlikte birinci olan Rafadan Tayfa ekibi, bu birincilikte payı olduğu için, Basri Amca'yı da çağırarak, birlikte kutlamaya katılırlar.

Tablo 8: Bölüm 8 Define

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.00-8.20	Çalışkanlık/Sabır	Rafadan Tayfa ekibi arasındaki dostluk duygularını daha çok pekiştirmek isteyen Basri Amca ve Rüstem Abi, onlara bir define oyunu hazırlar. Ekip önce birbiriyle yarışsa da sonrasında birlikten kuvvet doğar ilkesi ile hareket edip, bıkmadan sabırla sonuca varmaya çalışır. Bilmeceleri bilerek cevaplar doğrultusunda hareket eder ve sonuca ulaşır.
3.00	Saygı	Birbirlerinin fikirlerine saygı gösterip dinleyerek sonuca varmaya çalışırlar.
5.00-11.00	Yardımlaşma	Bilmeceler konusunda birbirleri ile yardımlaşır, sonuçları paylaşır ve yardımlaşmaları sayesinde defineyi bulurlar.
10.50	Saygı	Define olarak çıkan eski bir fotoğraf ve fidan, onların dostluklarının önemini ve birbirlerine olan bağlılığını anlatmaktadır. Büyükleri onlara fidanla birlikte dostluklarının da büyüyeceği mesajı vermiştir.

Tablo 9: Bölüm 9 İp Yumağı

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.30-11.00	Çalışkanlık/Sabır	İlk dakikadan itibaren nereden geldiği anlaşılmayan bir ip takip edilmeye başlanır. Bölümün son dakikalarına kadar, bulunan ipin nasıl mahalleye dolandığı araştırılarak sonuca varılmaya çalışılır.
4.00	Saygı	İpin nereden geldiğini bulmak için başlarda Hayri ve Kamil tartışsalar da sonunda Akın'ı saygı içinde dinleyerek, sonuca birlikte varmaya çalışırlar.
4.04	Yardımselik	Sorunu çözmek için birlikte hareket etmeye karar verirler.
5.43	Selamlaşma	İpin ucunu ararken Sevim ve Hale ile karşılaşan Akın, Hayri ve Kamil, kızların yanına selam vererek yaklaşır. Kızlar da selamına karşılık verirler.
12.15	Hoşgörü	Saatlerdir aradıkları ip gizemine sebep olanın mahallenin köpeği Yumak olduğunu fark ederler. Sevgi ile ve Ona zarar vermeden ipi almaya çalışırlar.

Tablo 10: Bölüm 10 Telsiz

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
6.19	Yardımseverlik	Bölüm, Rafadan Tayfa'nın yeni aldıkları telsizle oyun oynamalarıyla başlar. Telsiz dalgaları karışınca duydukları sesleri polis telsizinden geliyor sanıp polislere yardım etmek amacıyla suçluları bulmaya çalışırlar.
8.40	Yardımseverlik	Kaçan hırsızın saklandığı yerin Basri Amca'nın evi olduğunu sanarak, ona yardıma gitmeye karar verirler.

Tablo 11: Bölüm 11 Rafadan TV

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.20	Selamlaşma	Rafadan Tayfa, kendi hazırladıkları haber bültenini yayınlarlar. Burada sunuculuk görevini üstlenen Sevim, selam vererek haberlere başlar.
1.40	Merhamet	Rafadan TV. Haber programında mahalleden haberler sunulur. İlk haber mahalledeki karıncaların bilinmeyen bir şekilde yaralanmasını konu alır. Ekip bu duruma çok üzülür. Karıncalara acıyan ekip sorumluyu bulmaya çalışır.
5.41	Yardımlaşma	Karıncalarla ilgili kazaya, Kamil'in sebep olduğu ve bunu yanlışlıkla yaptığı anlaşılır. Kamil hatasını telafi etmek için karıncalara özel bir hastane yapar ve burada onların beslenmelerini sağlar.
6.40	Selamlaşma	Akın, Basri Amca ile haberlerin bölümü gereği röportaj yapmak ister. Selam vererek röportaja başlar.
7.00	Saygı	Basri Amca röportaja sıcak bakmasa da Akın onu saygıyla ikna eder. Gösterilen saygıya karşılık Basri Amca, Akın'a katılır.
8.58	Adalet	Haberlerin başında, Nuri Bakkal'da kaybolan bir tepsi baklavayı Hayri'nin yediği anlaşılınca, Kamil'in getirdiği tatlıdan yemesine engel olunur.
9.00	Cömertlik	Kamil, kendine ait olan tatlıyı arkadaşlarıyla paylaşmak için getirir.
11.43	Selamlaşma	Rafadan Tayfa'nın hazırladığı haber bülteni, yine selamla kapatılır.
1.20	Çalışkanlık/Sabır	Bölüm boyunca araştırarak, sabırla sonuca ulaşmaya çalışırlar. Güzel bir sunum yapmaya gayret ederler.

Tablo 12: Bölüm 12 Kelebek Etkisi

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.23	Çalışkanlık	Hayri herkesin bir işi olduğu için oyun oynayamamaktan şikâyet eder. Mert kitap okumaktadır ve bu nedenle her zaman oyun oynanamayacağını ifade eder, ayrıca okumanın birçok bilgi öğrettiğine değinir. Kitapta geçen “Kelebek Etkisi” kavramını açıklayarak, küçük olaylar ve çabaların birbirini etkileyerek büyük etkiler ortaya çıkardığını söyler.
2.42	Cömertlik	Sevim ve Hale sıcaktan bunalan arkadaşlarına kendi elleriyle limonata hazırlar.
6.37	Yardımseverlik	Akın’ın elindeki boya kutusu yanlışlıkla Basri Amca’nın kafasından aşağıya devrilir. Akın ve Kamil Basri Amca’yı bu durumdan kurtarmak için çözüm aramaya çalışırlar.
6.00-8.25	Merhamet	Yumak’a merhametle davranılır.
9.35-10.16	Selamlaşma	Rüstem Abi ve Basri Amca çocukları merak ederek nasıl olduklarını sorarlar.

Tablo 13: Bölüm 13 Kamera Motor

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.30	Selamlaşma	Canları yeni bir oyun bulamadıkları için sıkılan Rafadan Tayfa, sokakta yeni bir oyun düşünmektedir. Rüstem Abi, hal hatır sorarak yanlarına gelir.
3.14	Yardımlaşma	Mahallede yaşayan yaşlı bir amca bazı eşyalarını atmak istemektedir. Taşıyamadığı için Rüstem Abi'den rica eder, o da bu isteği kabul ederek eşyalarını atmak için yardımcı olur.
4.18	Yardımlaşma	Sevim ve Hale arkadaşlarının isteğiyle onlara malzeme getirerek yardım eder.
4.20	Çalışkanlık	Rafadan Tayfa'nın Oyun kurma çabaları bölüm sonuna kadar devam eder. Farklı bir yol bulup eğlenmek için çok çaba harcarlar.
8.03	Yardımlaşma	Bulunan malzemelerle film çekimi yapan Rafadan Tayfa, yaptıkları kurgu gereği uzayda kalan bir astronota yardıma gider.
9.50	Yardımlaşma	Çölde yaşayan Mert, zorlu şartlarla baş başa kalmıştır. Buna rağmen çöle iniş yapmak zorunda kalan uzaylılara yardıma koşar.

Tablo 14: Bölüm 14 Voleybol

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
5.50	Yardımlaşma	Çok güzel Voleybol oynayan Akın, okuldaki müsabakaya katılacak Mert, Hayri ve Kamil'e daha güzel voleybol oynamaları için yardım etmeye çalışır.
7.00	Yardımlaşma	Sokakta yürüyen Basri Amca'nın başına saksı düşmek üzere iken Rafadan Tayfa'nın yardımı ile Basri Amca'ya saksının düşerken zarar vermesi engellenir.
8.33	Saygı	Mahallenin en yaşlısı olan Basri Amca'ya hürmet göstererek yanına giderler ve ondan voleybola çalıştırmasını isterler
9.05	Çalışkanlık/Sabır	İyi voleybol oynamanın ancak çalışmayla olacağı vurgusu yapılır. Basri Amca'nın verdiği görevlerin voleybolla ilgisi olmadığı düşünülse de sabırla tamamlanır. Bahçedeki ağacın elmalarının tamamı toplanır.
11.23	Cömertlik	Basri Amca kovalardaki Rafadan Tayfa'nın topladığı tüm meyveleri hem onlara hem de diğer mahalleliye dağıtılmasını ister.
12.35	Çalışkanlık	Voleybol ile çok ilgili bulmadıkları işleri yerine getiren Rafadan Tayfa, Basri Amca için yaptıkları tüm işlerin oynadıkları oyunu geliştirdiklerini fark eder. Akın çalışmanın ne kadar önemli olduğu vurgusu yapar.

Tablo 15: Bölüm 15 Çember Ve Taş

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
4.30	Yardımlaşma	Bölümün başında görülen sokak ortasındaki taş ve etrafına çizilen çemberin ne olduğu konusunda fikir yürüten Rafadan Tayfa, aynı zamanda bunların neden orada olduğunu anlamak için yardımlaşır.
10.50	Yardımlaşma	Bölümün sonunda çemberi Rafadan Tayfa'nın futbol oynadığı yeri belirlemeye çalışan Hale ve Sevim'in onlara yardım etmek için çizdikleri anlaşılır.

Tablo 16: Bölüm 16 Yumak'ın Kulübesi

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.40	Selamlaşma	Canları sıkılan Rafadan Tayfa ekibi, yanlarına sonradan gelen Akın'a hal hatır sorarlar.
2.55	Merhamet	Basri Amca geceleri üşüyen Yumak'a korunması için kulübe yapmak istemektedir.
3.13	Yardımlaşma	Rafadan Tayfa, Yumak'a geceleri üşümesin diye kulübe yapmak isteyen Basri Amca'ya yardım etmeye çalışır.
3.40	Saygı	Mert yardım etmek için saygı ile izin ister.
12.16	Merhamet	Yumak'ın gece üşümeyeceği düşüncesi Rafadan Tayfayı sevindirir.
12.30	Çalışkanlık/ Sabır	Aralarındaki en küçük birey Akın olmasına rağmen bilgisi ile onlardan daha iyi bir kulübe yapmasının, bol kitap okuması sayesinde olduğu anlaşılır. Bölüm içerisinde sorulan bilmecenin cevabının "kütüphane" olduğu anlaşılır.
13.18	Selamlaşma	Basri Amca Rafadan Tayfa'yı "güle güle" diyerek uğurlar.
13.50	Merhamet	Akın Yumak'ı merhametle okşar.

Tablo 17: Bölüm 17 Grup Rafadan

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.50	Selamlaşma	Rafadan Tayfa ekibinden Hayri, arkadaşlarının yanına sonradan gelir. Onu diğerleri "hoşgeldin" diyerek karşılar.
2.50	Yardımlaşma	Yardımlaşarak kurdukları orkestrayla müzik yapmaya çalışırlar.
11.50	Çalışkanlık/Azim	Büyük çaba sarf ederek Rafadan Tayfa şarkısını yaparlar.

Tablo 18: Bölüm 18 Kırık Sandalye

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.18	Yardımlaşma	Akın abisinden ekmek almasını ister. O da kardeşini kırmaz ve bu konuda yardımcı olur.
2.55	Empati/Diğerkâmlık	Yanlışlıkla kırdıkları sandalye için sahibinin ne kadar üzüleceğini düşünürken kendilerini onun yerine koyarak, durumu düzelmek isterler.
3.10	Çalışkanlık/ Sabır	Yanlışlıkla kırdıkları sandalyeyi tamir etmek isterler, bunu yapamayınca yeni bir sandalye almak için büyük çaba sarf ederler. Buldukları sandalye kırılından farklı olunca aynı olsun diye onu boyamak için uğraşırlar.

Tablo 19: Bölüm 19 Köfte Tarifi

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.00	Büyüklerle Saygı	Ninesinin köfte tarifini kaybeden Rüstem Abi, kendisine kızan ninesiyle saygı içinde konuşmayı sürdürür. Tarifi vermeyen ninesine kızmadan telefonu kapatır.
3.00	Çalışkanlık/ Sabır	Doğru tarifi bulmaya çalışan Rüstem Abi, her türlü denemeyi yapar, sabırla sonuca ulaşmaya çalışır
4.10	Yardımlaşma	Rüstem Abi zor durumda kalınca Rafadan Tayfa, bölüm sonuna kadar ona doğru tarifi bulması için yardım eder.

Tablo 20: Bölüm 20 İcat Peşinde

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.30	Saygı	Buluş yapmak isteyen Hayri'nin fikirleri çılgın olsa da arkadaşları saygıyla dinler.
2.36	Yardımsverlik	Yeni bir icat yapmayı çok isteyen Hayri'ye arkadaşı Kamil yardım etmeye çalışır.
6.08	Çalışkanlık	Uçmayı başarmak isteyen Kamil, hayal dünyasında Hezarfen Ahmet Çelebi ile karşılaşır. Ettiği sohbet sırasında Hezarfen Ahmet Çelebi Kamil'e herhangi bir icadı yapmak için emek sarf etmenin öneminden bahseder.
11.45	Çalışkanlık/Sabır	Yeni bir şey bulmak için sabırla çabalayan Hayri en sonunda vantilatörlü şapkeyi bulur. Arkadaşları bu icadı çok beğenir.
13.10	Cömertlik	Hayri arkadaşlarının da sıcaktan bunaldığını düşünerek, dondurma alıp ikram eder.

Tablo 21: Bölüm 21 Abrakadabra

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.00	Saygı	Bölümün ilk dakikasından itibaren Akın saygı ile Basri Amca'nın anlattıklarını dinlemektedir.
7.30		Bir gösteriye hazırlanan Akın için, Rüstem Abi onun emeğine saygı duymaları gerektiğini belirtir.
3.45-6.46	Çalışkanlık/Sabır	Basri Amca'nın eskiden illüzyonistlik yaptığını öğrenen Akın, bundan çok etkilenerek iyi bir illüzyon numarası bulmak için çabalar.
4.17	Selamlaşmak	Hayri selam vererek Akın'a nasıl olduğunu sorar.
7.26	Yardımlaşmak	Akın'ın hazırladığı gösteriyi izlemek için isteksiz gözüken Rafadan Tayfa ekibine Rüstem Abi Akın'ın emeğine saygı duyup ona yardım etmelerini ister.

Tablo 22: Bölüm 22 Uzay Yolculuğu

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
3.20	Çalışkanlık/ Sabır	Bölümün başında bir gazete haberi okuyan Rafadan Tayfa, uzaya gönderilmek için gönüllü arandığını öğrenir. Bu yolculuğa çıkabilmek için her türlü dayanıklılık testinden geçmeye çalışır, denemeler yaparlar.
8.49	Selamlaşma	Kamil karşılaştığı uzaylıya selam verir.
12.49	Vatanseverlik	Uzaya gittiklerini hayal eden Rafadan Tayfa “Vatan gibisi var mı?” diyerek uzaydayken vatanlarını özleyecekleri sonucuna varırlar.

Tablo 23: Bölüm 23 Gizemli Günlük

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
9.37	Yardımlaşmak	Rafadan Tayfa ekibi, rüzgarla gelen bazı kağıtlar bulur. Bu kağıtların bir günlükten düştüğünü düşünürler. Sonra’dan onların Basri Amca’nın kamyon şoförü iken yolda kalıp yardım etmek için aldığı kişilerin anlattığı anılar olduğu öğrenilir.
11.15	Cömertlik	Basri Amca anılarını anlatır. Bu anlattıklarında keman çalmayı çok istediğini öğrenen Rafadan Tayfa, Basri Amca’ya keman hediye eder.

Tablo 24: Bölüm 24 Öykü Yarışı

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.20	Cömertlik	Bir yarışma için hikâye yazan Akın, çalışmasında postacı karakterinden bahseder. Bu postacı karşılaştığı çocuğa kurabiye verir.
4.10	Yardıms severlik	Rüstem Abi, Akın'a güzel bir öykü yazmak konusunda yardımcı olur. İlham kaynakları konusunda fikir verir.
6.25	Cömertlik	Sevim ve Hale birbirlerine elma ve kiraz ikram eder.
8.10	Merhamet	Basri Amca oyun oynamak isteyen Yumak'ı okşar, ona yemek verir.
8.55	Çalışkanlık/Sabır	Bölümün başından beri öykü yazmaya çalışan Akın bundan vazgeçtiği sırada, ilham gelir ve sabırla tekrar yazmaya çabalar.
10.03	Cömertlik	Akın yazdığı hikâyede hazine paylaşan çocuklardan bahseder.
12.10	Çalışkanlık/Sabır	Bölüm başından itibaren gramofon arayan Mert, Hayri ve Kamil çabaları sayesinde gramofonu bulurlar. Sıkıntılara sabrederler ve bölüm sonunda onu çalmayı başarırlar.

Tablo 25: Bölüm 25 Hıçkırık

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.55	Yardımlaşma	Hıçkırık tutan Hayri bu durumdan çok rahatsız olmuştur. Arkadaşları buldukları yöntemlerle onu bu durumdan kurtarmaya çalışırlar.
2.55	Çalışkanlık	Rafadan Tayfa ekibi, bölüm başından bölüm sonuna kadar Hayri'ye yılmadan çözüm aramaya çabalarlar.
5.23	Selamlaşma	Akın "Merhaba Hale Abla" diyerek selam verir.

Tablo 26: Bölüm 26 Oyun Bozan

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
4.40	Yardımlaşmak/ Birlik Beraberlik	Oyun, Rafadan Tayfa'nın topaç oyunu ile başlar. Hayri ve Kamil sonuç konusunda tartışır ve küser. Diğer arkadaşları onları barıştırmak için yardım etmeye çabalar.
5.55	Çalışkanlık/Sabır	Arkadaşlarının küs kalmasına çok üzülen Sevim ve Hale de diğerlerine katılarak, Hayri ve Kamil'in barışmaları için büyük uğraşı sarf eder.
9.30	Çalışkanlık	Hayri ve Kamil boş durmamak için arkadaşlarına sürpriz olarak oyun alanını düzenlemeye çalışır.

Tablo 27: Bölüm 27 İz Peşinde

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
3.00	Yardımlaşma	Basri Amca'nın bahçesindeki eşyalar dağılmıştır. Basri Amca bu işi Hayri ve Kamil'in yaptığını düşünür. Mert arkadaşlarının yapmadığını düşünerek kimin yaptığının bulunması için onlara yardım eder.
3.32	Yardımlaşma	Mahalleden birinin duvarının boyaya ihtiyacı olduğunu gören Rüstem Abi, duvarı boyamak ister. Kamil ve Hayri de ona yardım etmek istediklerini belirtir.
4.14	Doğruluk	Basri Amca'ya verilen sözde durulması gerektiği vurgulanır.
5.35	Selamlaşma	Rüstem Abi "merhaba" diyerek selam verir.
7.35	Cömertlik/ Yardımlaşma	Komşunun duvarını boyayarak yardım eden Hayri ve Kamil'e Fatma Nine yemek gönderir.
11.30	Saygı	Basri Amca'nın bahçesinin nasıl dağıldığını bulmaya çalışan Mert, Basri Amca'nın gelişini hesaplamaya çalışır. Onun yürüme zamanını hesaplarken çok yavaş hareket ettiği ortaya çıkınca, Basri Amca alınmasın ve kırılmasın diye kelimeler dikkatle seçilerek, saygıyla söylenir.
	Çalışkanlık/Sabır	Bölüm başından sonuna kadar, Basri Amca'nın bahçesindeki eşyaların nasıl dağıldığının sebebini bulmaya çalışırlar, sabırla çözüme ulaşıncaya kadar aramaya devam ederler.
14.00	Merhamet	Basri Amca'nın bahçesine zarar verenin Yumak olduğu anlaşılır. Ona kızılmaz ve merhametle davranılır.

Tablo 28: Bölüm 28 Gurbetten Misafir

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.53	Selamlaşma	Basri Amca el sallayarak çocuklara selam verir.
3.30	Tevazu/ Yardıms severlik	Basri Amca'nın gurbetten bir arkadaşı gelecektir. Ondan bahsederken çok güzel özelliklerinin olduğu, buna rağmen çok mütevazı ve yardıms sever olduğu konuşulur.
8.23	Yardımlaşma	Mert birlik olup yardımlaşıp, gelecek olan misafirle yapılacak bir yarışta başarılı olunabileceğini söyler
10.14	Çalışkanlık/Sabır	Mert, gerekirse uzun saatler çalışıp yapamadıkları işleri öğrenebileceklerini söyler.
12.56	Selamlaşma	Basri Amca yanındaki misafirle birlikte çocukların yanına gelir ve "Merhaba" der.
13.00	Saygı	Misafir Remzi Amca ile tanışılır, saygı ile eli öpülür.

Tablo 29: Bölüm 29 Esnaf Dediğ in

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
4.36	Yardıms severlik	Kendi dükkânlarındaki baklava tepsilerini yanlışlıkla düşüren Hayri çok üzgündür. Arkadaşları zararın karşılanması için Hayri'nin babasının dükkânından aldıkları baklavaları satarak yardım etmeye çalışırlar.
5.00	Çalışkanlık/Sabır	Hayri'nin durumunu duyan arkadaşları yılmadan bölüm sonuna kadar gereken satışı yapmak için büyük çaba sarf eder.
11.04	Doğruluk	Hayri babasına verdiği sözü tutup gereken satışı yapınca "esnaf dediğ in sözünde durur" diyerek, verdiği sözde durmanın önemini belirtir.

Tablo 30: Bölüm 30 Maket Ev

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
11.20	Çalışkanlık/ Araştırma	Bölüm Mert'in yaptığı sürpriz maket evin incelenip o evle ilgili gizemli hayal kurmasını konu eder. Bölüm sonunda böyle güzel bir evi, marangoz amcasının yanında boş zamanlarında çalışan Mert'in emek vererek yaptığı konuşulur.

Tablo 31: Bölüm 31 Trafik Haftası

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.19-1.34	Saygı	Kamil oturduğu yerde uykuya dalmış rüya görmektedir. Sayıklamalarında bakkala gelen bir müşteriye “buyurun teyzeciğim”, annesinin bir isteğini duyunca “tamam anneciğim” şeklinde saygıyla konuşur.
3.31	Yardıms severlik/ Sorumluluk duygusu	Okulda trafik haftası dolayısı ile trafik sorumlusu seçilen Hayri, bu işi mahallede de yapmaya çalışır. Sevim ve Hale'nin karşıdan karşıya geçerken kurallara uymadığını görünce kuralları hatırlatarak yardımcı olur.
5.10	Selamlaşma	Hayri'yi geçerken gören Rüstem Abi, “hayrola Hayri?” diyerek selam verir.
5.37	Selamlaşma	Hayri; “hoşcakal Rüstem Abi” diyerek Rüstem Abi'den ayrılır.
5.44	Selamlaşma	Kamil, Hayri'yi görünce “hayırdır Hayri” diyerek söze başlar.
6.48	Yardımlaşma	Hayri, babasına bakkalda siparişleri sahiplerine ulaştırarak yardım eden Kamil'e bir el arabası bularak ağır siparişleri taşınması konusunda yardım eder.
7.18	Yardımlaşma	Akın ve Mert mahalleye yaya geçidi yapılması konusunda Hayri'ye yardım eder.
8.55	Saygı	Mahallenin büyüğü olan Basri Amca'ya, yeni yaya geçidinin açılışını yapması rica edilir.
11.16	Doğruluk	Akın, Hayri'nin trafik kuralları ile ilgili tutumunun yanlış olmadığını söyler. Yapması gerekeni yaptığını ve herkesin bu kurallara uymasının önemini vurgular.
12.28	Saygı	Kamil, karşıdan karşıya geçen Sevim'e yol hakkını verir ve bisikletle durup bekler.
13.43	Çalışkanlık	Hayri Trafik sorumluluğunu dikkatle yaptığı için Trafik Müdürlüğü'nden “Teşekkür Belgesi” alır.

Tablo 32: Bölüm 32 Rafadan Taşımacılık

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.05	Yardımseverlik	Rüstem Abi, Basri Amca'nın evini boya yapmak için, eşyaları dışarı taşımaya çalışır. Rafadan Tayfa, bu konuda yardımcı olmaya çalışır.
2.50	Çalışkanlık	Yaptıkları işi, dikkatle bitirmeye çalışırlar. Zor gelse de devam ederler.
4.38	Doğruluk/Sabır / Çalışkanlık	Mert, arkadaşlarına işin zor geldiğini görünce onları motive etmek için "bize güvenlerini boşa çıkarmayalım" der
7.30	Doğruluk	Çok yorulan Rafadan Tayfa, verdikleri sözü hatırlayarak, işi bırakmaktan vazgeçer.
8.25	Yardımseverlik	Tek başlarına yapamadıkları işler için yardımlaşmaya karar verirler.
11.10	Çalışkanlık	Mert işi bitirince "Üzerimize düşeni yaptık, iyi çalıştık" der.
13.26	Merhamet	Yumak taşınan eşyaların arasında kalmıştır. Rafadan Tayfa ona bir şey olmasından endişe ederek aramaya ve onu eşyaların altından çıkarmaya çabalarlar. Çıkardıklarında ise merhametle okşarlar.
14.35	Merhamet	Rafadan Tayfa, Basri Amca'nın eşyalara bir şey olmasından korktuğu için tedirgin davrandığını düşünürken, onun, kendilerine bir şey olmasından korktuğunu anlar. Rafadan Tayfa'ya bir şey olmadığını gören Basri Amca, Allah'a şükreder.
15.05	Yardımseverlik	Kendilerine gösterilen ilgiden memnun olan Rafadan Tayfa, boya bitiminde de eşyaları içeri taşımak için yardım edeceklerini söyler.

Tablo 33: Bölüm 33 Dünya Rekoru

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
5.54	Çalışkanlık	Akın'ın okuduğu rekorlar kitabından çok etkilenen Rafadan Tayfa, rekor denemeleri yapmaya başlar: bu denemeler sonrasında ancak çok çalışarak rekor kırabileceklerini konuşurlar.
9.07	Çalışkanlık/Sabır	Mert denemelerini yaparken “İnsan çalıştıkça geliştiriyor kendini” diyerek, amaca ulaşmada çalışmanın önemini dile getirir.
9.10	Yardımsverlik	Akın rekor denemelerinde abisi Mert'e yardım eder.
9.48	Selamlaşmak	Akın hikâye yazmaktadır. Hazırladığı hikâyede selamlaşma ifadeleri geçer.
10.20	Yardımsverlik	Hayri, rekor denemelerinde başarısız olunca arkadaşlarına yardım etmeye karar verir.
13.40	Çalışkanlık	Rüstem Abi rekor denemelerinde başarısız olan çocuklara moral vererek, çalışarak rekor kırabileceklerini söyler

Tablo 34: Bölüm 34 Tiyatro Kulübü

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
3.03	Yardımseverlik	Sevim ve Hale okuldaki tiyatro kulübünün eşyalarını getirirler. Amaçları onları tamir ederek okula yardım etmektir. Sökükleri dikip, bozuk eşyaları onarmak isterler.
3.50	Yardımseverlik	Hayri'ye işler çok zor gelse de konu okul olunca yardım etmek için elinden geleni yapar. Rafadan Tayfa iş bölümü yaparak eşyaları tamire çalışır.
6.16	Yardımseverlik	Kamil kız arkadaşlarına dikişte yardım eder.
11.01	Yardımseverlik	Akın tiyatro konusunda Basri Amca'dan yardım ister, Basri Amca kabul eder ve yönetmenlik yapmaya karar verir.
12.16	Selamlaşma	Tiyatro girişimlerinde bulunan Rafadan Tayfa oynadıkları bölümde, hoş geldiniz sefalar getirdiniz diyerek oyuna başlar.
12.45	Hoşgörü	Basri Amca ve Rafadan Tayfa oyunda yanlış yapan Hayri'ye kızmazlar. Hoşgörülü davranırlar.
14.39	Çalışkanlık/Azim	Tiyatro oynarken hata yapsalar da çalıştıkça daha iyi olacağını söylerler.

Tablo 35: Bölüm 35 Anı Rozetleri

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.19	Selamlaşma	Akın, Mert, Kamil ve Hayri'ye "merhaba" diyerek selam verir.
3.18	Cömertlik	Mert, Kamil ve Hayri birbirlerine anılarıyla ilgili rozet hediye ederler.
7.46	Yardımseverlik	Anlattıkları anılarda, acı biber yemek üzere olan Hayri'ye kardeşi Hale ve Rafadan Tayfa ekibi yardım eder.
10.18	Tevazu	Akın yaptığı iyiliklerden bahseden Sevim ve Hale'ye yaptıklarının büyük bir şey olmadığını düşündüğü için "Ne yapmışım ki" sorusunu sorar.
10.57	Merhamet-Yardımseverlik	Akın karıncalar yolun karşısına geçsin diye tünel yapar.
11.18	Merhamet-Yardımseverlik	Akın, çatıdan düşen kuş yuvasını yakalayarak yumurtalarını kurtarır.
11.24	Merhamet-Yardımseverlik	Akın komşunun kaçan muhabbet kuşunu bulur.
11.30	Merhamet-Yardımseverlik	Civcivleri koruyarak yardım eder.
11.41	Cömertlik	Akın'ın anlamlı olan yanının hayvanlara gösterdiği merhamet ve yardımseverlik olduğunu fark eden abileri, onun için de anı rozeti yapar.
12.00	Merhamet-	Yaptığı yardımların olması gerektiğini söyleyen Akın, her zaman çevredekilere ve hayvanlara duyarlı olmalıyız der.
12.48	Yardımseverlik	Akın mahallede yavrulayan kediye yemek verelim diyerek Rafadan Tayfa'yı bu işe yönlendirir.

Tablo 36: Bölüm 36 Rüya Peşinde

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
4.48	Yardımseverlik	Hayri bir rüya görür. Rüyada paylaştıkça çoğalan bir şeyden bahsedilmektedir. (Burada zekat ayetine de bir atıf yapılmaktadır.)
9.00	Saygı	Kamil, bakkalda sipariş alırken yoğun olmasına rağmen herkesle saygı ile konuşur.
9.38	Doğruluk	Kamil arkadaşlarına çok güvendiği için dükkânı onlara emanet ederek siparişleri yetiştirmeye çalışır.
10.12	Yardımseverlik	Kamil siparişleri yetiştirmeye çalışırken, Akın da diğerlerine yardım eder.
11.14	Yardımseverlik	Mert annesine pazarda yardım etmiştir.
13.16	Çalışkanlık	Mert ders çalışmak için izin ister ve arkadaşlarından ayrılır.
13.20	Yardımseverlik	Mert, “yarın annem komşulara aşure dağıtırken yardım edeceğim” der.
14.28	Cömertlik-Yardımseverlik	Mahallede dağıtılan aşureler herkese eşit olarak bölünerek ulaştırılır.

Tablo 37: Bölüm 37 Çöl Sıcağı

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.36	Adalet	Hale, sıcakta evlerine sipariş isteyenlere siparişlerini götüren Kamil'in durumuna üzüülerek bu durumun hiç adil olmadığını söyler.
2.10	Empati	Rafadan Tayfa sıcakta fenalaşacağını düşündükleri arkadaşlarına kâğıttan şapka yapıp atarak yardım eder.
4.00	Yardımseverlik	Sevim, Hale ve Mert sıcaktan bunalan Kamil'in kendine gelmesine yardım ederler.
5.05	Cömertlik	Akın, sıcaktan bunalan arkadaşlarına annesinin yaptığı limonatayı getirir.
6.40	Yardımseverlik	Susuzluktan fenalaşan Hayri'ye su verirler.
7.30	Empati/Diğerkâmlık	Akın, susayan Yumak'a kendi suyunu verir.
8.07	Merhamet/Yardımseverlik	Akın, sokak hayvanlarının ne kadar sıcakta ne kadar zor durumda kalabileceğini düşünüp onlara su kabı toplar. Susuzluklarını gidermek gerektiğini söyler.
9.36-10.13	Çalışkanlık/Yardımlaşma	Rafadan Tayfa, tüm hayvanlar için her yere su bırakmak için gayret ederler.
10.50	Cömertlik	Sevim ve Hale sıcakta çalışıp yorulan arkadaşlarına dondurma ikram eder.

Tablo 38: Bölüm 38 Masa Tenisi

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.00	Çalışkanlık	Rafadan Tayfa, mahalledeki boş alana futbol sahası yapmak için çabalar.
4.50	Doğruluk	Kamil ve Hayri, sahanın ortasında gördükleri ve kimin koyduğunu bilmedikleri masayı kaldırmaya çalışırlar. Mert sahibi olmadan masayı kaldırmanın doğru olmadığını ifade eder.
7.20	Cömertlik	Gizemli masanın bir tenis masası olduğu ve Rüstem Abi'nin çocuklar oynasın diye yaptırdığı ortaya çıkar.
8.10	Adalet	Saha konusunda anlaşmazlığa düşülünce Sevim adil olunması gerektiğini söyler ve oylama yapılmasını önerir.
9.10	Saygı	Erkekler oylar eşit çıksa da kız arkadaşlarına öncelik vererek o gün masa tenisi oynamalarına izin verirler.
12.00	Tevazu	Basri Amca masa tenisi konusunda eskiden oynadığı söylenince çok iyi oynamasına rağmen "bizden geçti" diyerek alçakgönüllü davranır.
13.15	Yardımsverlik/ Çalışkanlık	Masa tenisini çok iyi oynayan Basri Amca, Rafadan Tayfa'yı çalıştırabileceğini söyler.
13.35	Cömertlik	Rafadan Tayfa'nın masa tenisi oynaması için gerekli malzemeleri Basri Amca'nın verdiği anlaşılır.
14.07	Hoşgörü	Çocuklar oynarken bahçesinde keyifle oturup müzik dinleyen Basri Amca'nın ağzına masa tenisi topu girer. Basri Amca kızmaz ve hoşgörü ile gülümser.

Tablo 39: Bölüm 39 Çember Yarışı

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.00	Adalet	Sevim ve Hale oynadıkları oyunda sıraya riayet eder, kurallara dikkatle uyarlar.
2.05	Çalışkanlık/Sabır	Kamil, yapılacak çember yarışında başarılı olmak için büyük çaba sarfeder.
4.55	Saygı	Sevim ve Hale arkadaşlarının oynadığı çember oyununu oynamak istemeseler de onlara katılırlar. İsteklerine saygı duyarlar.
5.25	Cömertlik	Rüstem Abi, eski çemberleri tamir edip Sevim, Hale ve Akın'a hediye eder.
6.20	Tevazu	Basri Amca Rüstem Abinin eskiden çok güzel çember çevirdiğini söyler, Rüstem Abi tevazu ile cevap verir.
6.50	Çalışkanlık	Çemberi çok güzel çeviren Rüstem Abi, isterlerse onların da çalışarak zamanla öğreneceğini söyler.
10.00	Çalışkanlık	Yarış yapmaya karar veren Rafadan Tayfa, çok çalışır.
12.18	Tevazu	Hayri ve Kamil, yarışta çok iyi oldukları konusunda kibirlenirken kendini hiç övmeyen Hale yarışmada birinci olur.
12.39	Çalışkanlık	Rüstem Abi, Hayri'ye "Çalışmayı bırakınca ne oluyor gördün mü?" diyerek çalışmanın önemini belirtir.

Tablo 40: Bölüm 40. Gezgin Ekibi

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.19	Yardımseverlik	Hayallerinde kamp yapan Rafadan Tayfa'dan Akın, çanta hazırlamada abilerine yardım edeceğini söyler.
2.54	Yardımseverlik	Hayri'nin hayal kurmadığını gören Rafadan Tayfa'nın diğer elemanları, hayal kurma konusunda Hayri'ye yardım eder.
4.18	Saygı	Hayal dünyalarında yerlilerin eline düşen Rafadan Tayfa onlardan özür dileyerek durumu anlatmaya çalışır.
8.13	Cömertlik	Mert, yerlilerden kurtulmak için dünyanın her yerinde işe yarayacak bir yöntem kullanabileceklerini ve bunun ikram olduğunu söyler.
10.06	Yardımseverlik	Mert koşarken düşen arkadaşlarına yardım eder.
12.00	Cömertlik	Mert ve Akın'ın annesi, tüm Rafadan Tayfa ekibine sevdikleri yiyecekleri ikram eder.

1.5. Rafadan Tayfa Çizgi Filminde Yer Alan Değerlerin Değerler Eğitimi Açısından Ele Alınışı

Günümüzde bir çocuğun okul dışındaki vaktinin çoğunluğunun evde ve televizyon başında geçirdiğini kanıtlayan araştırmalar bulunmaktadır.³⁵⁶ Bu araştırmada çocukların televizyon karşısında geçireceği vakit ve onların izleyeceği programlardaki konular doğru seçildiğinde, birçok faydasının görülebileceği belirtilmektedir. Aksi durumda izlenen programların, kontrolsüz ve istenmeyen birçok davranışa yol açabileceği ifade edilmektedir.³⁵⁷ Çocuklar için ilk bakışta zararsız olduğu düşünülen bir çizgi filmin, çocukların beklenmedik yanlış davranışlarına sebep olabildiği de araştırmalar sonucu elde edilen bulgular arasındadır.³⁵⁸ Nitekim bir çizgi filmin sebep olduğu yüksek kattan atlama davranışı, bu araştırmaları kanıtlar niteliktedir.³⁵⁹ Ancak burada üzerinde durulması gereken asıl husus, çocukların bu programların sonunda sadece olumsuz davranışlar sergilemesi değil hayatı algılama biçimlerinde bıraktıkları kalıcı izlerdir. Olumsuz her algı, çocukların zihin dünyasında, iyi-kötü, güzel-çirkin her yargıyı farklı düşünmelerine neden olabilmektedir.³⁶⁰ Bu nedenle onların izleyebileceği programların, dikkatle hazırlanması ve uzmanlar yardımıyla hayatlarına yön verecek davranışlar ile karakterlerine olumlu katkı sağlaması planlanarak oluşturulması gerekmektedir.

Çalışmamızın bu aşamasına kadar yaklaşık 80 bölümü yayınlanan “Rafadan Tayfa” çizgi filminin ilk 40 bölümü çalışmada ele alınmıştır. İzlenen bölümlerde yer

³⁵⁶ Mehmet Mete, *Televizyon Yayınlarının Türk Toplumı Üzerindeki Etkisi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999, s.41.

³⁵⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz: Gökçen Göçen, “Okuma ve Televizyon”, *Yaşam Boyu Okuma Eğitimi*, Edit. Alpaslan Okur, Pegem A Yayınları, İstanbul, 2013, s.246.

³⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Yaşar, “Çizgi Filmlerdeki Saldırgan İçerikli Görüntülerin, Çocukların Serbest Oyunları Sırasındaki Saldırganlık Düzeylerine Etkisi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 20, Sayı 2, (2011), s.279-298; Melike Seher İşsever, *Çizgi Filmlerdeki Şiddetin İlkokul Öğrencileri İle İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008; Münire Temel, Melahat Akgün Kostak, Ülfiye Çelikkalp, “Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerdeki Şiddetin Belirlenmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, Cilt 7, Sayı 3, (2014), s.199-205.

³⁵⁹ <http://www.milliyet.com.tr/2000/11/25/yasam/yas05.html> (erişim tarihi:17/03/2018).

³⁶⁰ Selda İçin Akçalı, “Tüketim Toplumunda Çocukluğun Yitişi”, *Çocuk ve Medya*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2015, s.5.

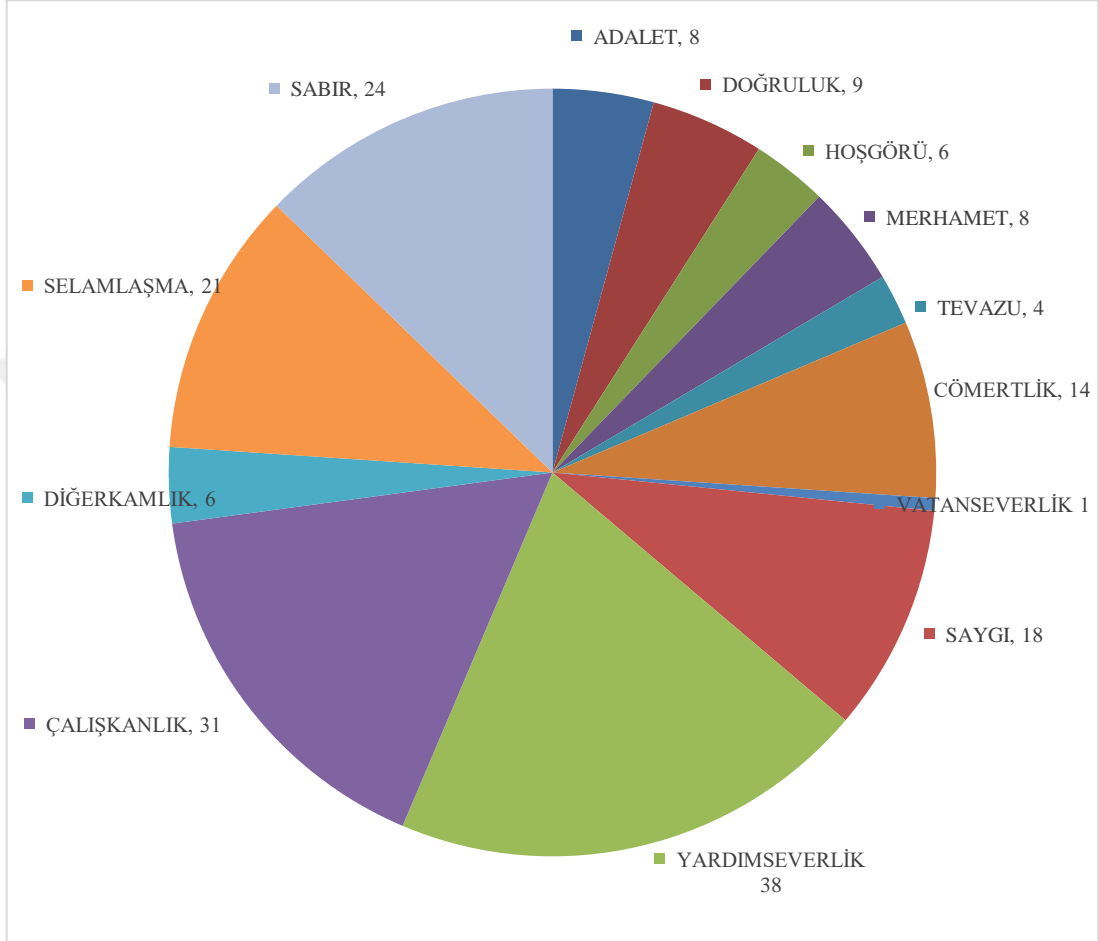
alan ve bir önceki başlıkta tablolar halinde ayrıntılı olarak ortaya konulan değerler, bu başlıkta grafik haline getirilerek bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda tüm değerler önce tek tabloda daha sonra grafik halinde verilmiştir. Ardından her bir değer ayrı başlıklarda bölümler içerisindeki özellikleri yer alışları ve bağlamı dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Tablo 41: Rafadan Tayfa Bölümlerinde Yer Alan Değerlerin Toplu Analizi

Rafadan Tayfa'nın ilk 40 bölümünde yer alan değerler													
BÖLÜMLER	ADALET	DOĞRULUK	HOŞGÖRÜ	MERHAMET	TEVAZU	CÖMERTLİK	ÇALIŞKANLIK	SABIR	SAYGI	YARDIMSEVERLİK	DİĞERGAMLİK	VATANSEVERLİK	SELAMLAMA
1	x	x	x	x			x	x	x	x	x		
2					x		x	x	x	x	x		x
3			x				x	x		x			
4	x	x	x			x	x	x		x	x		x
5		x				x	x	x		x			x
6	x									x			x
7	x		x			x	x	x	x	x			
8						x	x	x	x	x			
9			x				x	x	x	x			x
10										x	x		
11	x			x		x	x	x	x	x			x
12				x		x	x			x			
13							x			x			x
14						x	x	x	x	x			
15										x			
16				x			x	x	x	x			x
17								x		x			x
18								x	x	x	x		
19							x	x	x	x			
20						x	x	x	x	x			
21							x	x	x	x			x
22							x	x				x	x
23						x				x			
24				x		x	x	x		x			
25							x			x			x
26							x	x		x			
27		x		x		x	x	x	x	x			x
28					x		x	x	x	x			x
29		x					x	x		x			
30							x						
31		x					x		x	x			x
32		x		x			x	x		x			
33							x	x		x			x
34			x				x			x			x
35				x	x	x				x			x
36		x				x	x		x	x			
37	x			x		x	x		x	x	x		
38	x	x	x		x	x	x		x	x			
39	x				x	x	x	x	x	x			
40						x			x	x			
Toplam	8	9	6	8	5	14	31	24	18	38	6	1	21

Grafik 1: Rafadan Tayfa Çizgi Filminin ilk kırk bölümünde yer aldığı tespit edilen değerler ve bölümlerde yer alma sayıları.

Grafik 1'e göre Rafadan Tayfa çizgi filmde en sık yer verilen değer yardımseverliktir. 38 bölümde tespit edilen yardımseverlik değerinin bazen arkadaşlara, bazen mahallenin yaşlılarına, bazen de çevre bilinci ile hayvanlara gösterildiği anlaşılmaktadır. Özellikle dayanışma, birlik beraberlik, sosyal sorumluluk bilinci ile işlenen yardımseverlik değerinden sonra ikinci sırada 31 bölümde geçen çalışkanlık değeri yer almaktadır. Çalışkanlık değeri, salt çalışkanlık olarak verilmemektedir. Azim, dayanma gücü, zorluklardan yılmama şeklinde ele alınarak çocukların hedef davranışları üzerinde katkısı olacak şekilde sunulmaktadır. Üçüncü sırada çalışkanlık ve azimle sıkı bir bütünlük gösteren sabır değerinin verildiği görülmektedir. 24 bölümde yer alan sabır, hikâye boyunca hedefe varma

konusunda azmeden ekibin önemli bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Dördüncü sırada, 21 bölümde yer alan selamlaşmanın olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Selamlaşma, kimi zaman bir sözcükle yapılırken, kimi zaman bir el sallama şeklinde gerçekleşmektedir.

Beşinci sıradaki değer, 18 bölümde tespit edilen saygı değeridir. Saygı değeri, Rafadan Tayfa'da sadece büyüklere değil, hem yaşlılarına, hem küçüklere gösterilen bir değer olarak işlenmektedir. Bu durum, saygılı olmanın sadece büyüklerle konuşurken değil, herkese gösterilmesi gereken bir değer olması açısından çok önemlidir. Zira saygı göstermek kimi zaman hakka saygı, adalete saygı gibi soyut kavramlarla özdeşleşmektedir. Bu nedenle çocuk izleyici kitlesinin, saygıyı sadece büyüklere karşı takınılan bir tutum olmadığını görmesi, oldukça yerinde bir sunumdur.

Altıncı sırada, cömertlik değerinin yer aldığı görülmektedir. Cömertlik değerinin yardımseverlikle yakından ilişkisi bulunmaktadır. Ancak Rafadan Tayfa'da yer alan cömertlik, özellikle sahip olduğu şeyleri başkalarıyla paylaşmaya dayalıdır. Kimi zaman arkadaşlarla paylaşılan şeylerle anlatılan cömertlik, bazen büyüklerin, mahalle çocuklarıyla paylaştıkları ikramlarla ifade edilmektedir.

Yedinci sıradaki değer doğruluktur. Doğruluk sahne itibariyle 6 bölümde görülen bir değer olsa da Rafadan Tayfa elemanlarının, hiçbir bölümde yalan söylememeleri, sözlerine sadık olmaları, emanete dikkat etmeleri, doğrulukla yakından ilişki içerisinde olan davranışlardır.

Sekizinci sırada tespit edilen iki değer bulunmaktadır. Bunlar 8 bölümde yer alan adalet ve merhamet değerleridir. Bunlardan adalet, oyunda sıra ile oynama, terazide nesnelere tartarken dikkat etme, arkadaşlar arası tartışmalarda eşit olma gibi davranışlarla ekrana yansıtılmaktadır. Adalet gibi 8 bölümde geçen merhamet değeri, yaşlılara, akran gruplarına, hayvanlara gösterilen farklı olay örüntüleri ile anlatılmaktadır.

Dokuzuncu sırada yine iki değer karşımıza çıkmaktadır. Bunlar diğerkâmlık/ empati ve hoşgörüdür. Günümüzde unutulmaya yüz tutmuş değerler arasında bulunan diğerkâmlık, başka birinin ihtiyacını kendi ihtiyacından önde görmek şeklinde düşünülecek olursa empati ile yakın anlamlara gelmesi, dolayısıyla büyük

ölçüde birlikte düşünülerek ele alınmaktadır. Kendini başkasının yerine koyarak yapılan davranışlar, bu kategoride değerlendirilmektedir.

Onuncu sırada tevazu değeri karşımıza çıkmaktadır. Küçük yaştaki çocuklar, tevazu ya da eş anlamlısı alçakgönüllülük terimi, tam olarak anlayamaları da, 4 bölümde açık bir şekilde sahnelenmektedir. Son sırada 1 kez rastlanan değer vatanseverlik bulunmaktadır. Ancak, her bölümde yer alan milli kültürümüze ait olan eserlerin, mimari yapıların girişte ve aralarda görüntü olarak yer alması, dolaylı bir vatanseverlik değeri sayılabilir. Zira Rafadan Tayfa çizgi filminden önce yapılan yapıtların pek azının kültürel öğeler üzerine kurgulandığı görülmektedir.

Bundan sonraki başlıklarda Rafadan Tayfa'nın ilk 40 bölümünde yer alan değerlerin bölüm içerisinde nasıl işlendikleri ayrıntılı olarak işlenmiştir. Bu bağlamda açıklayıcı olacakları ve söylenenleri daha anlaşılır kılacakları düşüncesiyle ilgili sahnelerden bazı şekil ve fotoğraflardan yararlanılmıştır.

1.5.1. Yardımseverlik

Çalışmamızda, belirtildiği üzere Rafadan Tayfa Çizgi Filmi'nin, izlenen 40 bölümünde pek çok değere yer verilmektedir. Bu değerler arasında en fazla öne çıkanın da yardımseverlik olduğu görülmektedir (bkz: tablo 41). Yardımseverlik filmde bazı bölümlerde mahallenin yaşlılarına sergilenen bir tutum şeklinde işlenirken bazı bölümlerde komşulara, arkadaşlara veya hayvanlara karşı gösterilen bir tutum şeklinde işlenmektedir. Öğrenme kuramlarından bilişsel öğrenme kuramına göre, parçalardan bütüne ulaşan öğrenme, bilginin kalıcılığını sağlamaktadır. Özellikle problemlerin uygun şekilde çözümlerinin verildiği bir öğretim şekli, öğrenmeyi oldukça kolaylaştırmaktadır.³⁶¹ Çizgi filmin yardımseverlikle ilgili bölümlerinde, olaylar parçalar halinde verilerek, izleyici kitlesinin anlayabileceği şekilde aktarılmaktadır. Bölümlerdeki yardımseverlik değerinin davranışlara yansıyan hali, öğrenme kuramlarından sosyal öğrenme kuramına göre incelendiğinde taklit-gözlem-model alma şeklindeki üç temel aşamanın gerçekleşmesini sağlayan bir konu bütünlüğünün olduğu görülmektedir.³⁶²

Resim 14: “Kadın İşi” ; Sevim ve Hale'nin, Basri Amca'ya “Yaşlılar haftası” nedeni ile yardım ettiği sahne (Bölüm 2)

³⁶¹ İsmail Sağlam, “Bazı Öğrenme Kuramları ve Din Öğretimi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, (2009) s.260.

³⁶² Sağlam, a.g.m., s.263.

Resim 15: “Tiyatro Kulübü”, Hayri ve Kamil’in okullarındaki tiyatro kulübündeki eşyaları tamir etmek için taşımaya yardım ettikleri sahne (Bölüm 34)

1.5.2. Çalışkanlık

Rafadan Tayfa dizisinde en çok tekrar eden ikinci değer çalışkanlıktır. Okul çağı yaş grubunu hedef kitle olarak belirleyen Rafadan Tayfa çizgi filminde yer alan bu değer, özellikle çocuklarda gerçekleşen “sosyal öğrenme” açısından incelendiğinde olumlu anlatımlara yer verildiği görülmektedir. Sosyal Öğrenme kuramının önde gelen isimlerinden Albert Bandura’ya göre gözlenen davranışlar taklit yoluyla kazanılarak öğrenmeyi etkileyebilmektedir. Basit bir taklit olmayan bu öğrenme bilişsel anlamda oldukça önemlidir. Doğrudan ya da dolaylı verilen pekiştireçlerle davranış kalıcı hale gelebilmektedir.³⁶³ Rafadan Tayfa çizgi filminde işlenen değerlerde, çocukların gözlemleyerek öğrenebileceği birçok davranış örneği bulunmaktadır. Özellikle bu değerlerin, aynı bölüm içerisinde farklı pekiştireçlerle bireyin karakterlerinde yerleşen davranışlar haline gelmesi sağlanmaktadır. Dizide yer alan her çalışkanlık davranışının mahalledeki diğer bireyler tarafından takdir edilmesi, bu davranışların toplumda beğeni aldığını açıkça ortaya koymaktadır. Dolayısıyla söz konusu davranışların izleyen çocuğun dünyasında bu anlamda olumlu etki bıraktığı/bırakacağı ifade edilebilir.

Rafadan Tayfa’da yer alan çalışkanlık değeri, Erikson’un sosyal gelişim kuramı açısından ele alındığında da şu değerlendirmeler yapılabilir. Erikson’a göre okul çağındaki çocuk, kazanması gereken beceriler ve davranışlarla ilgi çatışma

³⁶³ Erden ve Akman, a.g.e., s.146.

yaşamaktadır. Çalışkanlığa karşı aşağılık duygusunun geliştirildiği bu dönemde çocuk, zıt duygularla yaşamını şekillendirmektedir.³⁶⁴ Kendinden beklenen davranışları göstermek için büyük çaba sarf ederek ve bu yaşlarda (6-12) oyunlarla arkadaşlıklar kurarak daha fazla sosyalleşmektedir. Ortaya koyduğu davranışlar, onu ya çalışkan, ya da başarısız yapar. Bu durumda onun örnek alıp yaptığı davranışlar kendini ya başarılı ya da başarısız hissetmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda duyarlılıkta da en parlak dönemin yaşandığı bu yaş aralığı,³⁶⁵ çocuğun birçok değeri öğrenip içselleştirmesi için de verimli bir zaman dilimidir.

Resim 16: “Evlere Servis” Rafadan Tayfa'nın arkadaşları Kamil'in bakkalında, bakkalın kapanmaması için çalıştıkları sahne (Bölüm 4)

Çalışkanlık bazı bölümlerde araştırmaya teşvik edici bir senaryo ile verilmektedir. İcat Peşinde bölümünde, çocukların bir şeyler icat etmeye çalışması, rol-model alınan karakterler olmaları hasebiyle önemli bir sahnedir.

Resim 17: İcat Peşinde, Rafadan Tayfa'nın başında, kendi icatları olan, serinleten pervaneli şapkaları var (Bölüm 20)

³⁶⁴ Cüceloğlu, a.g.e., s.353.

³⁶⁵ Akboy, a.g.e., s.171.

1.5.3. Sabır

Karşılaşılan zorluklarla mücadele etmeye yardımcı olan sabır, üzüntü veya sıkıntı veren durumlar karşısında, bu durumların geçmesini bekleme anlamına gelmektedir.³⁶⁶ Bu anlamda sabır, azim ve çalışkanlık değerleri ile de iç içe bir özellik arz etmektedir. Sabır değeri, henüz soyut çağda olan çocuklara anlatılması kolay olmayan bir değerdir. Ancak, Rafadan Tayfa'nın pek çok sahnesinde, sabırla yaptıkları işler, dolaylı bir anlatımla, çocuklara azim, kararlılık ve sabırla hedefe nasıl varılacağını anlatmaktadır. Bir oyunu sürdürürken, bir aleti kullanırken, yeni bir maceraya atılırken, kararlı bir şekilde ve sabırla hareket etmeleri, izleyici kitlesine de karşılaştığı zor durumlarda nasıl davranmaları gerektiği konusunda ışık tutmaktadır.

Resim 18: “Define Sandığı” Rafadan Tayfa'nın, bilmeceleri bularak, sabırla gizli sandığı bulma çabalarının anlatıldığı sahne (Bölüm 8)

Resim 19: “Bir İki Üç Tıp” Akın'ın sabırla hiç konuşmadan akşamı beklediği sahne (Bölüm 5)

³⁶⁶ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=SABIR (erişim tarihi: 01.10.2018).

1.5.4. Selamlaşma

Selamlaşma kişiler arası iletişimde önemli rolü olan değerlerdendir. İlişkileri olumlu ya da olumsuz etkileyen bir davranış olan selamlaşmaya Rafadan Tayfa çizgi filminin hemen her bölümünde rastlanmaktadır. Bu değerın işlenmesi, özellikle sosyal öğrenme açısından çok önemlidir. Görerek model alma yoluyla öğrenmenin gerçekleştiği sosyal öğrenmede, selamlaşmanın çocuklar tarafından gözlemlenmesi öğrenilmesi/kazanılması kolaylaşmaktadır. Özellikle, hem büyüklerin küçüklere, hem de küçüklerin büyüklere verdiği selamlar, çocukların sadece akran grubu ile değil, sevgi ve saygı gereği herkese selam vermesinin önemini vurgulamaktadır.

Resim 20: “Kazan Dairesi” Oyun oynayan çocuklara, sokaktan geçen Rüstem Abi’nin el sallayarak selam verdiği sahne (Bölüm 6)

1.5.5. Saygı

Bir kişiye, bir düşünüşe, bir eyleme, bir başarıya yüksek değer vermekten doğan özel bir duygu³⁶⁷ anlamına gelen saygı değeri, Rafadan tayfa çizgi filminde birçok bölümde karşımıza çıkmaktadır. Filmde büyüklere saygı dışında akranlara ve küçüklere saygı da gözlenmektedir. Özellikle fikirlere saygının yer aldığı pek çok bölümde, Rafadan Tayfa Ekibi birbirlerini saygı ile dinleyerek, sorunlara çözüm bulmaya çalışmaktadır. Mahalle büyüklerine gösterilen hürmet ve saygı da izleyici kitlesi tarafından kolayca anlaşılabilir şekilde aktarılmaktadır.

³⁶⁷http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58ade5b9e1bcf0.10601772 (erişim tarihi: 23.02.2017).

Resim 21: “Abra Kadabra”: Basri Amca gençliğini anlatırken, Akın’ın O’nu saygı ve ilgi ile dinlediği sahne (Bölüm 21)

1.5.6. Cömertlik

Eli açıklık anlamına gelen cömertlik, Rafadan Tayfa çizgi filminde yer alan değerlerdendir. Sadece ihtiyaç sahiplerine değil, ihtiyaç sahibi olmayan kimselere de yardımı ve eli açık olmayı gerektiren cömertlik,³⁶⁸ Rafadan Tayfa çizgi filminin 40 bölümünün 14’ünde bulunmaktadır. Bencillikten kurtulmanın bir yolu olan cömertlik, Rafadan Tayfanın en önemli özelliklerindedir. Çocuklar için söz konusu olan pek çok şeyi paylaşan ekip, aynı zamanda bu paylaşımlarla birlik ve beraberliği sağlamaktadır. Zorunlu paylaşım değil severek ve isteyerek paylaşımların yapıldığı bölümlerde özellikle ikram etmeye teşvik dikkat çekmektedir.

Resim 22: “İcat Peşinde” Hayri’nin arkadaşlarına dondurma ikram ettiği sahne (Bölüm 20)

³⁶⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz, <http://www.islamansiklopedisi.info/index.php?klme=c%C3%B6mertlik> (erişim tarihi: 14.02.2017).

1.5.7. Doğruluk

Doğruluk, adaletin bir basamağı olan değerdir. Rafadan tayfa çizgi filminin 9 bölümünde doğrulukla ilgili sahne bulunmaktadır. Sözde durmanın önemi, sıraya riayet etme, hak gözetme, sır tutma gibi anlatımlarla karşımıza çıkan doğruluk değeri, hiçbir bölümde şaka da olsa yalan söylemeyen çocuklar Rafadan Tayfa ekibinin en önemli özellikleri arasındadır. Doğruluk ve doğru sözlü olma konusunda, mahallenin abisi Rüstem Abi ile Basri Amca'da tam bir rol modeldir. Her bölümde yapılabilecek yanlış davranışlarla ilgili çocuklara rehberlik ederek, onların doğruyu bulmalarını sağlamaktadırlar.

Resim 23: “Rafadan Taşımacılık” Basri Amca'nın evine boya yapılmadan önce eşyalar konusunda yardımcı olan Rafadan Tayfa'ya işler zor gelince Mert'in verdikleri sözü hatırlattığı sahne (Bölüm 32)

1.5.8. Adalet

Adalet değeri, çocuklara doğrudan anlatılması güç olan bir değerdir. Ancak henüz yaşı küçük olsa da çocuklar, özellikle oyunlarında adaleti öğrenebilmektedir. Sıra ile oynama, kurallara uyma, çocuklar için adaletin göstergesi uygulama örnekleridir. Rafadan Tayfa'nın izlenen 40 bölümünde de 8 kez adalet değerine rastlanmıştır. Özellikle terazi tartarken hassasiyetle kontrollerini yapan Kamil, “Ölçtüğünüzde ölçmeyi tam yapın, doğru terazi ile tartın. Bu daha hayırlı, sonuç bakımından daha güzeldir”³⁶⁹ ayetine örnek teşkil eden bir tutum sergilemektedir.

³⁶⁹ İsra; 17/35.

Resim 24: “Evlere Servis” Dükkânda babasına yardım eden Kamil’in terazide ürünleri titizlikle tarttığı sahne (Bölüm 4)

1.5.9. Merhamet

Rafadan Tayfa çizgi filminde merhamet değeri sadece insanlar için değil, yeryüzündeki tüm canlılara karşı gösterilmesi gereken bir değer olarak işlenilmektedir. İhtiyaç sahibi kimselere gösterilen merhametten, sokak hayvanlarına gösterilen merhamete kadar her canlıya merhamet duygusu beslenmesinin gereği farklı bölümlerde anlatılmaktadır. Olaylar özellikle farklı görseller kullanılarak çocukların anlayabileceği şekilde anlatılmaktadır.

Resim 25: “Ekmek Teknesi” Akın’ın evsiz olan kaybolmuş köpeği sahiplendiği sahne (Bölüm 1)

1.5.10. Hoşgörü

Rafadan Tayfa çizgi filminin 6 bölümünde görülen hoşgörü değeri, dolaylı olarak farklı bölümlerde yaklaşık 15 defa yer almaktadır. Ancak araştırmada doğrudan işlenenler esas alınmakta ve değerlendirilmektedir.

Resim 26: “Uçurtma Şenliği” Basri Amca’nın bahçesine uçurtmalarını düşürüp O’nu rahatsız ettikleri için kızacağını düşünen Rafadan Tayfa’ya Basri Amca kızmadığı ve onlar için yeni bir uçurtma yaparak şenliğe katılmalarını sağladığı sahne (Bölüm 7)

1.5.11. Diğerkâmlık/Empati

Bir kimsenin, kendisi ihtiyaç içinde bulunsa bile sahip olduğu imkânları başkalarının ihtiyacını karşılamak üzere kullanması, onların yararı için fedakârlıkta bulunması anlamına gelen diğerkâmlık, empati ile ilişkili bir değerdir.³⁷⁰ Empati kurmak karşıdaki kişinin yerine kendimizi koymak iken diğerkâmlık, kendimizden önce başkasını düşünmektir. Rafadan Tayfa’nın 6 bölümünde, diğerkâmlık empati örnekleri görülmektedir.

Resim 27: “Ekmek Teknesi”: Köpeğini çok seven Akın’ın, yalnız olduğunu düşünerek arkadaş olması için onu Basri Amca’ya bıraktığı sahne (Bölüm 1)

³⁷⁰ Mustafa Çağrı, “İsar”, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: DİB Yayınları, Cilt 22, (2000), s.490.

1.5.12. Tevazu

Alçak gönüllülük anlamına gelen tevazu, kişinin üstün yönleri karşısında büyülenmeme davranışıdır. Mütevazı insan, kendi ile ilgili bir özellekle ilgili olarak, kendini beğenmekten uzak durur, bunu övünme sebebi olarak görmez. Tevazu, Kur'an'da da açıkça emredilen ahlaki erdemlerdendir.³⁷¹ Kibrin zıddı olan bir tutum olan tevazu, Rafadan Tayfa çizgi filminin ilk 40 bölümünde 5 kez tekrar etmektedir.

Resim 28: “Anı Rozetleri” konusunda sokak hayvanlarına yardım eden Akın ile O’nu kutlamaya gelen arkadaşları Hale ve Sevim arasında “Mütevazı” ifadesinin geçtiği sahne (Bölüm 35)

1.5.13. Vatanseverlik

Vatanseverlik değeri, izlenen 40 bölümden sadece 1 bölümde doğrudan işlenmekle birlikte, Çizgi filmin fragmanı ve jenerik müziğindeki İstanbul görüntülerinde yer alan görseller, milli kültürle ilgili olduğu için dolaylı da olsa vatanseverliği çağrıştırmak ya da ona işaret etmektedir.

Resim 29: Farklı tarihi eserlerin görselde kullanıldığı sahne (Her bölümde ortalama 5 defa gösterilmektedir)

³⁷¹ İsra:17/37.

1.5.14. Rafadan Tayfa Çizgi Filminde Tespit Edilen Olumsuz Davranışlar

Rafadan Tayfa Çizgi Filmi'nde yer alan değerlerin, pek çok yerli- yabancı çizgi filme göre oldukça fazla olduğu araştırmamız sonucu ortaya çıkan bulgulardandır.³⁷² Bununla birlikte araştırmamızda, 1. bölümde Basri Amca'nın bahçesinden izinsiz elma alma davranışı, hemen her bölümde Hayri'nin yemeklere olan düşkünlüğünü ve diğer kahramanlara göre aşırı yiyecek tüketmesi olumsuz mesajlardandır. Aynı şekilde bazı bölümlerde Hayri ve Kamil arasında geçen atışma ve karşılıklı tartışmaların olumsuz mesaj içerdiği düşünülebilir. Ancak filmin hedef kitlesi 6-12 yaş olduğu ve her tartışmanın sonu tatlıya bağlandığı için izleyenler açısından bu durumun kötü bir rol model teşkil etmediği söylenebilir.

2. Ramazan Tayfa Çizgi Filminin 10 Bölümünün Değerlendirilmesi

Rafadan Tayfa dizisinin, çocuklar tarafından beğenilmesi, Ramazan Ayı'na özel "Ramazan Tayfa" bölümlerinin hazırlanmasında etkili olmuştur. Önemine binaen bu bölümlere çalışmada yer verilerek gerekli değerlendirmeler yapılmıştır. Ramazan Tayfa daha giriş kısmındaki

Hoş geldin Ramazan

Bize derler Rafadan

Acıkınca sızlanma

Sabır verir Yaradan

Bize derler Rafadan

Herkes ayrı kafadan

Ne yapalım arkadaşlar

Böyle yaratmış yaradan

şeklindeki manisi ile dini değerlere vurgu yaparak başlamaktadır. Yine geleneksel enstrümanımız davul eşliğinde söylenen manilerde; Ramazan Ayı'nın özelliğine ve ona gösterilen hürmete binaen "hoş geldin" denilmesi, biz bilincinin vurgulanması,

³⁷² Ayrıntılı bilgi için bkz: Suat Cebeci, Recep Demir, "Çizgi Filmler Neyi Vaad Ediyor", *Diyanet İlmî Dergisi*, Cilt 54, Sayı 1, (2018), s.139-170.

sabrın oruç ile olan derin ilişkisi, farklılıklara saygının dile getirilmesi, bunun toplumsal anlaşmaya engel olmadığı ifade edilmesi açısından dikkate değerdir. Bunlarla birlikte bölümlerde Ramazan Ayı ile ilgili ayetlere de vurgu yapıldığı görülmektedir.³⁷³

Manilerin dışında, bazı bölümlerin jeneriğinde

“Bu sene yine heyecanla bekledik Ramazan Ayı’ni, Sahur ve İftar sofraları, top sesleri, maniler ve niceleri...İçten içe büyüyen hoşgörü tüm evleri ve sokakları kapladı.Bakın Rafadan Tayfa da tatlı ama farklı bir telaş içinde. Neden mi? Çünkü Ramazan Ayı’na özel bir program hazırlıyoruz. İsmi ne mi? Rafadan Tayfa Ramazan Ayı’nda oldu Rafadan Tayfa, haydi hep birlikte izleyelim” ifadeleri ve Akın karakterinin sesiyle Ramazan Ayı tanıtılmaktadır. Bu tanıtımda, Ramazan ile ilgili terimleri, Ramazan Ayı’na özel gelenek ve göreneklere, Ramazan Ayı’nda nasıl davranılması gerektiği ile ilgili bilgileri bulmak mümkündür.

Ramazana özel Ramazan Tayfa bölümlerinde kullanılan mahyalı görüntü, hem dini hem de kültürel açıdan önem arz etmekte ve mesaj yazılı ve görsel içerikli olarak verilmektedir.

Resim: 30 Ramazan Tayfa Giriş Fragmanından Bir Görüntü

Ramazan Ayı’na özel hazırlanan bölümlerde, Ramazan Ayı ile ilgili birçok terim, hikâyeleştirilerek anlatılmakta, konularla ilgili bağlantılar kurularak, çocukların anlayacağı şekilde ifadeler ve olay örüntülerine yer verilmektedir. Bu bölümlerin isimlerinden de anlaşılacağı üzere sahur, iftar, teravih, imsak, sabır... gibi terimler açıklanarak, önemine değinilmektedir. Ayrıca Ramazan Ayı’na özel mahya, davul, top atışı, iftar çadırı, pişi hayrı, Ramazan pidesi, gibi geleneklere de yer verilerek, bu

³⁷³ Bakara: 2/185.

geleneklerin çocuklar için ne anlam ifade ettiği vurgulanmaktadır. İlk bölüm Ramazan Arifesi'nde mahya yapımı gerçekleştirilmektedir. Ayrıca Ramazan Ayı'nın bekleşiindeki heyecan üzerinde durulmaktadır. Diyaloglardan birinde Hayri'ye hayatta en çok sevdiği şey yemek olduğu için iftar sofralarında heyecanlandığı söylenmiş, Hayri ise bu sözler üzerine şöyle cevap vermiştir:

- Tamam... bir lezzet uzmanı, bir gurme, bir yemek profesörü olabilirim. Ama konu Ramazan ve nefse hakim olmaksın, Hayri bir değil, beş değil, tam on Kamil iradesinde oruç tutar... Kamil bu söz üzerine

- Hayri sen yarım Hayri gücünde tutsan kâfi! Demiş, Hayri'de ona

- Orucu sana bir şey kanıtlamak için tutmayacağız Kamil Efendi, ben Ramazan'da, nefsimi kontrol edip, kendimi, içimi dışımı, sağımı solumu, kısacası her şeyimi memba suyu gibi tertemiz yapacağım! sözleri ile karşılık bulunmuştur. Bu diyalogda Hayri'nin ifadeleri Ramazan ve oruç ile ilgili prensipleri ortaya koyması açısından önemlidir. Yine aynı bölümde, küçüklerin yarım gün tutabilecek oruçtan bahsedilerek, kültürümüzde erken yaşlardan itibaren çocukken yavaş yavaş oruca alışılabileceğinin Akın karakteri ile anlatılması, izleyici kitlesi açısından dikkat çekicidir. Rafadan Tayfa'nın diğer üyelerinin Akın'a yavaş yavaş tam gün oruç tutabileceğini söyleyerek cesaretlendirmesi, din eğitiminde tedrici eğitimin önemini anlatmaktadır. Yayınlanan ilk bölümde, Teravîh namazının oruçtan bir gün önce başlaması ile ilgili bilgi verilmekte, sahur da açıklanmaktadır. Diğer bir bölümde Ramazan Ayı'nda paylaşmanın önemine vurgu yapılmakta, ilerleyen yaşlarına rağmen, mahalleliye pişi yapan Fatma Nine ve Basri Amca'nın diyalogları verilmektedir. Sinirli gözükken Fatma Nine'ye bakan çocuklardan Sevim:

- Fatma Nine oruç tuttuğu için mi sinirli? diye sorunca, Fatma Nine:

- Bugün doktora gittiğim için niyetlenemedim, der. Sevim:

- Peki, niye kızgınsın? dediğinde Fatma Nine:

- Kızgınlığım oruç tutamadığım için, baksanız ya Basri Amcanıza keyfi pek yerinde... diyerek, orucun insan psikolojisine ne ölçüde katkıda bulunduğuna vurgu yapmaktadır. Ayrıca tutulamayan oruçların kaza edilmesi kuralı da bu çerçevede hatırlatılmaktadır.

Ramazan Tayfa'nın her bölümü, bölüm başlığı ve içerik bütünlük arz etmekte, kendine has üslubuyla Ramazan Ayı ile ilgili terimleri çocuklara öğretmeye çalışmaktadır. Bölümlerin tamamı, akılda kalıcı isimleriyle bilginin kalıcılığına katkıda bulunmaktadır. Ramazan Arifesi isimindeki ilk program, orucun ve teravihin ilk gününü anlatmaktadır. Açlığına gem vuramayan Hayri bile sabrı anlatmakta, Akın küçük yaşta olmasına rağmen halk arasında “tekne orucu” denen yarım günlük bir oruç tutacağını ifade etmektedir. Mahya yapımı, sahur, teravih gibi kavramlara yer verilen bu bölüm, oldukça açıklayıcı ve öğretici bilgiler içermektedir. Top Patladı, bölümünde, topunu patlatarak orucunu bitirmek isteyen Hayri'ye arkadaşları topun akşam ezanında atılacak tarihi top olduğunu söyler. Ayrıca “İftar Çadırı, Pide Kuyruğu, İftar Yemeği, Veresiye Defteri, Orucu Ne Bozar, Orucu Unutmak, Ramazan Davulu, Pişi Dökme” bölümleri isimlerinde geçen terimleri ve bunlarla ilgili kültürel gelenekleri ortaya koyan olay örüntülerini de ele almaktadır.

2.1. Ramazan Tayfa Çizgi Filminin 10 Bölümünde Yer Alan Değerlerin Analizi

Rafadan Tayfa yapımcıları tarafından Ramazan Ayı'na özel olarak hazırlanan “Ramazan Tayfa” bölümleri, çizgi filmin ilk 40 bölümünde olduğu gibi süreleri ile birlikte analiz edilerek çalışmada ele alınmıştır. Analizler yapılırken yer verilen değerler bölümlerde yer alışları itibariyle gösterilmiş, tespit edilen değerlerin yer aldığı sahne ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Tablo 42: Ramazan Tayfa “Ramazan Arifesi”

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.24	Yardımlaşma	Rafadan Tayfa ekibi, Ramazan dolayısı ile Mahya ışıkları hazırlayan Rüstem Abi’ye yardım eder.
1.50	Doğruluk	Ramazanın amacı ile ilgili nefse hâkim olmak konuşulur. Bunun da doğru davranışlarla olabileceği belirtilir.
2.05	Sabır	Hayri, orucu anlatırken sabrın önemine dikkat çeker
2.35	Adalet	Akın’ın yaşı küçük olduğu için kısa oruç tutar.
2.45	Hoşgörü/Merhamet	Akın’ın orucu tam tutamayacağı için üzülmesine merhametle yaklaşan ağabeyleri, hoşgörü ile böyle olmasının sebebini anlatırlar
1.30-5.00	Çalışkanlık	Rafadan Tayfa, işi bitene kadar Rüstem Abi’ye yardım ederler ve sonrasında da teravih ve sahura hazırlık yaparlar.
4.06	Selamlaşma	Bölümün sonunda Rüstem Abi’ye iyi akşamlar diyerek veda ederler Not: Bölüm sırasında, Ramazan Heyecanı, Teravih, nefse hakim olma, Ramazan’a hazırlık gibi konuşmalar geçer

Tablo 43: Ramazan Tayfa “Top Patladı”

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.58	Empati/Diğerkâmlık	Bir an önce orucunu tamamlamak isteyen Hayri, oynadıkları futbol topunu patlatmak ister. Top patlayınca orucun tamamlanıp, iftar vaktinin başlayacağını düşünür. Arkadaşları o topun bu top olmadığını söyler ve Ramazan’ın sadece aç kalmak değil yoksulların halinden anlamak olduğunu vurgularlar.
	Sabır	Hayri, normal zamanda hiç aç kalamasa da sabırla iftar vaktini bekler.

Tablo 44: Ramazan Tayfa “İftar Çadırı”

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.26	Selamlaşma	Akın Hayriye “Ne Haber” der.
5.25	Yardımlaşma	Hayri, Ramazan çadırında iftar verecek olan mahalleliye yardım etmektedir. Burada Hayri gizli yapmanın önemini belirtir.
5.26	Diğerkamlik	Hayri’nin yaptığı bu güzel işe, Akın ve diğerleri “Söyleseydin yardım ederdik” diyerek katılmak ister.
5.44	Doğruluk	Hayri’nin bu sırrı için: “Söyleseydin kimseye söylemezdik “ diyerek sır tutmanın önemine değinirler.
2----	Çalışkanlık/Sabır	Hayri, oruçlu olmasına rağmen, sabırla iftara kadar, mahalleliden yemek toplayarak, ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaya çabalar.
2---	Cömertlik	Mahalle sakinleri, evlerindeki yemeklerden cömertçe bolbol Hayri’ye verirler.
6.00	Hoşgörü	Arkadaşları çok güzel bir iş yaptığı için, Hayri’ye kırlmazlar.

Tablo 45: Ramazan Tayfa “Pide Kuyruğu”

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.30	Yardımlaşma	Sevim ve Hale Ramazan pidesi almak isteyen komşularına yardımcı olmak için pide almaya gelmiştir. Kuyrukta sıra beklerler.
3.08	Çalışkanlık/Sabır	Rafadan Tayfa, oruç olmalarına rağmen başkalarına yardım için çabalamakta, güzel kokular gelse de açlığa sabretmektedir.
3.40	Adalet/ Doğruluk	Kamil, dükkân kendilerinin olmasına rağmen haksızlık olmaması için sıraya girer.
5.00	Cömertlik	Kamil’in ailesi Rafadan Tayfa’ ya iftar yemeği vermektedir.

Tablo 46: Ramazan Tayfa “Veresiye Defteri”

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.42	Yardımlaşma	Sevim, Kamil’in babasına ait olan bakkalın veresiye defterinden bir sayfayı kişinin adına bakmadan o kişinin borcunu ödemek için koparır.
2.12	Diğerkâmlık	Borçlara bakmamasının nedeni, o kişiyi incitmemektir.
3.26	Selamlaşma	Mert selam vererek Kamil’in dükkânına girer.
5.20	Yardımlaşma	Mert de, veresiye defterinden bir sayfayı kişinin adına bakmadan o kişinin borcunu ödemek için koparır. Bunun öneminden bahseder.
5.40	Yardımlaşma	Hayri de aynı davranışı yapar.
	Selamlaşma	Bakkaldan selamlaşarak ayrılırlar.

Tablo 47: Ramazan Tayfa “Orucu Ne Bozar”

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
0.40	Hoşgörü	Akın, bölüm başındaki şarkıda hoşgörünün her yeri sardığından bahseder.
2.00	Yardıms severlik	Orucu bozan durumlar hakkında bilgi almak isteyen Rafadan Tayfa Basri Amca’ya konu ile ilgili sorular sorar.
3.50	Sabır ve Hoşgörü	Basri Amca, çocukların aslında şaka amaçlı sorduğu soruları sabırla dinler ve hoşgörüyle cevaplandırır. Şaka olduğunu duyunca kızmaz ve güler.

Tablo 48: Ramazan Tayfa “Orucu Unutmak”

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.50	Hoşgörü	Unutarak oruçlu iken leblebi yiyen Kamil çok üzülür. Hayri dinimizde önemli olanın niyet olduğunu söyleyerek, bu konudaki hoşgörüden bahseder.
2.00	Cömertlik	Çocuklar birbirlerine Leblebi ikram eder.
3.10	Yardımseverlik	Kamil, Mert'in de orucu bozulmasın diye koşarak elindeki leblebileri alır.
3.45	Yardımseverlik	Hep birlikte diğer leblebi yiyenlere de yardımcı olmaya çalışırlar.
	Adalet	Unutarak bir şey yemenin orucu bozmaması, adalet çerçevesinde değerlendirilir.
	Sabır	Rafadan Tayfa oruçludur.

Tablo 49: Ramazan Tayfa “Ramazan Davulu”

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
1.35	Yardımlaşma	Sahurda davul çalarak mahalleliyi uyandıran Kamil, söylediği manide sahur sofrasının yardımlaşarak hazırlanacağını vurgular.
4.33	Selamlaşma	Hayırlı Ramazanlar dilekleriyle mani biter.

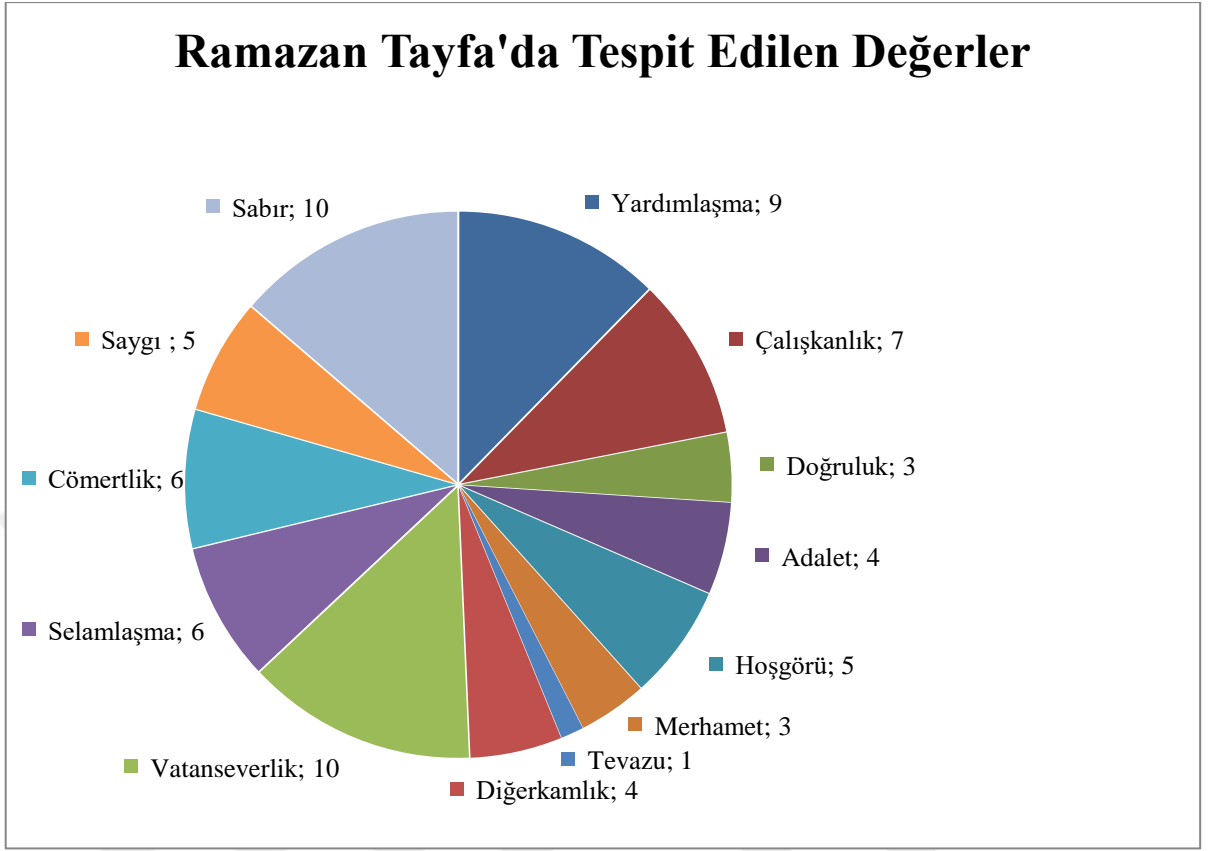
Tablo 50: Ramazan Tayfa “Pişi Dökme”

DAKİKA	İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VERİLME ŞEKLİ
2.00	Cömertlik	Fatma Nine ve Basri Amca Ramazan dolayısı ile tüm mahalleliye pişi yapmaktadır.
2.30	Sabır/Çalışkanlık Yardıms severlik	Fatma Nine ve Basri Amca, yaşlarına rağmen, mahalleli için çabalamaktadır. İşlerini kararlılıkla bitirmeye çalışırlar, Basri Amca oruçtur. Çocuklar pişi dağıtmak için yardıma gelirler.
4.00	Adalet	Hasta olanın oruç ile sorumlu olmayıp sonradan kaza etmesi, adalet gereğidir.
2.00	Hoşgörü/Sabır	Basri Amca, Fatma Nine'nin sinirli tavırlarına hoşgörü ile cevap vermektedir.
5.00	Merhamet	Sevim ve Hale Fatma Nine'nin hastalığına ve sıkıntısına üzülmüşler.

Tablo 51: Ramazan Tayfa Bölümlerinde Yer Alan Değerlerin Toplam Analizi

RAMAZAN TAYFA BÖLÜM ADI	DEĞERLER												
	ADALET	DOĞRULUK	HOŞGÖRÜ	MERHAMET	TEVAZU	CÖMERTLİK	ÇALIŞKANLIK	SABIR	SAYGI	YARDIMSEVERLİ	DIĞERGAMLIK	VATANSEVERLİ	SELAMLAMA
RAMAZAN ARİFESİ	X	X	X	X			X	X		X		X	X
TOP PATLADI								X			X	X	
İFTAR ÇADIRI		X	X			X	X	X		X	X	X	X
PİDE KUYRUĞU	X					X	X	X	X	X		X	X
İFTAR YEMEĞİ		X				X	X	X	X	X		X	X
VERESİYE DEFTERİ				X		X	X	X		X		X	X
ORUCU NE BOZAR			X					X		X		X	
ORUCU UNUTMAK	X		X			X	X	X		X		X	
RAMAZAN DAVULU								X		X		X	X
PİŞİ DÖKME	X		X	X		X	X	X	X	X		X	
TOPLAM	4	3	5	3		6	7	10	3	9	1	10	6

Grafik:2 Ramazan Tayfada Tespit Edilen Değerler

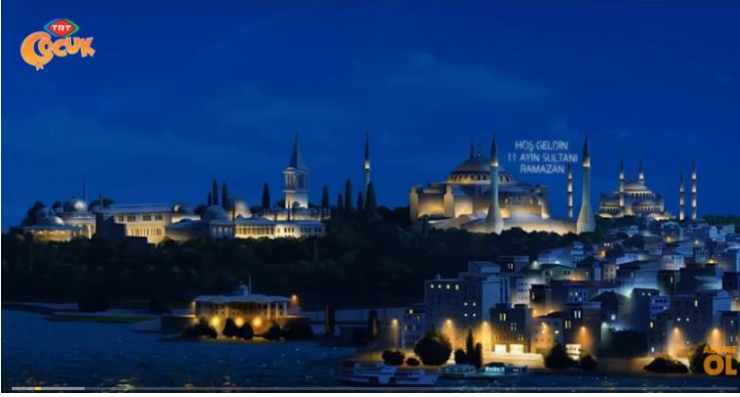

Ramazan Tayfa bölümleri incelendiğinde, en fazla yer alan değer, Türkiye ile ilgili kültürel miraslara yer verilmesinin etkisiyle vatanseverlik olduğu tespit edilmiştir. Ramazanın oruç ayı olması, oruç ibadetinin başlı başına sabrı anlatan bir ibadet olması dolayısıyla, her bölümde oruçlu olan Rafadan Tayfa ekibinde sabır değerinin işlendiği görülmüştür. Ramazan ayının ruhuna en uygun değerlerden olan yardımlaşma, 9 bölümde yer alan, üçüncü sıradaki değerdir. Çalışkanlık değeri en sık verilen 4. Değer olurken 5. Sırada iki değer tespit edilmiştir. Bunlar, cömertlik ve selamlaşmadır. Saygı ve hoşgörüye 5 bölümde değinilmiştir. 6. sıradaki bu değerlerin dışında, 4 bölümde yer alan diğerkamlık/empati ile adalet 7. Sırada işlenen değer olarak belirlenmiştir. Doğruluk ve tevazu 3 bölümde uygun sahnelerle işlenmiştir. Verilere göre en az konu edilen değer tevazu olduğu görülmüştür.

2.2. Ramazan Tayfa'da Yer Alan Değerlerin Değerler Eğitimi Açısından Ele Alınışı

2.2.1. Vatanseverlik

Ramazan Ayı'na özel Ramazan Tayfa bölümlerinin tamamının girişinde, dini motiflerin dışında ülkemize ve kültürümüze özel öğeler, jenerikte verilmektedir. Ramazan Ayı ile birlikte kazanılması beklenen davranışlar Topkapı Sarayı, Galata Kulesi, Sultan Ahmet ve Süleymaniye Camileri gibi görsellerle verilerek, ülkemize ait mimari unsurlar etkin bir şekilde izleyiciye sunulmaktadır. Ayrıca sadece bizim kültürümüzde var olan mahya geleneğinin tüm bölümlerde işlenmesi, çocukluk döneminde öğrenmede görsel algının desteklenmesi ve buna uygun tasarımlar oluşturması açısından önemli bir ayrıntıdır.

Resim 31: Ramazan Tayfa'nın her bölümünün başlangıcında yer alan Topkapı Sarayı, Ayasofya, Sultan Ahmet Camileri

Resim 32: Ramazan Tayfa: Ayasofya üzerinde yer alan mahya

2.2.2. Sabır

Ramazan Ayı'na özel Ramazan Tayfa bölümlerinin de hepsinde Rafadan Tayfa üyeleri oruç tutmaktadır. Sabır, oruç ibadetinin en karakteristik özelliğidir. Bu bağlamda oruç tutarken sabırlı olmanın gerekliliği, güçlüklerle başa çıkmanın önemi tüm bölümde konu her ele alındığında vurgulanmakta ve Ramazan Ayı'nın ruhuna özel bir değer olduğu tekrarlanmaktadır. Akın karakterinin ilk bölümde yaşının gerektirdiği kadar oruç tutmaya çalışması, çocukların her bölümde oruçlu olmaları, rol-model alınan Basri Amca'nın ilerleyen yaşına rağmen sabırla oruç tutması ve oruç ibadetinin, onun hafif sinirli karakteri üzerindeki olumlu etkisi, sabır ile hayat bulan oruç ibadetini, çocukların gözünde dikkat çekici ve olumlu bir ibadet haline getirmektedir.

Resim 33: Hayri'nin oruçta nasıl sabırlı olunması ve orucun gerekliliklerini anlattığı sahne, Ramazan Tayfa: "Ramazan Arifesi"

2.2.3. Yardımseverlik

Ramazan Ayı'na özel Ramazan Tayfa bölümlerinin hemen hepsinde yardımseverlik değeri işlenmekte ve Ramazan Ayı'nın ruhuna uygun bir davranış olduğu her işlenişte tekrarlanmaktadır. Giriş jeneriğinde Akın'ın Ramazan Ayı ile ilgili tanıtımında da önemi vurgulanan yardımseverlik, 10 bölümün 9'unda davranış olarak bizzat örnekle sunulmakta, görsellerle desteklenmektedir.

Resim 34: Hayri'nin mahallede düzenlenecek İftar için yemekleri evden toplayarak, yardım ettiği sahne, Ramazan Tayfa: "İftar Çadırı"

2.2.4. Çalışkanlık

Ramazan Tayfa her bölümde, oruçlu olmalarına rağmen, her türlü işe koşturmaları, çalışkanlık olarak değerlendirilebilir. 7 bölümde tespit edilen çalışkanlık değeri; ailelere yardım, boş durmama, mahalle bireyleri için bir şeyler yapmaya çalışma gibi farklı şekillerde ortaya konulan davranışlarda kendini göstermektedir.

Resim 35: Basri Amca'nın yaşına rağmen mahalle çocuklarına verdiği iftar yemeği, Ramazan Tayfa: "İftar Yemeği"

2.2.5. Selamlaşma

Selamlaşma, esenlik dileme anlamına gelen bir değerdir. Bu bağlamda, Ramazan Ayı'nın ruhuna uyan önemli değerlerdendir. Nitekim değer bu önemine uygun olarak selamlaşmanın Ramazan Tayfa'nın 6 bölümünde işlendiği görülmektedir.³⁷⁴

Resim 36: Ramazan Tayfa: Mahya hazırlayan Rüstem Abi'nin, çocuklarla vedalaştığı sahne

2.2.6. Cömertlik

Para ve malını esirgmeden veren, eli açık,³⁷⁵ kişilerce gerçekleştirilen bir davranış olan cömertlik, yardımseverlikle yakından ilgili bir değerdir. Ancak yardımseverlikte olduğu gibi ihtiyaç gözetilmez. Bu doğrultuda Rafadan Tayfa'da yardımseverliğin yer aldığı olan her bölümde cömertlik değerinin bulunduğu kabul edilmemiştir. İhtiyaç durumu söz konusu olmadan yapılan eli açıklık olarak tespit edilen sahneler esas alınmış ve 10 bölümün 6'sında cömertlik değerinin konu edildiği belirlenmiştir.

³⁷⁴ Ramazan Tayfa bölümlerinin girişinde yer alan "Hoş Geldin Ramazan" ifadesi, bir selamlaşma örneğidir. Ancak analizimiz sırasında, daha detaylı verilen sahneleri esas aldığımız için 6 bölümde genel olarak toplumda yaygın kullanılan somut selamlaşma ve selamlaşma ifadeleri değerlendirilmiştir.

³⁷⁵ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58a0a961903786.22451335 (erişim tarihi:12.02.2017).

Resim 37: Mahalle komşularına pişi hazırlayan Fatma Nine, Ramazan Tayfa: “Pişi Dökme”

2.2.7. Hoşgörü

Yapılan herhangi bir davranışa olumlu yaklaşma olarak kabul edilir. Hoşgörü, sabırla birlikte kendini daha çok hissettirmektedir. Ramazan Tayfa'nın 6 bölümünde tespit edilen hoşgörü aslında girişte yer alan tanıtım dikkate alındığında her bölümde bahsedilen bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Resim 38: “Pişi Dökme” Oruç tutamadığı için sinirlenen Fatma Nine'ye sabır ve hoşgörü ile yaklaşan Basri Amca'nın konuştuğu sahne.

2.2.8. Adalet

Ramazan Ayı, oruç ibadeti sayesinde, açlığın, susuzluğun zorluğun anlaşılacak, sabrın öğrenildiği bir aydır. Oruç ile öğrenilen açlık ve susuzluğun verdiği sıkıntı farklı ihtiyaç içindeki kişilerin hayatlarını daha iyi anlayarak, insanların içlerinde yardımseverlik duyguları uyandırır. Bu onların etraflarındaki olaylar ve durumlar karşısında daha adaletli davranmalarına katkı sağlar. Ayrıca oruç ibadetini, sağlık durumu iyi olanların yerine getirmeleri, iyi olmayanların sağlıklarını kazanınca yerine

getirmeleri yani kaza etmeleri konusu da Allah'ın adaleti ile ilgili önemli bir örnektir. Bu bağlamda Ramazan Tayfanın 4 bölümünde farklı şekillere adalet değerine rastlanmıştır. Akın'ın küçük olması itibariyle orucu tam tutmaması, Fatma Nine'nin hasta olması ve orucunu daha sonra tutacağını belirtmesi oruçtaki adalet örneklerinden sayılabilir. Ayrıca Kamil'in kendi bakkalında pide kuyruğuna girmesi adaletle ilgili önemli kesitlerdendir.

Resim 39: Kamil, kendi bakkallarında pide kuyruğunda, Ramazan Tayfa: “Pide Kuyruğu”

2.2.9. Saygı

Ramazan Tayfanın bölümlerinde, genel anlamda, Ramazan Ayı'na saygı, oruca saygı, ihtiyaç sahiplerine saygı (Resim 27), farklı bölümlerde dile getirilse de bu değer 5 bölümde açık bir şekilde işlenmektedir. Pide Kuyruğu bölümünde sıraya girerek, başkalarının hakkına gösterdikleri saygı ve bu görüntülerin en önemli ve dikkat çekenlerindendir. (Resim: 26)

2.2.10. Diğerkâmlık/Empati

Daha önce belirtildiği üzere diğerkâmlık, asıl itibariyle empati kavramıyla benzeşen ancak ondan daha geniş ve daha kapsamlı bir değerdir. Başkasının ihtiyacını kendi ihtiyacından önde tutmak olan diğerkâmlık, Ramazan Tayfanın 4 bölümünde ele alınmaktadır. Bununla birlikte, oruç ibadetinin en önemli amaçlarından biri ihtiyaç sahiplerinin halinden anlamak da empati olarak değerlendirilebilir. Diğerkâmlığın en belirgin ifade edildiği sahne, “Veresiye Defteri” adlı bölümde, Kamillerin bakkalındaki veresiye borçlarını ödemeye çalışan çocukların, onların incineceğini düşünerek isimlerine bakmadan bu yardımı yaptıkları sahnedir. Kendileri çok zengin

olmasalar da maddi sıkıntılar içindekilerin ihtiyacını gidermeye yönelik bu davranış, diğerkâmlık açısından dikkat çekici ve çocuklar açısından önemlidir.

Resim 40: Sevim'in veresiye defterini, ihtiyaç sahiplerinden biri için alıp borcunu kapattığı sahne, Ramazan Tayfa: "Veresiye Defteri"

2.2.11. Doğruluk

Ramazan Tayfa bölümlerinde çocukların oruçlarını hiç bozmadan tamamlamaları, doğruluğa da örneklik teşkil etmektedir. Ancak çalışmada çocukların anlayabileceği daha somut örnekler üzerinde durduğu 4 sahne tespit edilmiştir. Bunlardan, Hayri'nin, iftar çadırı hazırlarken, yaptığını sır gibi sakladığı olay örüntüsü doğruluk değerini dikkat çekici sahnelerinden biri olarak dikkat çekmektedir.

Resim 41: Hayri'nin iftar çadırına yardım ettiği ve arkadaşlarına açıklama yaptığı sahne, Ramazan Tayfa: "İftar Çadırı"

2.2.12. Merhamet

Ramazan Tayfa'nın 2 bölümünde merhamet değerine açık bir şekilde konu edilmektedir. Genel anlamda merhameti çağrıştıran farklı tutumlar sergilense tam bir

merhamet vurgusu sadece iki bölümde görülmektedir. Veresiye defterinde, ihtiyaç sahiplerine gösterilen tutum, diğergamlıkla birlikte öne çıkan merhamet örneğidir. Ayrıca pişi dökme bölümünde, oruç tutamadığı için çok üzülen Fatma Nine'ye, çocukların duyduğu üzüntü ve gösterdikleri yakınlık da merhamete açık örnek teşkil etmektedir.

Resim 42: Fatma Nine'nin oruç tutamamasından dolayı yaşadığı üzüntüyü hafifletmeye çalışan Sevim ve Mert, Ramazan Tayfa: "Pişi Dökme"

2.2.13. Tevazu

Alçak gönüllülük anlamına gelen tevazu terimi, Ramazan Tayfa bölümlerinde, sadece 1 kez rastlanmaktadır. Bu değer Kamil'in babasının, başkalarının hakkını yememe ile ilgili yaptığı konuşmayı anlatarak, kendi bakkalında sırayı öne geçerek bozmadığı sahne işlenmektedir.

Resim 43: Kamil'in neden sıra beklediğini anlattığı sahne, Ramazan Tayfa: "Pide Kuyruğu"

3. Rafadan Tayfa “Türkiye’dir Burası” Müzikalinin Değerlendirilmesi

2014 yılında TRT çocuk kanalında yayın hayatına giren Rafadan Tayfa, izleyici tarafından çok beğenilince, çocuklara yönelik daha yakın bir çalışma yapabilmek adına 2016 yılında yazım çalışmasına başlanan Rafadan Tayfa Müzikali, 2017 yılında ilk kez izleyicisiyle buluşmuştur. Yaz ve kış aylarında gösterime devam eden müzikal, çocukların gereksinim duyduğu değerlere uygun bir şekilde yazılan senaryosuyla, Türkiye çapında birçok şehirde gösterime girmiştir. Teknolojinin imkânlarında faydalanan ekip, Türkiye’de ilk kez kullanılan kostüm ve ekranla gerçekçi bir form elde etmiştir. Sahne illüzyonu ile olayların içinde yer alan izleyiciye pek çok değer, ilgi çekici bir şekilde sunulmuştur. Arkadaşlık, birlik, beraberlik, vatan sevgisi, yardımlaşma, cömertlik, selamlaşma gibi değerlerin ön plana çıktığı müzikal 2 yaşından 12 yaşına kadar çocukların beğenisini kazanmakla kalmamış, büyüklerin de ilgisini çekmiştir. Nitekim Müzikal, birçok kez aynı illerde talep gereği tekrar sahne almıştır.³⁷⁶

Rafadan Tayfa Müzikali, eğlendirmeyi temel alan bir müzikal olarak hazırlanmamıştır. İçerisinde değerlerin dışında pek çok dini, kültürel öğeye yer vermektedir. Nitekim müzikalin içerisinde yer alan şarkının sözlerinde bunu görmek mümkündür.

Türkiye’dir burası, Asya’dır bir yakası,
Üç tarafı denizdir, Avrupa’dır sonrası
Türkiye’dir burası, toprakları uzanır Asya ve Avrupa’ya
Çok özeldir konumu, anlatmakla tükenmez, size kalsın yorumu
Türkiye’dir burası, mis gibidir havası
Farklı farklı iklimi, mevsimler de cabası
Türkiye’dir burası, dört çeşittir mevsimi
Sıra sıra yaşatır, çok seversin hepsini
İklimlerle oluşur yeryüzünün örtüsü

³⁷⁶ Bu bilgilere, Müzikal genel koordinatörü, Nuri Semacan ile 08 Şubat 2018 tarihinde yaptığımız mülakat ile ulaşılmıştır.

Orman maki bozkır çayır, bitkilerin örgüsü
Türkiye’dir burası, dünyanın harikası, nice eser bırakmış mimarların Sinanı
Türkiye’dir burası, çok geniştir sofrası, *ikram* en başta gelir *paylaşılır* çorbası
Türkiye’dir burası, *paylaşmak ve sevginin artması*
Türkiye’dir burası, hep tazedir meyvesi,
Çok verimli toprağı, sanki cennet bahçesi
El eledir insanı, *birlikten kuvvet doğar, yardımseverlik, cömertlik*
Türkiye’dir burası, bir başkadır insanı
Her durumda bir olur, tektir vatan bayrağı
Çalışkandır her daim başarılı işinde
Vicdanlıdır her daim, *doğruluğun* peşinde
Türkiye’dir burası, anlatılmaz bu vatan
Maneviyat kazanır, başlayınca bu *ezan*
Sözlerle bu kadar, ne diyelim arkadaş
Gelir isen buraya *yardım eder* vatandaş

Müzikalde çocukların seviyelerine uygun bir şekilde verilen bilgilerin dışında, pek çok manevi değer de ilgili görüntülerle desteklenerek yer aldığı görülmektedir.

Resim 44: Birlik ve beraberliğin öneminin vurgulandığı sözler sırasında, Türkiye haritası ve el ele tutuşan insanlar, sözleri destekleyerek, hem göze hem kulağa yönelik bir öğretim araç ve materyallerini kullanmayı amaçlamaktadır.

Müzikalde, anlatılan konu sırasında, bir köye iniş yapan Rafadan Tayfa ekibi, köydeki şenliğe katılır. Köy görüntüsünde yer alan camii (Resim:45), yere düşen

ekmeğin öpülmesi ile ilgili sahne (Resim: 46), Çanakkale ruhundan (Resim: 52), tek yumruk olup düşmana karşı gelmekten bahseden bölümlerdeki görüntüler (Resim: 35), içeriği büyük bir titizlikle hazırlandığının göstergesidir. Ayrıca ilkokul öğrencilerine, Türkiye hakkında verilen coğrafi ve tarihi bilgiler de müzikali sevdirek öğretmenin bir çalışma haline getirmektedir.³⁷⁷

Resim 45: Türkiye’dir Burası Müzikali: Köyün Camii görüntülü sahnesi

Resim 46: Mert’in yere düşen ekmeği öpmek için aldığı sahne

³⁷⁷ İsmail Fidan ile yapılan görüşme.

Resim 47:Türkiye'dir Burası Müzikali: Tek yumruk olmaktan bahsedilen sahne

Rafadan Tayfa çizgi filminin hemen her bölümünde bir ya da birden fazla işlenen yardımseverlik davranışı, Türkiye'dir Burası Müzikalinde de yer verilen temel değerlerdendir.

Özellikle canlı sergilenen performansın yardımlaşma davranışının işlendiği bölümlerde, gösteriyi izleyen çocuklar oyuna dâhil olabilmekte ve sözlü olarak yardımlaşma sahnelerine katkı sağlayabilmektedir. Müzikalin başında yer alan oyunda yardımlaşmanın başarı kazanmadaki etkisi işlenmektedir. Bazı bölümlerde çocukların müzikale eşlik edebilmeleri, çocukların birlikte hareket edebilme ve birbirleriyle yardımlaşma yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda, bölümlerde yardımseverlik değerinin ilişkilendirildiği olay örüntüleri, hedeflediği yaş grubunun anlayabileceği örneklerle verilmektedir.

Resim 48: Köy okuluna yardım için harekete geçen Rafadan Tayfa. "Türkiye'dir Burası Müzikali"

Türkiye'dir Burası müzikalinde, çalışkanlık değeri, ilk sahneden itibaren çeşitli kurgularla verilmektedir. Yurt dışında mektup arkadaşı olan Akın ona Türkiye'yi

tanıtmaya çalışmakta ve çalışkanlık değerinin Türk insanı için vazgeçilmez olduğundan bahsedilmektedir. Ayrıca yaşadıkları macerada, zorluklarla mücadele etmeleri, derslerle ilgili bilgilerini kullanmaları da çalışkanlık değeriyle ilişkilendirilmektedir.

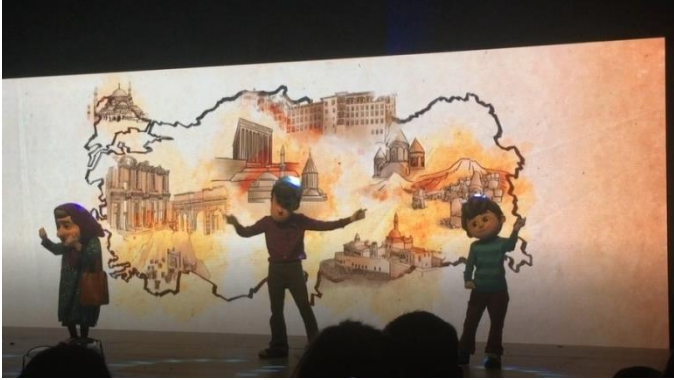
Resim 49: “Türkiye’dir burası çalışkandır insanı” şeklinde başlayıp, Türk insanının çalışkanlığının anlatıldığı müzikal sözlerinin yer aldığı sahne. “Türkiye’dir Burası Müzikali”

Türkiye’dir Burası müzikali, canlı performans olduğu için, seyircinin de aktif olması sağlanmaktadır. Bu nedenle, her karakter, sahneye girdiğinde verdiği selam ile çocuklarla iletişim kurmaktadır.

Resim 50: Fatma Nine’nin seyirciyi selamlayarak sahneye girişi. “Türkiye’dir Burası Müzikali”

Anlatılan hikâyenin müzikal kısımlarındaki sözlerle uyumlu olarak arka fondaki dijital ekranda, konu ile ilgili görsellere yer verilmektedir.

Resim 51: Türk insanının ve Türkiye'nin özelliklerinin anlatıldığı sahne. "Türkiye'dir Burası Müzikali"

Vatanseverliğin pek çok sözde geçmesi ve genel itibariyle müzikalin de ana teması olması nedeniyle pek çok sahnede, bu değer yine görsellerle desteklenmiştir.

Resim 52: Çanakkale ruhundan ve Kurtuluş Savaşından bahsedilen sahne. Bu sahnede verilen selam, aynı zamanda selamlaşma değerine de örnek teşkil etmektedir. "Türkiye'dir Burası Müzikali"

Resim 53: Köy okulundaki öğrencilerin kitaplarının olmayışına üzülp, duygusal bir müzikle çözüm aranan merhamet değerini anlatan sahne. "Türkiye'dir Burası Müzikali"

Müzikal, Rafadan Tayfa kahramanlarının, sevenleriyle farklı bir platformda buluşmasını sağlamış ve sadece eğlendirmeyi değil, doğru mesajlar vermeyi hedeflemiştir. Bu çerçevede müzikalin her söz ve sahnesi pek çok değeri konu edinmiştir. Ancak burada çalışmanın kapsamını aşacağından belirgin örnekler ve sahnede işlenen değerleri vermekle yetinilmiştir.

Tablo 52. Rafadan Tayfa “Türkiye’dir Burası” Müzikalinde Yer Aldığı Tespit Edilen Değerler

İŞLENEN DEĞER	DEĞERİN VARLIĞI
Vatanseverlik	X
Yardımseverlik	X
Çalışkanlık	X
Selamlaşma	X
Cömertlik	X
Diğerkâmlık/Empati	X
Hoşgörü	X
Doğruluk	X
Saygı	X
Merhamet	X
Sabır	X
Tevazu	-
Adalet	-

Yaklaşık iki saat süren müzikal canlı şekilde izlenerek, görüntü kaydı alınmıştır. Görüntülerden elde edilen veriler, sıklığı ile değil sadece var olup olmadığı ile değerlendirilmiştir. Tablo 52 de tespit edilen değerler gösterilmiştir. Bu tabloya göre, aranan değerlerden 11’i müzikalde yer almış ancak adalet ve tevazu değerlerine rastlanmamıştır. Müzikalde işlenen değerlerin tekrarlama sayıları ile ilgili istatistiksel bir çalışma yapılmısa da Türkiye ile ilgili bu müzikalin ana temasının vatanseverlik olduğu ve tüm çalışmanın aynı doğrultuda kurgulandığı tespit edilmiştir.

TARTIŞMA

Araştırmada incelediğimiz ana konuyla ilgili olarak öncelikle kuramsal bilgiler verilmiştir. Söz konusu değerler öncelikle aileden öğrenilmekle birlikte, çocuğun farklı şekillerde de bunları kazanabildiği ifade edilmiştir. İkinci olarak çocuğun değerleri öğrendiği kaynaklardan medya ürünü çizgi filmler ele alınmıştır. Bu çizgi filmlerden, son yıllarda yerli yapımlar içerisinde en fazla izlenme oranına sahip “Rafadan Tayfa” çizgi filmi ile bu çizgi filmin Ramazan Tayfa bölümleri ve Rafadan Tayfa Türkiye’dir Burası müzikali de örneklem olarak seçilmiş ve içerdiği değerler açısından incelenmiştir.

Bir iletişim aracı olarak icat edilen televizyon, teknolojinin gelişmesi ile birlikte insanların hayatında önemli bir yer edinen medya araçları arasında yer almıştır. Verilen öneme paralel olarak televizyon aracılığı ile yayınlanan programlar, insanlar için önemli bir hale gelmiştir. Çocuklar için bir eğlence aracı olan televizyonlarda, araştırmalara göre en çok izlenen çocuk programları çizgi filmler olmuştur.³⁷⁸ Çocuğun sosyalleşmesinin önünde bir engel teşkil eden televizyon ve çocukları bağlayan programların, onların asıl itibarıyla gelişmelerini de olumsuz yönde etkileyebildiği ifade edilmiştir.³⁷⁹ Televizyonun insanların hayatının bir parçası olmaya başladığı dönemlerde sevgi dolu çizgi film içerikleri ile karşılaşılırken, sonraki dönemlerde bu içerik saldırganlık, şiddet gibi farklı olumsuz davranışlarla adeta yer değiştirmiştir.³⁸⁰ Yeni dönem çizgi filmlerinden etkilenen çocukların, şiddet ve saldırganlık tutumlarının, karakterlerle kendilerini özdeşleştirmeleri sonucu arttığı da araştırma bulgularında yer almıştır. Örneğin, Mustafa Yaşar ve İpek Paksoy tarafından yapılan bir araştırmada, saldırganlık içeren görüntülerin yer aldığı çizgi filmler ile eğitici çizgi filmler planlı bir şekilde çocuk izleyici grubuna izletilmiştir. Zıt içerikli bu çizgi filmleri izleyen denek grubundaki çocukların araştırma sonunda, içeriklerle ilgili davranışları yaptıkları tespit edilmiştir. Onların, bu çizgi filmlerden

³⁷⁸ Deniz Güler, "Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film", *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli İletişim Dergisi*, Cilt 5, (2016), s.167.

³⁷⁹ M. Doğan Karacoşkun, "Bireysel ve Toplumsal Çözümde Televizyon Faktörü Üzerine Düşünceler" *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, (2002), s.231.

³⁸⁰ Ayrıntılı Bilgi İçin bkz: Güven Büyükbaykal, "Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri", *İletişim Fakültesi Dergisi*, <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/view/1019010386> (erişim tarihi: 23/07/2018).

öğrendiklerini oyunlarına yansıttıkları şiddet içerikli çizgi filmleri izledikten sonra oyunlarında kaba kuvvet kullandıkları, eğitim içerikli çizgi filmlerden sonra ise daha uysal davranışlara yöneldikleri araştırma sonucunda ortaya konmuştur.³⁸¹ Bu anlamda incelediğimiz Rafadan Tayfa ile Ramazan Ayı'na özel hazırlanan "Ramazan Tayfa" çizgi filmlerinde ve bu çizgi filmin uzantısı olan "Türkiye'dir Burası" müzikalinde, çocukları olumsuz yönde etkileyecek, saldırganlaştıracak, kaba kuvvete özendirecek olumsuz mesajlar tespit edilmemiştir.

Özellikle 1980'lerde en çok izlenen ve hala izlenmeye devam edilen Walt Disney karakterlerinin çocukların davranışları üzerinde pek çok olumsuz etkisinin olduğu ifade edilmiştir.³⁸² Pek çok çizgi filmde yer alan büyü, ruh, hayalet, şiddet, cinsel içerikli mesajların hiçbiri araştırmamıza konu olan Rafadan Tayfa yapımında belirlenmemiştir.³⁸³ Bununla birlikte pek çok kültürel öge ve dini sembollerin yer aldığı tespit edilmiştir.³⁸⁴ Yine çizgi filmlerle ilgili Birgül Alıcı tarafından yapılan çalışmada, çizgi filmlerin, çocukların tüketim alışkanlıklarını da etkilediği, onların kendi istedikleri şekilde değil, çizgi filmlerin yönlendirmesi sonucu, çizgi film yapımcılarının istediği şekilde davranarak, yönlendirildikleri ürünleri aldıkları veya almak istedikleri ortaya konmuştur. Bu durum kitle iletişim araçlarının çocukların farklı davranışlarıyla birlikte ve karar verme üzerinde de ne derece etkili olduğunu kanıtlanmıştır.³⁸⁵ Tüm olumsuzluklara rağmen örnek teşkil eden yapıtlar da ortaya çıkarılmaya devam edilmiştir.³⁸⁶ Nitekim çalışmaya konu olan Rafadan Tayfa çizgi filminin izlenen bölümlerinin hiçbirinde herhangi bir marka ya da tüketimi tetikleyici bir unsura rastlanmamıştır.

Yapılan araştırmaların bazıları çizgi filmlerin çocukların davranışları üzerindeki olumsuz etkilerini araştırırken, bazı çalışmalar, çizgi filmlerde yer alan değerleri konu almıştır. Bu çalışmalardan Zeynep Sevim'e ait çalışma da yerli 12, yabancı 43 çizgi film değerler açısından incelenerek, araştırma sonucunda bu çizgi filmlerin bazılarında pek çok değere yer verildiği tespit edilmiştir. Sevim araştırmasında incelediği çizgi

³⁸¹ Yaşar, a.g.e., s.117.

³⁸² Ayrıntılı bilgi için bkz: Can, a.g.e., s.15-50.

³⁸³ Fidan a.g.e., s.60.

³⁸⁴ Cebeci, Demir, a.g.m., s.54-57.

³⁸⁵ Alıcı a.g.e., s.54.

³⁸⁶ Güler, a.g.e., s.170.

filmlerde Şu değerlere ulaşmıştır: adil olma, aile birliğine önem verme, barış, alışkanlık, dürüstlük, hoşgörü, işbirliği, paylaşma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik. Ayrıca uygulanan anket sonucu en çok izlenen yerli ve yabancı 3 yapım tespit edilerek bunlar içerdiği değerler açısından ele alınmıştır. Yapılan değerlendirme de yabancı yapımlarda daha fazla değerlere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.³⁸⁷ çalışmada araştırmamızın konusu olan Rafadan Tayfa izgi filmine yer verilmemiştir. Ancak ele alınan değerlerden; adil olma, alışkanlık, dürüstlük (doğruluk), hoşgörü, saygı, vatanseverlik incelenen temalar olarak benzerlik göstermiştir. Bu değerlerin tamamı Rafadan Tayfa izgi filminde yer almaktadır. Bu durum, yerli yapımlar arasında Sevim'in araştırmasından sonraki yıllarda izlenme oranı yüksek olan Rafadan Tayfa izgi filminin, değerler açısından araştırılmasını önemli kılmıştır. Zira araştırma sırasında dayanılan verilere göre ilk 3 sıradaki çizgi filmde yer verilmeyen pek çok değere Rafadan Tayfa izgi filminde rastlanmıştır.

izgi filmlerle ilgili yapılan çalışmalardan “izgi Filmler Neyi Vaad ediyor” isimli makalede araştırma konumuz olan “Rafadan Tayfa” izgi Film, yabancı bir izgi Film olan “Doreamon” ile içerdiği değerler ve olumsuz mesajlar açısından karşılaştırmıştır. Ulaşılan sonuçlarda Rafadan Tayfa'nın izlenen bölümlerinde olumsuz mesajlar % 0,99 gibi çok düşük bir oranda çıkarken, karşılaştırılan diğer yapıtta ise bu oran % 31,23 olarak tespit edilmiştir. Yine iki yapımdan, Rafadan Tayfa'da kültürel değerlerin %81, dini değerlerin %17,97 olduğu araştırma da edilen bulgular arasında yer almıştır.³⁸⁸ Sözü edilen makale ve benzeri araştırmalar, çizgi filmlerin tamamının değerlerden yoksun olmadığını ortaya koymuştur. Bu durum ve sonuçlar uzman yardımı alınarak çizgi filmlerin hazırlanmasının kazanımı açısından ne kadar önemli olduğu düşüncesini ortaya koymuştur.

Rafadan Tayfa izgi filminin kahramanlarını tiyatral bir kompozisyonda müzikleri ile birlikte küçük seyircilerine sunan “Rafadan Tayfa Türkiye'dir Burası” müzikali ise, eşdeğer zaman diliminde sunulan sinema yapıtları ile içerdiği değerler açısından karşılaştırılmıştır. Burada zgr zer' ait “İki Bin Sonrası Sinemalarda

³⁸⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz; Sevim, a.g.e., s.71.

³⁸⁸ Suat Cebeci, Recep Demir, “izgi Filmler Neyi Vaad Ediyor”, *Diyanet İlmî Dergisi*, Cilt 54, Sayı 1, (2018), s.139-170.

Gösterilen Çizgi Filmlerin, Okul Öncesinde Kazandırılması gereken Değerler Açısından İncelenmesi”, çalışmasının verilerinden yararlanılmıştır. Bu çalışmada, 2000 yılından sonra gösterime giren ve en çok izlenen çizgi filmler ele alınarak, bu çizgi filmlerde kullanılan değerler analiz edilmiştir. Politik, ekonomik, etik ve estetik açıdan ele alınan değerlerin, bu çizgi filmlerde nasıl yer aldığı tespit edilerek tablolar halinde verilmiştir. Yaptığımız araştırmaya en yakın değerlendirme, etik değer analizi olmuştur. Bu analizde, iyi-kötü şeklinde bulgular değerlendirilmiş olup bulgulardan hareketle üç temel değere ulaşılmıştır.. Birlik, işbirliği, sevgi olarak ele alınan etik değerler, dizi sahneleri ile birlikte analiz edilmiş ve tablo halinde verilmiştir. Bu çalışmada ayrıntılı olarak ele alınmasa da çizgi filmler içerisinde farklı etik değerlerin de bulunduğunu ortaya koyması açısından dikkat çekmiştir. Ancak araştırmada, değerler farklı açılardan ele alındığı için ayrıntılı bir etik değer analizi yapılmamıştır. Tamamı yabancı olan bu çizgi filmlerde ele alınan etik değerlere nazaran, Rafadan Tayfa müzikalinde pek çok değer var olduğu ve hedef kitlesi 3 yaşa kadar indirilmiş, bu değerlerin senaryo içine serpiştirildiği görülmüştür. Yabancı kaynaklı olan çoğu filmde olumsuz etkileri görülebilen iyi-kötü mücadelesi, büyü, olağanüstü olay kurguları yer alırken, Rafadan Tayfa çizgi film ya da müzikalinde bu unsurların hiçbirinin yer almadığı tespit edilmiştir. Bu durum özellikle izleyici kitlesi oldukça küçük yaş grubundan oluşan çocukların, Özer’in çalışmasındaki gibi söz konusu yapımları kontrolsüz ve yaş sınırı gözetilmeksizin izlediğinde, ne denli büyük tehlike altında olduklarını düşündürmüştür.

Çizgi filmler üzerine yapılan araştırmalardan Bilal Yorulmaz’ın; “Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi”, isimli çalışmasının da konumuz için önem taşıdığı görülmüştür. Yorulmaz bu çalışmada, Pepee isimli yerli yapıyı ele almış ve içerdiği değerler açısından incelemiştir. Bu araştırmada, çizgi filmde yer alan İslam dinine ait unsurlar, batıl inanç içeren iletiler, olumsuz mesajlar incelenerek, tablolar halinde gösterilmiştir. İzlenen 40 bölümün sadece ikisinde sözel dini unsura rastlanmıştır. Görsel dini hiçbir unsurun olmadığı veriler arasındadır. Bunun yanında 40 bölümün tamamında batıl unsur bulunurken, İslam medeniyetine ait hiçbir kültürel unsura rastlanmadığı tespit edilmiştir. Yerli bir yapım olması nedeniyle araştırmamız açısından karşılaştıracak olursak, değerlerle ilgili sözel iletiler Pepee çizgi filminde sadece 6 bölümde yer alırken, Rafadan tayfanın 40 bölümünde

değerlerle ilgili sözel ya da görsel model teşkil edebilecek pek çok davranış örneklerine rastlanmıştır. Bunun yanında hedef yaş kitlesi Rafadan Tayfa çizgi filmine göre daha küçük olmasına rağmen 40 bölümün 9’unda fiziksel, 6’sında sözel şiddet unsuru tespit edilmiştir.³⁸⁹ Rafadan Tayfa’nın izlenen bölümlerinde ise, bu oranın çok daha az olduğu görülmüştür.³⁹⁰

Rafadan Tayfa çizgi Filmini konu edinen bir diğer çalışmada Rafadan Tayfa çizgi film popüler kültür açısından ele alınmıştır. Bu çalışma değerler yer verilmemiş olsa da kültürümüze ait öğeleri konu edinmesi dolayı önem taşımıştır. Popüler kültür unsurları ana kültürü ve ona ait öğeleri içerdiği için hem kültür aktarımında etki bırakmış hem de geçmişe ait pek çok izi yansıtmıştır.³⁹¹ Buradan hareket edildiğinde bu durum çocukların kültürü tanımaları noktasında değerli kabul edilmiştir. Yabancı pek çok çizgi filmde, o kültüre ait eserleri, yapıtları gören izleyici, Rafadan Tayfa çizgi filmde kendi kültürüne ait unsurları ve onların yansımalarının bulma imkanına sahiptir, sonucuna ulaşmıştır.

³⁸⁹ Yorulmaz, Bilal, “Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 24, (2013), s.244.

³⁹⁰ Cebeci, Demir, a.g.m., s.56.

³⁹¹ Kevser Tozduman Yaralı, Neslihan Avcı, “Bir Çizgi Filmin Popüler Kültür Açısından İncelenmesi: Rafadan Tayfa”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, (Mart 2017), s.462, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/256664>, (erişim tarihi: 13/03/2018).

SONUÇ

Bu araştırma, değerlerle ilgili genel bir bilgi vermek, belirlenen vatanseverlik, sabır, yardımseverlik, çalışkanlık, selamlaşma, cömertlik, hoşgörü, adalet, saygı, diğerkamalık/empati, doğruluk, merhamet, tevazu değerlerinin, Türkiye Radyo Televizyonları tarafından 2008 yılında kurulan TRT Çocuk kanalında yayın hayatına başlayan 2014 yapımı Rafadan Tayfa çizgi filminde yer alıp almadığını, yer alanların ise ne şekilde verildiğini incelemeyi amaçlamaktadır.

Değerler, bilgiyi anlamlı hale getiren ve toplumun düzenini sağlayan tutum ve davranışlar bütünüdür. Farklı kategorilere ayrılmakla birlikte değerlerin birleştikleri nokta, toplum içerisindeki fertlerin hayatlarını düzenlemeleridir. Çocukluk dönemi değer kazanımı açısından önemli bir dönemdir. Yapılan her doğru davranış, çocuğun değer kazanımına olumlu etki ederken, bilinçli ya da bilinçsiz yapılan yanlış davranışlar gösterilen tutumlar olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

Çocuklar değerleri, gelişim dönemlerine göre farklı şekillerde anlamakta ve onları yaşamların değeri uygulayarak yansıtabilmektedir. Değerler, kimi zaman taklit, kimi zaman model kimi zaman da farklı pekiştireçler yardımıyla öğrenilmekte ve hayat yolunda, birer işaret levhası görevi üstlenmektedir. İnsanlar, değerler sayesinde hayatlarına anlam katarak, buldukları toplumu temsil etmektedir. Bu nedenle değer aktarımı konusunda gerek bireylerin gerekse genel olarak toplumun bilinçli olması ve değerleri doğru aktarması oldukça önemli bir konudur. Çünkü sahip olunan her değer, toplumu ayakta tutmakta, fertleri birbirine bağlamaktadır. Değerler içerisinde yer aldığı toplum bireyleri yanında onların ortaya çıkardığı birçok ürünü de etkileyebilmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan yapımlar da değerlerin etkilediği ya da etkilendiği ürünler arasındadır.

İnsan, tek başına hayatta kalması mümkün olmayan bir varlıktır. Doğduğu andan itibaren, önce ailesi ya da ona bakan insanlar tarafından fiziksel bakımı yapılırken aynı zamanda davranışları itibariyle şekillendirilir. İlk olarak ailesinden ve yakın çevresinden aldığı değerler eğitimi, zamanla karşılaştığı yeni çevre faktörüyle şekillenmeye devam eder. Bireyin sosyal hayatına giren her öge çevrenin bir parçasıdır. Teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan yeni iletişim ve haberleşme araçları da bireyi etkileyen faktörlerden sayılmaktadır. Bunlar arasında televizyon çocukların

karşısında vakitlerini geçirdiği ve en rahat ulaşabildikleri araçtır. Çocuk daha doğduğu andan itibaren televizyonla tanışmakta ve ilerleyen yaşlarda gününün büyük kısmını televizyon karşısında geçirebilmektedir. Kolay ulaşılabilir özelliğiyle bu araç bilinçsiz kullanıldığında olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir.

Yapılan araştırmalara göre, çocukların televizyonlarda izlemeyi en çok tercih ettiği programlar çizgi filmlerdir. Gerek hayal dünyalarına hitap etmesi, gerek görsel zenginliği, gerekse hareketli figürlerin çekim gücü, çocukları ciddi biçimde etkileyebilmektedir. Farklı yaş grubundaki çocuklar, çizgi filmlerdeki, olayları, figürleri, tutum ve davranışları, yaşlarının gelişim seviyesine paralel olarak değişik şekillerde algılayabilmektedir. Çünkü her çizgi filmin hitap ettiği yaş grubu farklıdır. Birçok çizgi filmde yer aldığı tespit edilen şiddet, korku, cinsellik, sihir, büyü, ...vb. içerikler, çocuk dünyasında intihara kadar uzanan farklı davranışlara sebep olabilmektedir. Somut öğrenme döneminden soyut öğrenme dönemine henüz geçmemiş olan çocukta olumsuz etkilere yol açan bu yapımlarla ilgili farklı tedbirler alınmaktadır. Bu etkinin olumsuz sonuçlar doğurması çizgi filmlerde bazı akıllı işaretlerin kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Yaş aralığı, şiddet ve korku vb. içerikler hakkında bilgi sunan işaretler, bilinçli ebeveyne az da olsa yol gösterebilmektedir.

Çizgi filmler, yaklaşık bir asır önce eğlendirme amaçlı ortaya çıkmış yapımlardır. Önceleri sadece eğlence amacı taşıyan çizgi filmlerin sonraları eğitim amaçlı da kullanılabileceği düşünülmüştür. Böylece eğitici çizgi filmler yapılmaya başlanmıştır. Sonrasında çizgi filmlerin eğitimi kolaylaştırmasını konu alan araştırmalar yapılmış ve olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmalarda eğitimi kolaylaştırma yanında olumsuz etkilediğini gösteren durumlar da olabilmektedir. Buradan hareketle eğitici çizgi filmler hazırlanmış ancak çizgi filmler temel amaç olarak eğlendirmeyi belirleyenler kadar ilgi çekmediği ve uzman bir kadro tarafından kurgulanmadığı için çocuklara cazip gelmemiştir. Tüm bunlar çocuklar için revaçta olan bu yapımların dikkatle kurgulanmalı, eğlendirirken de bir takım fikir ve tutumları öğretebilecek şekilde tasarlanmaları gerektiği sonucuna götürmüştür.

Araştırmalara göre son yirmi yılda sadece televizyonlarda yayınlanan çizgi filmlerin değil, sinema salonlarında yayınlanan animasyon filmlerinin de büyük ilgi gördüğü tespit edilmiştir. Bu çizgi sinemalar, izlenme oranları ile birçok filmi geride bırakmıştır. Bu sebeple çizgi filmlere ve çizgi film yapıcılığına ilgi günden güne

artmıştır. 90'lı yıllarda atağa geçen çizgi filmler 2000 yılından sonra daha da büyük gelişme katetmiştir. Bu gelişmeler teknolojinin etkisiyle, daha canlı ve gerçeğe yakın görüntüler elde edilmesiyle sınırlı kalmamış, çizgi filmler hedef kitlesinin giyim tarzlarından beslenmesine kadar pek çok yaşamsal alana etki etmesini sonucunu doğurmuştur. Yaşananlar yerli yapımların azlığı ve çekiciliğinin istenen seviyede olmaması dolayısıyla yabancı kültürlerin etkisi altında kalınmasına sebep olmuştur. Yerel kültürel değerleri içeren çizgi film yapımlarının gelişmesi, son yıllarda gerçekleşmiştir. Nitekim son on yılda yerli yapım animasyon ve çizgi filmlerin sayısı artmış ve artık izleyiciye sunulan yabancı kültürlerin ürünü çizgi filmlerin arasına, yerli yapım çizgi filmler de seçenek olarak eklenmiştir.

TRT belirtildiği üzere, 2008 yılında, Türkiye'nin ilk ve tek yerli çocuk kanalını kurmuştur. "TRT ÇOCUK" ismiyle hayata başlayan bu kanal, pek çok yerli yapımın hayata adım atmasını sağlayarak Türk kültürünü, manevi değerleri yansıtan programlarla, yayınladıkları çizgi filmlerle, binlerce yabancı yapımla baş ederek, büyük başarılarla imza atmıştır. İncelediğimiz Rafadan Tayfa çizgi filmi de TRT ÇOCUK kanalının başarılı çizgi filmlerin arasında yer almıştır.

Rafadan Tayfa çizgi filmi, içeriğinde şiddet, cinsellik, büyü, gibi unsurları barındırmayan, manevi değerlerimizi farklı şekillerde izleyici kitlesine aktarmayı kendisine görev edinmiş bir yerli yapımdır. Uzman kadrosu sayesinde, içeriğindeki değerler, çocukların gelişim dönemlerine uygun şekilde kurgulanmış ve hemen her bölümde farklı değerlere yer vermeye çalışılmıştır. Mahalle okulu kültürünü tekrar günümüze taşıyan Rafadan Tayfa, yaparak yaşayarak öğrenmeye örnek kurgular sunmaktadır. Rol model olarak yaptıklarıyla örnek teşkil eden mahalle büyükleri, adeta rehber görevi görmekte, çocukları, doğruya, iyiye güzele, araştırmaya, çevre bilincine, farklı uğraşlarla donatmaya çalışmaktadır. Yapımcının ifadesiyle amaç, bizi bize anlatmak bizden hayat hikâyeleri ile 80'li yılların çocukluğunu, bugünün çocuklarına örnek davranışlarla tanıtmaktadır.

Yayımlanan bölümlerin yaklaşık yarısı çalışmada incelenmiştir. Seçilen bölümlerde araştırmamızda konu edilen değerler aranmıştır. Bu değerlerin tamamının farklı sayılarda, ilk kırk bölümde yer aldığı tespit edilmiştir. Bölümlerin hepsinde yer alan jenerik müziğinin sözleri, çocuklar için eğlendirici bir üslupla süslenerek günümüzün hareketli ritimlerine eklenen değer dolu bir içeriğe sahiptir. *Birlik,*

beraberlik, farklı görüşlere saygı, pozitif düşünce, yardımseverlik, çevre bilinci, burada tespit edilen değerler olmuştur. Müzik küçük yaş grupları tarafından çabuk öğrenilen bir form ve ritimde hazırlanmış, büyük beğeni kazanmıştır. Bu anlamda, içeriğiyle de bir ilk olmuştur.

İlk kırk bölümde en sık tekrar eden değer 38 bölümde değinilen *yardımseverlik* olduğu, tespit edilmiştir. İkinci sırada 31 bölümde işlenen *çalışkanlık* değeri yer almıştır. Üçüncü sırada 21 bölümde konu edilen *selamlaşma*, dördüncü sırada, 18 bölümde tespit edilen *saygı*, beşinci sırada *cömertlik* değerinin yer aldığı görülmüştür. Altıncı sıradaki değer *doğruluk* olurken yedinci sıradaki 8 bölümde yer alan *adalet* ve *merhamet* değerleri olmuştur. Sekizinci sırada yine iki değer *diğerkâmlık/ empati* ve *hoşgörü*, 6 farklı bölümde konu edinmiştir. 9. sırada *tevazu* son sırada 1 kez rastlanan *vatanseverlik* yer almıştır. Vatanseverlikle ilgili sonuca rağmen kültürel mirasımıza ait görüntüler ele alındığında, her bölümde vatanseverliğin izlerinin bulunduğu belirlenmiştir.

Yaşayarak öğrenen mahalle çocuklarının hayatını anlatan Rafadan Tayfa'da konu edilen hikâyeler, çocukların örnek alabileceği kurgularla verilmektedir. (tablo 2) Mahalle kültürünün en belirgin özellikleri arasında yer alan, *birlik, beraberlik, dostluk, çevre bilinci* gibi değerlerin sergilendiği bölümlerde, mahallenin okul özelliği vurgulanmakta, çocuklar pek çok kazanımı bizzat etkin katılım yoluyla öğrenmektedir. Özellikle sosyal gelişim açısından çok büyük önem arz eden birlik, beraberlik duygusu, çocukların rahatça öğrenebileceği sahnelerle ve şarkılarla işlenmektedir. Bazen hata yapan Rafadan Tayfa ekibi, bu *hatalarını telafi etmeye* çalışarak, mevcut dostluklarını bozmadan sorunlarını büyüklerin de yol göstericiliği ile çözmektedir. Karşılaştıkları problemlere çözüm yolu ararken *kitap okuma* ve *araştırma bilinci* olaylara farklı bakış açılarından bakma konularına vurgu yapılmaktadır. (tablo 12) Mahalle büyükleri, değişik konularda Rafadan Tayfa'ya rehberlik ederlerken, çok yönlü olmanın olumlu yanları üzerinde zaman zaman durulmaktadır. (tablo 18, 21, 23) Bu sonuçlarla birlikte tespit edilen diğer bir husus, ülke gündemine ait konulara değinilmesidir. (tablo 6) Bu anlamda film 80'li yılların çocukluğunu anlatsa da, konuları ve kurgusuyla güncelliğini korumaktadır. Bölümlerde çözüm odaklı olay örüntülerine yer verilmiş ayrıca çocuklara kazandırılmak istenilen örnek davranışlar yetişkinler tarafından sergilenmesi sağlanmıştır. (tablo 6, 7, 8, 14, 21, 23, 32, 38, 39)

Ayrıca bazı bölümlerde hayal kurmaya teşvik eden olay anlatımları, çocukların gelişimi açısından önemli bir durumdur. Yine mahallenin büyükleri sayesinde müzik aletlerine ilgi duymaları, kendi müziklerini kendilerinin yapmaya çalışmaları, üretkenliğe yönlendirme açısından rehberlik eden örnek kurgulardır. (tablo 17, 21) Yaşadıkları maceralarla birlikte arkadaşlık duyguları gelişen Rafadan Tayfa, günümüz dünyasında teknoloji ile birlikte arkadaş ve arkadaşlıklardan beklentileri farklılaşan izleyici kitlesi için olumlu bir aktarımdır. Arkadaşlıkları sayesinde sosyal sorumluluk ve çevre bilincine sahip olan Rafadan Tayfa, doğa ile ilgili pek çok mesajı da içermektedir. (tablo 34, 35, 37)

Rafadan Tayfa'nın 40 bölümü yanında aynı kurgunun devamı ancak Ramazan ayına özel hazırlanan Ramazan Tayfa çizgi filminin bölümlerinden 10'u da incelenmiştir. Aranılan değerler yine aynı olmuştur. Bunlardan sırasıyla vatanseverlik, sabır, yardımseverlik, çalışkanlık, selamlaşma, cömertlik, hoşgörü, adalet, saygı, diğerkamalık/empati, doğruluk, merhamet, tevazu, izlenen bölümlerde tespit edilmiştir. Ramazanın sabır ve yardımseverlik ruhuna yapılan vurgular, oldukça yerinde bulunmuştur. Her bölümde oruçlu olan ekip, orucun anlamına yakışır davranışlarda bulunarak, kin ve nefretten uzak, ayrıştırıcı değil bütünleştirici tutumlarla Ramazan ayını geçirmiştir. Bilgi anlamında da, çocuklara Ramazan ve oruç hakkında çok şey öğreten Ramazan Tayfa, bu özelliği kendi alanında bir ilke imza atmıştır.

Son olarak tamamen Türk insanının ve Türkiye'nin özelliklerini anlatan Rafadan Tayfa "Türkiye'dir Burası" müzikali çalışma kapsamında kayıt altına alınarak incelenmiş, sahnelerde yer alan şarkıların sözleri ve görüntüleri içerdiği değerler açısından analiz edilmiştir. Bu bağlamda araştırmaya konu değerlerden 11 tanesinin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu değerler sırasıyla vatanseverlik, sabır, yardımseverlik, çalışkanlık, selamlaşma, cömertlik, hoşgörü, saygı, diğerkamalık/empati, doğruluk, merhamet, olmuştur. Ancak adalet ve tevazu sahnelerde işlenmemiştir. Vatanseverlik, birlik ve beraberlik teması üzerine kurulan müzikalin, seyirci katılımı ile gerçekleşen etkinlikleri, kullanılan teknik donanım ve maskot tasarımı ile alanında ilk olmasını sağlamıştır.

Araştırmaya konu edilen Rafadan Tayfa çizgi filmi, Rafadan Tayfa "Türkiye'dir Burası" müzikali ve ramazan ayında yayınlanan Ramazan Tayfa çizgi filmi, çocukları eğlendirirken bir takım değerlerin verilmesi yönüyle başarılı olduğu görülmektedir.

Nitekim bölümlerde milli ve manevi değerlerin bir takım olay örüntüleri içerisinde ve rol modeller aracılığıyla verilmek istenmesi yapıtların değer aktarımı yönünden başarı yakalamasına ve çocuklar tarafından takip edilen yapıtlar olmasına etki etmiştir.

Öneriler

Yapılan araştırmalar, pek çok çizgi filmin, çocukların zihnine kötü etki bırakıp olumsuz davranışlar sergilemesine neden olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Durum böyle iken, henüz emekleme dönemini yaşayan yerli animasyonlar için harcanan çaba dikkate değerdir. Uzman bir kadro ile yayın hayatına giren ve değerlerden ödün vermeden farklı çalışmalara imza atan Rafadan Tayfa Çizgi Filmi ve benzeri yapıtlar desteklenerek, varsa eksik yönleri giderilerek, çocukların eğitiminde olumlu izler bırakması sağlanmalıdır. Araştırmalara göre çocukluk döneminde en fazla izlenen bu programların düzenli ve uzman yardımı ile yapıldığında, pek çok değer eğlendirerek farklı kompozisyonlarda vereceği ve bu hususta olumlu sonuçlar doğuracağı muhakkaktır.

“Değerler eğitimi, üzerinde önemle durulması gereken hassas bir konudur. Bu nedenle örgün ve yaygın eğitim için değerlerin öğretime uygun içerikte çocukların ilgisini çeken farklı anlatımların ve ürünlerin çoğaltılması gerekmektedir. Buradan yola çıkıldığında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2017-2018 eğitim-öğretim yılında farklı derslerde verilmesi istenen değer konuları oldukça faydalıdır. Ancak bunların öğrencilerin daha fazla ilgisini çekecek materyallerle sunulması gerekmektedir. Animasyon, oyun alanları ve bu yapımlarla ilgili ürünler öğretimde yararlanılacak materyaller olarak değerlendirilebilir.

Rafadan Tayfa çizgi filminde çok sık olmamakla birlikte ilk bölümlerde zaman zaman yaşanan tartışmalar, ilerleyen bölümlerde azalmakta ve daha yumuşak şekilde aktarılmaktadır. Yeni yazılacak bölümlerde bu davranışlara dikkat edilmesi, hedef kitlede olumsuz etkinin önlenmesi açısından önem taşımaktadır. Başka bir çalışmada da ele alınan bağırma davranışları ile ilgili de bir değerlendirme yapılmasının, yeni bölümlerde bu davranışın olumsuz mesaj olarak algılanmaması için yer almamasının daha uygun olacaktır.

Kültürel öğelerle birlikte sunulan dini öğelerin, farklı derslerde yer alan değerler eğitimi açısından önemli bir kaynak olabileceği görülmüştür. Bu nedenle gerek Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde, gerekse diğer derslerde, farklı bölümlerde yer

alan değerlerle ilgili sahneler çocuklara izletilebilir. Özellikle “Ramazan Tayfa” bölümlerinde yer alan Ramazan Ayı’na özel kavramlar, çocukların seviyelerine uygun olduğu için ilkokul ve ortaokulda yer alan “Ramazan ve Oruç” nitelerinde gösterilebilir. Ayrıca vatanseverlik değeri ile ilgili Çanakkale Zaferi ve “Türkiye’dir Burası” müzikalinin belirlenen kısımları izletilerek, çocuklarda konuya dair bir ilgi oluşturulabilir.

Olumsuz içeriğin az olduğu, değerlerin ise hemen her bölümde yer aldığı Rafadan Tayfa ve benzeri yapımlar kamu ve özel kuruluşlar tarafından desteklenerek, henüz gelişim dönemini yaşayan animasyon türü yapımların sayılarının arttırılmasına katkıda bulunulabilir.

KAYNAKÇA

- Abak, Ayla, *Çevre Bilinci*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009.
- Abisel, Nilgün, *Türk Sineması Üzerine Yazılar*, Ankara: Phoenix Yayınları 2005.
- _____, *Popüler Sinema ve Türler*, İstanbul: Alan Yayınları, 1995.
- Adler, Alfred, *İnsan Doğasını Anlamak*, (çev. Deniz Başkaya), İzmir: İlyaz Yayıncılık, 2004.
- Akarsu, Bedia, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Savaş yayınları, 1984.
- Akboy, Rengin, *Eğitim Psikolojisi*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1993.
- Akçalı, Selda İçin, "Tüketim Toplumunda Çocukluğun Yitişi", *Çocuk ve Medya*, , Ankara: Nobel Yayıncılık, 2015.
- Akıncı, Âdem, "Hayata Anlam Vermede Dini Değerlerin ve Din Öğretiminin Rolü", *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 9, (Ankara 2005), s.7-24.
- Akseki, Ahmet Hamdi, *Ahlak İlmi ve İslam Ahlakı*, İstanbul: Üç Dal Yayınları, 1968.
- Alicenap, Çiğdem Taş, "Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması", *TÜBAR-XXXVII/ Sayı 13*, (2015 Bahar), s.11-26.
- Altuntaş, Resul, *Kınalızade Ali Efendi ve Ahlak Eğitimiine ilişkin Görüşleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2015.
- Arslanoğlu, İbrahim, "Türk Değerleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Felsefe Dünyası Dergisi*, Ankara 2005, s.30-60.
- Aşık, Nevzat, *İbadette Aşırılığa Karşı Peygamberin Tutumu*, İzmir: Tibyan Yayıncılık, 2000.
- Aşkaroğlu, Belgüzar, *Şiddet İçeren Çizgi Filmlerin İlköğretim Dönemi Çocuklarının Resimleri Üzerine Etkileri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2006.
- Ateş, Ali Osman, "İlahi Dinlerin Ortak Değerleri", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, (Temmuz-Aralık 2002), s.15-25.

- Attar, Feridüddin, *Pendname*, (çev. Yusuf Çetindağ), İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2013.
- Aydın, M. Zeki, *Aile'de Çocuğun Ahlak Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları, 2008.
- Aydın, Mehmet S., “Beşeri İlimler ve Ahlaki Değerler”, *Diyanet Dergisi*, Cilt 21 Sayı 3, (Ankara 1985), s.25-37.
- Ayten, Ali, *Psikoloji ve Din*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2006.
- Bahçekapılı, Mehmet, Dağ, Mehmet, *Kur'an-ı Kerim'i Anlamak*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016.
- Balcı, Ali, *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2006.
- Başgil, Ali Fuad, *Gençlerle Baş Başa*, İstanbul: Yağmur yayınları, 2014.
- Bazın, Andrea, *Sinema Nedir*, (çev. İbrahim Şener), İstanbul: Doruk Yayınları, 2011.
- Berki, Ali Himmet, Osman Keskioglu, *Hatemül Enbiya, Hz. Muhammed ve Hayatı*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Beşer, Ömer Faruk, *Din, Demokrasi ve Hayat*, İstanbul: Nun Yayıncılık, 2007.
- Betton, Gerard, *Sinema Tarihi*, (çev. Şirin Tekeli), İstanbul: İletişim Yayınları. 1986.
- Nijat Özön, *Sinema Sanatına Giriş*, İstanbul: Agora Kitaplığı Yayınları, 2008.
- Biberci, Fatmanur, *2-7 Yaş Arası Çocuklarda Sevgi ve Merhamet Değerlerinin Hadisler Işığında Öğretimi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2010.
- Bilgin, Beyza, *İslam'ı Yeniden Anlamak ve Anlatmak*, (Kültürel Çeşitlilik ve Din: Edit: Remziye Yılmaz) Ankara: Sinemis Yayınları, 2005.
- Bilici, Ali Baz, *0-6 Yaş Grubu Çocuklarda Dini Gelişim Süreci ve Din Eğitimi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2014.
- Bilis, Pınar Özgökbek, *Çizgi Filmlerde Temsil Edilen Toplumsal Değerler Sistemi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2011.
- Bolay, S. Hayri, *Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1996.

Bolay, Süleyman Hayri, “Aşkın Değerler Buhranı”, *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2013.

Büker, Seçil, *Film ve Gerçek*, Eskişehir: Anadolu üniversitesi Yayınları, 1989.

Can, Aytekin, *Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Çocuk Programları İçinde, Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1995.

Canan, İbrahim, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı*, Ankara: Akçağ Yayınları, Cilt 17, 1988.

Cevizci, Ahmet *Felsefe Sözlüğü*, Ankara: Ekin yayınları, 1996.

Çakmak, Zafer, Aygün, İ. Hakan, “Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitiminin Gerekliliği”, *Değerler Eğitimi*, (edit: Refik Turan, Kadir Ulusoy), Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2016.

Çamdibi, Mahmut, *Şahsiyet Terbiyesi ve Gazali*, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2014.

Çelikkol, Suat, *Farabi’de Ahlak Eğitimi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2010.

Yaman, Erkan, “Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler”, *Değerler Eğitimi Dergisi* Değerler Eğitimi Merkezi Cilt 13, Sayı 29, (Haziran 2015), s.245-269.

Demir, Muharrem, *Kur’an’da Tevazu Kavramı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010.

Demirci, Sabri, “Gayri Müslimlerle (Yahudi Ve Hıristiyanlarla) İlişkilerde Dostluk Meselesi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt12, Sayı1, (Mart 2014) s.20-38.

Dikmen, Hamit, “Hz. Peygamber’in Hoşgörü ve İnsan Sevgisi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, (Temmuz-Aralık 2003), s.1-8.

Dilek, Mehmet, “Hadislerde Hayvan Bedenlerine Eziyete Engel Olma Örnekleri”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 20, (Temmuz-Aralık, Urfa 2008), s.201-210.

Doğramacı, Tunçemre, *Başlangıçtan Günümüze Animasyon-Sinema İlişkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya 2011.

Durkheim, Emile, *Ahlak Eğitimi*, (çev. Hüseyin Portakal), İstanbul: Cem Yayınevi, 2013.

- Ebren, Önder, *Çizgi Filmlerde Sempatik Şiddet Olgusu: TRT Çocuk Televizyonu Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2015.
- Er, İzzet *Sosyal Gelişme ve İslam*, İstanbul: Rağbet Yayıncılık, 1999.
- Erden, Münire, Akman, Yasemin, *Gelişim-Öğrenme-Öğretme*, Ankara: Arkadaş Yayınları, 2000.
- Erdoğan Merçil, “Sebüktekin’in Pendnamesi”, *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, (İstanbul 1975), s.203-233.
- Erdoğan, Nezh, *Sinema Kitabı*, İstanbul: Ağaç yayınları, 1992.
- Ergün, Mustafa, *Eğitim ve Toplum*, Ankara: Ocak Yayınları, 1992.
- Güngör, Erol, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2008.
- _____, *Değerler Psikolojisi*, Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları:8, 1993.
- Güngör, Erol, Emin Işık, *Ahlak*, Ankara: Devlet MEB kitapları, 1976.
- Güvemli, Zahir, *Sinema Tarihi*, İstanbul: Ekin Basımevi, 1960.
- Flew, Antony, *Felsefe Sözlüğü*, (çev. Nurşen Özsoy), İstanbul: Yeryüzü Yayınevi, 1980.
- Giddens, Anthony, *Sosyoloji*, (çev. Cemal Güzel), İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2008.
- Göçen, Gökçen, “Okuma ve Televizyon”, *Yaşam Boyu Okuma Eğitimi*, Edit: Okur, Alpaslan, İstanbul: Pegem A yayınları, 2013.
- Gökalp, Ziya, *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1992.
- Göktepe, Erdem, *Geçmişten Günümüze Hareketli Görüntü ve Türkiye’de Animasyonun Gelişimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2015.
- Göz, Kemal, “İslâm Felsefesinin Davranış Temelli Çevresel Tutuma Bakışı”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, (Eylül 2014), s.94-105.
- Güler, Deniz "Çocuk, televizyon ve çizgi film" *Kurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli İletişim Dergisi*, Sayı 5, (2016), s.163-177.

Gündüz, Turgay, *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları, 2015.

Güneş, Melek Yıldız, *Darül-Fünun'da Ahlak Dersleri, Programlar-Ders Notları-Hocalar*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul 2015.

Güral, Ufuk, *Sinema Tarihi*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2013.

Haklı, Şaban, "İslam Ahlak Teorileri", *Teorik ve Pratik Yönleriyle Ahlak*, (Edit: Kaymakçan, Recep, Uyanık, Mevlüt), İstanbul: DEM, 2007.

Höçük, Adem, *Kur'an-ı Kerim'de "Sıdk" (Doğruluk) Kavramı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2009.

Hökelekli, Hayati, "Bir Değer: Tevazu/Alçakgönüllülük", *Dem Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, (2003), s.17-25.

_____, "Çocukta Ahlak Gelişimi ve Eğitimi", *Teorik ve Pratik Yönleriyle Ahlak*, İstanbul: DEM Yayınları, 2007.

_____, *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2013.

_____, *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*, İstanbul: DEM Yayınları, 2013.

İmam Taberi, *Taberi Tefsiri*, (çev. Mehmet Keskin), İstanbul: Yeni Neşriyat, 1995, Cilt:1.

İslam Ansiklopedisi, Adalet, İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1988, cilt:1.

İslam Ansiklopedisi, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006, cilt:32.

İslam Ansiklopedisi, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989, cilt: 2.

İşsever, Melike Seher, *Çizgi Filmlerdeki Şiddetin İlkokul Öğrencileri ile İlişkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008.

İzutsu, Toshihiko, *Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar*, (çev. Selahattin Ayaz), İstanbul: Pınar Yayınları, 2013.

- Kaba, Fethi, *Animasyonun Eğitim Amaçlı Kullanımı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 1992.
- Kalkandelen, A. Hilal “Pendnameler Işığında İnsani Değerler”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 43, (Erzurum 2015), s. 286-305.
- Kandemir, Mehmet Yaşar, *Din İle Ahlakın Münasebeti*, *Milli Eğitim ve Din Hayatı*, (Milliyetçiler 3. Büyük İlmi Kurultayı, Tebliğler/Açıklamalar/Müzakereler, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1981, s. 286-294.
- Kara, Mustafa, “Kur’ân’da Adâlet Kavramı ve Güncel Değeri”, *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 34, (2013), s.137-172.
- Karaca, Faruk, *Dini Gelişim Teorileri*, İstanbul: DEM Yayınları, 2007.
- Karacoşkun, M. "Bireysel Ve Toplumsal Çözümde Televizyon Faktörü Üzerine Düşünceler". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* Sayı 6 (2002), s. 227-234.
- Karaman, Fikret, *Sünnetin Işığında Tebliğ ve Davet*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- Karasar, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayınları, 2009.
- Kasapoğlu, Abdurrahman, “İslâm’da Selâm ve Selâmlaşma Olgusu”, *Hikmet Yurdu*, Cilt 3, Sayı 6, (Temmuz-Aralık 2010), s.49-87.
- Kaya, Umut, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Osmanlı’da Ahlak Eğitimi*, İstanbul: DEM Yayınları, 2013.
- Kaymakcan Recep vd., *Değerler Eğitimi*, İstanbul: DEM Yayınları, 2013.
- _____, Mevlüt Uyanık, *Teorik ve Pratik Yönleriyle Değerler Eğitimi*, İstanbul: DEM Yayınları, 2007.
- Kıraç, Rıza, *Sinemanın ABC si*, İstanbul: Say yayınları, 2012.
- Kırca, Celal, *Kur’an ve İnsan*, İstanbul: Marifet Yayınları, 1996.
- Koca, Ferhat, *Kur’an-ı Kerim’e Göre Hz. Peygamber’in Örnek Hayatı*, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2005.
- Kocaer, Sibel, *Pendname-i Azmi’nin Osmanlı Nasihatneme Geleneğindeki Yeri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009.

Köylü, Mustafa, “Çocukluk Dönemi Ahlak Gelişimi”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 12, (2013), s.69-87.

_____, *Dünya Dinlerinde Ahlak*, İstanbul: DEM Yayınları, 2012.

Kutup, Seyyid, *Fi Zilal’il Kur’an* (çev. M. Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa), İstanbul: Hikmet Yayınları, 1972.

Mete, Mehmet, *Televizyon Yayınlarının Türk Toplumunu Üzerindeki Etkisi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999.

Neuman, W. Lawrence, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*, (çev. Sedef Özge), Yayın Odası Yayınları, İstanbul: 2012, Cilt 2.

Oktay, Ayşe Sıdika, “Hz. Peygamber’in İslami Değerlerin Yaşanması ve Uygulanmasında Model Olması”, *8. Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğler*, Süleyman Demirel Üniversitesi, (2005), s.109-113.

Oktay, Ayşe Sıdika, “*Kınalızade Ali Efendi’nin Ahlak İlmi ve Ahlak Terbiyesi Hakkındaki Görüşleri*”, (*Son Dönem Osmanlı Ahlak Terbiyecileri ve Ahlak Terbiyesi*) Düzce: Düzce Belediyesi Kültür Yayınları, 2016.

Omay, N. Murat, *Aristoteles’te İnsanın Nihai Amacı*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010.

Orhan, Eftal, “*Televizyonda Yayınlanan Şiddet, Cinsel ve Dini İçerikli Filmlerin ve Çizgi Filmlerin Çocukların Dini Duyguları Üzerine Etkisi*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1995.

Oruç, Cemil vd. “Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Kişilik Gelişiminde Rol Modellik Ve Çizgi Filmler”, *EKEV Akademi Dergisi*, Cilt 15 Sayı 48, (Erzurum 2011), s.303-319.

Osman, Mazhar, *İlim-Ahlak-İman*, Der. M. Rahmi Balaban, Ankara: DİB. Yayınları, 1979.

Çelik, Ömer “vd.”, *Üsve-i Hasene*, İstanbul: Erkam Yayınları, 2004, Cilt 2.

Önder, Mustafa, *Medya Kıskaçında Çocuklar, Din Bilimleri*, *Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt 8, Sayı 4, (2008), s.183-190.

Öznur, Özdoğan, “Din Psikolojisi ve Manevi Değer İlişkisi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 15, (2005) s.159-180.

Özer, Özgür, “İki Bin Sonrası Sinemalarda Gösterilen Çizgi Filmlerin, Okul Öncesinde Kazandırılması gereken Değerler Açısından İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2015.

Öztürk, Levent, “İslâm Toplumunda Hıristiyanlara Gösterilen Hoşgörü Örnekleri”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 4, (2001), s.25-37.

Pala, Aynur, “Öğretmen Adaylarının Empati Kurma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 13, (2008), s. 13-24.

Piaget, Jean, *Çocuğun Ahlaki Yargısı*, (çev. İdil Dünder), İstanbul: Pinhan Yayınları, 2015.

Pusmaz, Durak, “Kur’an’da İsar Kavramı”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 25, (İstanbul 2011), s.77-104.

Sağlam, İsmail “Bazı Öğrenme Kuramları ve Din Öğretimi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, (Bursa 2009), s.251-266.

Sarıçam, İbrahim, *Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.

Saruhan, Müfit Selim, “İslam Düşüncesinde Ahlak İlmi”, *Eski Yeni Dergisi*, Sayı 28, (2014), s.53-66.

Selçuk, Mualla, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.

Serinsu, Ahmet Nedim, “Bizi Biz Yapan Değerlerimiz ve Hayatı Anlamlandırmadaki Rolü, Üçüncü Bine girerken Türkiye”, *Kutlu Doğum Sempozyumu*, Ankara: TDV Yayınları, 1999.

Sevim, Zeynep, *Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması*, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak 2013.

Şeker, Mehmet, *Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.

_____, *Helal Kazanç ve Kanaat, “Güzel Ahlak”*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013.

_____, *İslam'da Sosyal Dayanışma Müesseseleri*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2000.

Şenler, Filiz, *Animasyon Tarihi Teknikleri ve Türkiye'deki Yansımaları*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2003.

Şentürk, Habil, *İslami Hayatın Psikolojik Temelleri*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2010.

Tarhan, Nevzat, *Toplum Psikolojisi*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2011.

_____, *Duyguların Psikolojisi ve Duygusal Zekâ*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2016.

_____, *Güzel İnsan Modeli*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2011.

Taşkent, Ayşe, "Estetik ve Etik Değerler Bütünlüğü", 6. *Dini yayınlar kongresi*, İstanbul, 2013.

Temel, Münire, Kostak, Melahat Akgün, Çelikkalp, Ülfiye, "Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerdeki Şiddetin Belirlenmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, Cilt 7, Sayı 3, (2014), s.199-205.

Topçu, Nurettin, *Ahlak*, İstanbul: Dergah Yayınları, 2017.

Turgay, Nurettin, "İslam Kardeşliğinin Ahlaki Temellerinden Adalet İle İlgili İlahî Mesajlar", *Kutlu Doğum Haftası "Hz. Peygamber Kardeşlik Ahlakı Ve Kardeşlik Hukuku" Sempozyumu*, DİB Yayınları, Ankara, 2012 s. 280-297.

Tuzcuoğlu, Semai, *Kişilik Gelişimi, Gelişim ve Öğrenme*, Ankara: Nobel Yayınları, 2005.

Türkdoğan, Orhan, *Niçin Milletleşme, Milli Kimliğin Yükselişi*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1995.

Türker, İbrahim Halil, "Canlandırma"nın Tarihçesi ve Türk Canlandırma Sanatı, *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, Cilt 1 Sayı 2 (2011), s.227-241,

Ulusoy, Kadir, Arslan, Ali, "Değerli Bir Kavram Olarak "Değer ve Değerler Eğitimi", *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, Edit: Refik Turan, Kadir Ulusoy, Ankara: Pegem Akademi, 2016.

Ulusoy, Kadir, Dilmaç, Bülent, *Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2015.

Uyman, Seçil, “*Ahlakta Değişim ve Gelişim*” *Nasiruddin Tusi Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2016.

Ülken, Hilmi Ziya, *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul: Ülken Yayınları, 1998.

Ünal, Cavit, “Genel Tutumların veya Değerlerin Psikolojisi Üzerine Bir Araştırma”, Ankara Üniversitesi Dil-Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları, No:301, Eğitim Psikolojisi dizisi 1.

Yaran, Cafer Sadık, “İslam’da "Ahlakın Şartı Kaç?": İslam "Erdem Etiği"nin (Yeniden) Yapılandırılması Önerisi”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 11, (2015), s.35-55.

Yaran, Rahmi, “İslam’da Adalet Anlayışı”, *Din, Hayat Dergisi*, (Şubat 2013), s.4-6.

Yaşar, Mustafa, “Çizgi Filmlerdeki Saldırgan İçerikli Görüntülerin, Çocukların Serbest Oyunları Sırasındaki Saldırganlık Düzeylerine Etkisi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 20, Sayı 2, (2011), s.279-298.

Yaşaroğlu, Kamil, *Gönülden Gelen Bir Paylaşım: Bir İyilik Türü Olarak Cömertlik ve İnfak, İyilik*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.

Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur’an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul:1982,cilt:1.

Yıldız, Alim, “İbrahim Gülşeni’nin Pendname’si”, Dokuz Eylül Üniversitesi *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 16, (İzmir 2002), s.57-95.

Yılmaz, Hüseyin, “Hz. Peygamber’in Eğitiminde Bir İlke Olarak Hoşgörü”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, (Sivas 2004), s.109-132.

Yiğit, Yaşar, *Peygamberimiz ve Hoşgörü*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.

Yorulmaz, Bilal, “Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 24, (2013), s.238-248.

_____, *Sinema ve Din Eğitimi*, İstanbul: DEM Yayınları, 2016.

Yönden, Hasan, *Ahlaki İlke ve Ahlaki Değerler, Problemi Üzerine*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2015.

<https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/ilkogretim-cagindaki-cocuklarin-televizyon-izleme-aliskanliklari-arastirmasi0053-2.pdf> (erişim tarihi: 19/03/2018).

Uzuner, Yıldız, Niteliksel Araştırma Yaklaşımı, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları file:///C:/Users/HP/Desktop/sosyal-bilimlerde-arac59ftc4b1rma-yc3b6ntemleri-e-kitap-ac3a7c4b1kc3b6c49fretim-fakc3bcitesi.pdf (erişim tarihi: 01/ 04/ 2018).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yanlis&view=yanlis&kelimez=101 (erişim tarihi: 31.12.2016).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yanlis&arama=kelime&guid=TDK (erişim tarihi :05.01.2017).

<http://tdk.gov.tr/> (erişimtarihi:13.01.2017).

http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html (erişim tarihi:02.03.2017)

Topakkaya, Arslan, Adalet Kavramı Bağlamında Aristoteles-Platon Karşılaştırması, Felsefe Dergisi, Sayı 6, Sayfa 28, <http://www.flfsdergisi.com/sayi6/27-46.pdf> (erişim tarihi:02.03.2017).

<http://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/?p=kitap&i=4.0.419>, (erişim tarihi 17.06.2018).

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/772/9836.pdf> Kayaoğlu, İsmet, (erişim tarihi:15.01.2017).

<http://tdk.gov.tr/index.hos> (erişim tarihi:24.01.2017).

<http://tdk.gov.tr/index.hosgoru> (erişim tarihi:24.01.2017).

<http://tdk.gov.tr/index.dogruluk> (erişim tarihi:24.01.2017).

İslam Ansiklopedisi, İstanbul:2009, Cilt.37, s.98, <http://www.diyaretislamansiklopedisi.com/sidk/>, (erişim tarihi:24.01.2017).

http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_gts&view=gts (erişim tarihi:08.02.2017).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58ade5b9e1bcf0.10601772, (erişim tarihi: 23.02.2017).

https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html, 29. Madde (erişim tarihi: 23.02.2017).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yazimkilavuzu&view=yazimkilavuzu, (erişim tarihi: 29.10.2017).

<http://www.tdk.gov.tr/> (erişim tarihi:05.03.2017).

file:///C:/Users/HP/Downloads/Documents/9-Mehmet_Nuri_Kardas

Orhun_Abideleri.pdf, (Sayfa:11) (erişim tarihi:19.02.2017).

file:///C:/Users/HP/Desktop/empati%20iletisim.pdf (erişim tarihi: 05.03.2017).

Hasan Metin,” Empatik İletişim Ve Yönetişim”
https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html, 29. Madde (erişim tarihi:23.02.2017).

Üstün Dökmen, “Empati Kurma Becerisi İle Sosyometrik Statü Arasındaki İlişki”
file:///C:/Users/HP/Desktop/empati.pdf, (erişim tarihi: 05.03.2017).

http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html, (erişim tarihi:02.03.2017).

Kubilay yazıcı, Değerler Eğitimi’ ne Genel Bir Bakış, TÜBAR, XIX, 499-522,
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tubar/article/view/5000072921/5000067145> (erişim tarihi:02.03.2017).

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf (Erişim Tarihi: 09/07/2018).

<https://www.google.com.tr/search?q=değerler+eğitimi+hikaye+kitapları&source=lnms&sa=X&ved=0ahUKEwj5JDA2JLcAhWyx6YKHcNMCxQ4FBD8BQjRASgA&biw=1227> (erişim tarihi: 10/ 07/ 2018).

file:///C:/Users/HP/Desktop/0387-Amerikan-Sinema-Terimleri-Sozlugu-Ralph-S-
Singleton.pdf (erişim tarihi:11.11.2017).

Kaba, Fethi, “Türkiye’de Çizgi Film Gelişim ve Seyri”
<https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/919?show=full> (erişim tarihi: 11.11.2017).

<https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/ilkogretim-cagindaki-cocuklarin-televizyon-izleme-aliskanliklari-arastirmasi0053-2.pdf> (erişim tarihi: 19/03/2018).
www.rafadantayfa.com.tr (erişim tarihi: 02/01/2016).

https://ipfs.io/ipns/tr.wikipedia-on-ipfs.org/wiki/Rafadan_Tayfa.html, (erişim tarihi: 16.03.2018).

<http://www.sarki-sozleri.net/rafadan-tayfa> (erişim tarihi: 28/12/2017).

<http://www.islamansiklopedisi.info/index.php?klme=c%C3%B6metlik> (erişim tarihi: 14.02.2017).

ÖZGEÇMİŞ

SABRİYE SÜMEYRA KARACA

Doğum Tarihi : 18.05.1980
Doğum Yeri : İzmir
Uyruğu : T.C.
Medeni Hali : Evli
İletişim :ssumeyrakrc gmail.com

Eğitim Durumu :

Lise : İzmir Karşıyaka İmam-Hatip Lisesi (1990-1996)
Lisans : Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (1997-2002)
Lisans Not Ortalaması : B
Yabancı Dil : İngilizce

Sınavlar:

ALES : 80,1

Çalıştığı Kurumlar: Milli Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Din Kültürü Öğretmenliği,
Anadolu İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenliği

Katıldığı Kurslar ve Sertifika Programları

Bilgisayar Bilgisi :

* Word – Excel

* Power-Point